

VÅRE ROVDYR

Årgang 13

4 - 99

issn 0801-4728

VÅRE ROVDYR

Tidsskriftet VÅRE ROVDYR er medlemsorgan for FORENINGEN VÅRE ROVDYR, og utkommer fire ganger i året.

Redaktør: Viggo Ree

Redaksjon: Rune Voie
Eitrheim 38 c
5750 Odda
Tlf. 53 64 29 37
e-post: runevoie@online.no

Ettertrykk av VÅRE ROVDYR er tillatt og ønskelig, såfremt kilde oppgis. Ettertrykk av tegninger/fotografier er ikke tillatt uten tillatelse av redaksjon eller opphavsperson(er).

Ansvarlig utgiver/redaksjon:
Foreningens styre

Trykk: Odda Trykkeri
5750 Odda

Sats og

Layout: Rune Voie

Annonsepriser:

1/1 side kr 1500,-
1/2 side kr 800,-
1/4 side kr 500,-

Forside: "Jerv i sommerpels".
Akvarell av Viggo Ree 1997.

ISSN: 0801-4728

Foreningen Våre Rovdyr

Postboks 195, 2151 Årnes

Internettadresse: <http://lynx.uio.no/fvr>

Telefon: 63909356

Medlemskontingent	min. kr 100,-
Abonnement	min. kr 100,-
Juniormedlem (under 18 år)	kr 50,-
Bedriftsmedlemskap	min. kr 1000,-
Postgiro:	0806.4429494
Bankgiro:	1800.20.97644

FORENINGEN VÅRE ROVDYR
arbeider for å spre fakta om rovpattedyr og rovfugler, og for at disse artene skal leve i livskraftige bestander og forvaltes etter norsk lov og internasjonale avtaler.

Leder

Berit Lind
Sophus Aars vei 27
0588 Oslo
Priv. 22 22 97 19

Sekretær

Yngve Kvebæk,
Maridalsveien 225c,
0467 Oslo
priv. 22 95 08 66, arb. 23 18 56 07
mob. 91 54 41 91

Kasserer

Stig Anderson,
Fjæreveien 211,
4890 Grimstad
priv. 37 04 33 80, arb. 37 05 71 95

Styremedlemmer

Trond Aspelund
Ekebergdalen
1912 Enebakk
priv. 64 92 62 43, arb. 66 80 58

Geir Sjøli,
Sjøli,
2164 Skogbygda
priv. 63 90 85 35, mob. 90 77 41 34

Morten Bilet c/o Osmo
Måltrostveien 33 A
1430 Ås
priv. 64 94 31 14, arb. 22 90 20 00,
mob. 93 04 71 78

Medietalsmann:

Viggo Ree,
Pamperudbakken, 3530 Røyse
priv. 32 15 77 15 faks 32 15 78 22
mob. 94412230

Vararepresentanter

Terje Hareide
Postboks 184
2660 Dombås
mob. 94 83 24 70

Ellen Arnesen,
2044 Frogner,
priv. 63 82 07 20
arb. 22 10 21 10

Arne Flor
Bergstien 18
4800 Arendal
priv. 37 03 16 95
mob. 94 29 86 26

Erling Mømb
Strandstykket 49
2409 Elverum
priv. 62 41 04 96

Regionleder Nord-Norge

Hans Gundersen,
Vidrek,
8520 Ankenesstrand
priv. 76 95 96 55, arb. 76 92 34 00

Regionleder Sørlandet

Arne Flor,
se over

Regionleder Midt-Norge

Erling Schjølberg
Sykehusblokka, Vollen
7300 Orkanger
mob. 91 37 91 13

Lokalkontakter: se nest siste omslagsside

DET HJELPER Å BRY SEG

I høst var jeg på en ukas ferietur til Malta. En bitteliten øy i Middelhavet nær kysten av Afrika. Den er ikke på mer enn 316 km² og innbyggertallet er på 356.000.

En øy som er en av de viktigste rasteplasser for fugler som er på trekk mellom Europa og Afrika. Millioner av dem har funnet ut at de kan ta seg en velfortjent hvil på stenen midt i Middelhavet. Her ankommer de fullstendig utmattede og ønsker å hvile seg og samle krefter til siste etappe over til Afrika, eller en vårdag ruste seg til den harde ferden mot nord.

Slik har det vært i mange hundre år.

Dette tilsynelatende yndede fugleparadis er faktisk for veldig mange fugler, - det stikk i motsette.

Maltesere har nemlig en svært lang tradisjon på å plaffe alle disse fuglene ned så godt de bare kan! Enten bare for underholdningens skyld, og i noen tilfeller for å stoppe dem ut. Jeg hadde lest en del om dette før jeg kom til øya, men at det hadde et slikt omfang var jeg helt uforberedt på. Spesielt ille er det under vår og høst trekket, hvor Malteserne, spesielt den eldre generasjon, ligger tett i tett i båter og plaffer ned alt de kan klare å treffe når horder av forkomne fugl prøver å nå land for en livsviktig hvil på øya deres. Dette har i de senere årene begynt å true en god del bestander av fugl fordi våpnene har blitt flere og bedre. Derfor førte det til omfattende internasjonale protester. Regjeringen på Malta vedtok for mange år siden restriksjoner for jakten. I 1994 vedtok man forbud mot å skyte fugler, og de satte inn soldater til å bevokte de mest attraktive skyteområder. En av grunnene til at det ble så strengt var tilpassningen til EU. Nå er imidlertid dette glidd mye tilbake til gamle synder, og 65% av Malteserne ønsket ikke å gå inn i EU, nettopp på grunn av restriksjoner på fuglejakt!!

Mitt møte med denne uhyrlige jakten var på en stor fjellslette. Vi fulgte en stor ørn i kikkerten, og nøt synet av denne flotte fuglen idet den slo seg ned i en busk ca. 100 meter fra oss. Mens den sitter og pusser fjærene for videre flukt, blir vi plutselig klar over 3 jegere med 5 hunder som lister seg mot fuglen! Vi var sjokkerte, men hadde

ingen mulighet til å nå jegerne fordi vi hadde en liten dal imellom oss. Heldigvis hadde vi videokamera og fikk filmet også idet den ene løsnet et skudd mot ørnen. Heldigvis traff han ikke, og ørnen var reddet for denne gangen. De ble fort oppmerksomme på vårt kamera, og trakk seg vekk i fra området. Vi meldte saken til politiet på stedet, som virket til å ta hendelsen alvorlig. Det å skyte rovfugler er svært strengt. Jegerne vil bli fratatt våpen og får en dom med påfølgende bøter.

Vi måtte hjem til Norge, men har fulgt opp saken herfra via internet, og selv om det tar tid, virker det nå som de må stå til ansvar. Det er i den senere tid stadig flere Maltesere som reagerer sterkt på denne jakten. De har også dannet en forening som jobber for vern av fuglene. Det vi gjorde var bare en liten dråpe i havet, men den lille dråpen er viktig! Det ER viktig å bry seg, - der du er!

En parallell til å bry seg er ikke minst viktig her hjemme.

Hvor hadde ulvesaken vært i dag og hvor ville denne være fremover om vi ikke hadde engasjert og brydd oss?

BRY DEG - GODT NYTT ÅR!

NB: Om du vil vite mer om ovennevnte Malta-problem så er <http://www.maltacritique.org/Hunting/Default.htm> en bra startside.

ULVETREFF!

11.-13. februar møtes FVR-medlemmene
i hedmarksulvenes område.
Ulvene her lever som kjent på lånt tid.

Fredag kveld: Innlosjering Stai Gjestehus i Koppang
(døbbeltrom/flersengsrom)

Lørdag: Sporsøk, middag, sosialt samvær m/evt. medlem-
menes lysbilder.

Søndag: Sporsøk etter behov

Frokost lørdag og søndag, smøring av lunsjpakke lørdag.
Ski eller ikke ski - opplegget dekker begge
muligheter.

Pris: kr 850,-

Pris uten overnatting: kr 325,-

Aldersgrense 10 år.

Frist for påmelding 4 februar, men først til mølla...

Dette er kulde-Norge, husk varme klær.

Påmelding til:

Burnv Iversen, tlf. priv. 62413851

Ellen Arnesen, tlf. priv. 63820720

Erling Mømb,

tlf. priv. 62410496, mob. 94149642

Foto: Ole Knut Steinset

ÅRSMØTE I FORENINGEN VÅRE ROVDYR

Sälen Vandrarhem 29. mai 1999

Referat

1. Godkjenning innkalling og saksliste

Godkjent, men med den anmerkning at innkallingen nok en gang ankom medlemmene alt for sent. Årsmøtet oppfordret det nye styret om å følge opp anmodningene på dette punkt. I alle fall må dato opplyses på et tidlig tidspunkt.

2. Valg av referent/ordstyrer.

Referent: Sekretæren. Ordstyrer: Morten Ree

3. Årsmelding

Foreningens leder leste opp årsmeldingen. Årsmeldingen godkjent.

4. Regnskap/budsjett

I kasserers fravær redegjorde lederen for regnskap og budsjett. Godkjent.

Fra årsmøtearrangementet på Sälen Vandrarhem 29.5.1999. Foto: Viggo Ree.

5. Kontingent 2000

Styrets forslag om uendrede beløp for de ulike kontingentsatser neste år ble ikke tatt til følge. Nye minimumssatser vedtatt:

Hovedmedlem/abonnement	150
Junior	75
Familie	250
Bedrift (som før)	1000

6. Valg

Møteleder refererte valgkomitéens innstilling som i korthet bl.a. gikk ut på følgende:

Morten Bilet trekker seg fra ledervervet, men fortsetter i styret.

Morten Ree går ut og erstattes av Berit Lind som herved tiltenkes ledervervet.

Et par endringer blant vararepresentantene.

Det nye styret med varamedlemmer ble valgt ved akklamasjon, og styrets sammensetning er dermed som følger:

Berit Lind (ny)	Stig Anderson
Morten Bilet (gjenvalg)	Geir Sjøli
Yngve Kvebæk (gjenvalg)	Trond Aspelund

Fordeling av verv gjennomføres på konstituerende styremøte.

Varamedlemmer: Ellen Arnesen (gjenvalg)
Arne Flor (gjenvalg)
Erling Mømb (ny)
Terje Hareide (ny)

Valg av revisor: Eli Myhrvold (gjenvalg)

Ingen av valgkomitéens representanter hadde ytret ønske om å trekke seg. Årsmøtet ønsket derfor å beholde nåværende sammensetning:

Knut Eie, Asbjørn Lie, Per Kristian Stokke

Etter valget og på vegne av foreningen delte Viggo Ree ut gaver og takkens ord til Morten Bilet som trekker seg fra ledervervet etter ytterst lang og tro tjeneste, og til Morten Ree som valgte å gå ut av styret for å konsentrere seg om sin nye stilling som generalsekretær i Norsk Ornitologisk Forening.

Det er forøvrig verdt å merke seg at foreningens første formann Paul Granberg nå ikke lenger innehar verv i foreningen for første gang siden starten i 1986. Paul har imidlertid lovet å bidra videre på samme vektige og innsiktsfulle måte som han har gjort som leder, styremedlem og vararepresentant i alle disse årene.

7. Eventuelt

Forrige årsmøte påla styret å utarbeide et rammeverk for en pris som skal utdeles på årsmøtet til person(er) for utmerkelse innen positiv holdningsskapning i synet på rovviltet i samfunnet. Dette er imidlertid ikke gjennomført, og styret ba derfor årsmøtet om aksept for å fullføre dette arbeidet til neste årsmøte. Vedtatt.

Foreningens avtroppende leder redegjorde deretter mer i detalj om foreningens arbeid og øvrige tiltagelser på rovdyrfronten siden forrige årsmøte.

*****

Etter årsmøtet fikk deltagerne en instruktiv innføring av Erling Mømb om gaupeprosjektet i Hedmark. Deretter fulgte en sekvens med medlemmenes egne bilder og filmopptak.

Det bør forøvrig nevnes at flertallet av de oppmøtte var så heldig å stifte bekjentskap med bjørnebinna Børrine og hennes tre unger kort tid før årsmøtet ble innledet.

Oslo 31. mai 1999

Yngve Kvebæk

Samtlige av Foreningen Våre Rovdyrs ledere var samlet under årsmøtet 29.5.1999. Fra venstre: Paul Granberg, Berit Lind og Morten Bilet. Foto: Viggo Ree.

*Søndag 30.5.1999 ledet Bjørn Tore Bækken fra Trysil årsmøteekskursjonen i Sälen-området - bl.a. med peiling av bjørnebinna Børrine og hennes tre fjorårsunger.
Foto: Viggo Ree*

Nytt tidsskrift - Ny redaktør

Etter å ha laget Våre Rovdyr i tre år sier nå undertegnede takk for seg. Det blir for stridt å lage to tidsskrift i tillegg til jobb og familie. -Og så er det litt kjekt å få tid til å komme seg ut i naturen også, ikke bare formidle inntrykk og opplevelser. Men det er kanskje ikke bare undertegnede som ikke kommer seg ut. I min tid som redaktør har jeg vel ikke mottatt én turskildring! I det hele tatt kan kontakten fra medlemmer (brev/artikler/illustrasjoner) telles på en hånd - på 3 år! Jeg håper dere blir snillere med den nye redaktøren!

Her har dere navn og adresse:

Ottar Johansen, Heståsen, 4827 Frolandsverk - tlf./faks 37038375 - 92092383

Det vil forøvrig bli et helt nytt tidsskrift i A4 format, så plassproblemer skulle det ikke bli...

Jeg vil ønske den nye redaktøren lykke til og takke for meg.

Rune Voie

Økningen av saueholdet og utvidelse av beiteområdene i Nord-Trøndelags kjerneområde for bjørn

Offentlig statistikk for saueholdet i noen av de kommuner som er mest berørt av rovdyrproblematikken

Siden hver vinterfôra sau i gjennomsnitt får ca. 1,8 lam pr. år medfører dette at en de tre siste årene har sluppet ca. 5.500 flere sauer på beite i og inntil kjerneområdene for bjørn og jerv i Nord-Trøndelag. Denne utviklingen har vi hatt på hele 1990-tallet. Rovdyra har paradoksalt nok ført til en oppblomstring av saueholdet i disse kommunene, og økningen skyldes for en stor del nyetablering av mindre besetninger. I perioden 1993-98 har en fått etablert 382 nye bruk med sau i Nord-Trøndelag. I samme periode sluttet 255 - slik at det pr. 31.12.1997 var ca. 850 bruk med sau. Fjerner en kjerneområdene vil konflikten og kostnadene spre seg til større områder, og berøre langt flere.

I 1997 ble som kjent kjerneområdet for jerv i Nord-Trøndelag og den sørlige delen av Nordland fjernet, slik at det etter den tid kun er kjerneområdet for bjørn i de samme fylkene som fortsatt er en realitet.

Tabellen under viser at stadig nye beiteområder tas i bruk langt inne i kjerneområdet for bjørn. En tilsvarende utvidelse skjedde også i fjor i Snåsa. Dette viser med all mulig tydelighet at forsøket på å etablere en levedyktig bestand av bjørn i Midt-Norge, slik Stortinget har bestemt, fra næringens side blir møtt med å øke beiteomfanget i utmarka. Konsekvensene kjenner vi alle - økt skadeomfang med tilhørende dyrelidelser, økte kostnader og et økende konfliktnivå med påfølgende krav om utryddelse. En slik strategi motvirker de konfliktdependente tiltak Stortinget har gjennomført.

Det vil være meget tankevekkende om en slik taktikk fra næringens side skulle medføre at Stortingets rovdyrvedtak og inngåelse av internasjonale miljøavtaler ikke kan settes ut i livet.

Johan Storm Nielsen
Snåsa, 28.10.1999

	31.12.96	31.12.97	31.12.98	Endring
Snåsa	2.073	2.270	2.401	+328
Steinkjer	3.482	3.739	3.948	+466
Verdal	3.965	4.254	4.913	+948
Meråker	2.838	3.053	3.065	+227
Sum vinterfôra sau	12.358	13.316	14.327	+1.969

Tabell 1. Antall vinterfôra sau i og inntil kjerneområdet for rovdyr i fire grensekommuner i Nord-Trøndelag i perioden 1996-98 (opplysninger fra Fylkesmannens landbruksavdeling).

Ulv i Skandinavia: Statusrapport for vinteren 1998-99

Et utdrag av en 46-siders rapport forfattet av **Petter Wabakken, Åke Aronsson, Håkan Sand, Ole-Knut Steinset og Ilpo Kojola**

Denne rapporten kan bestilles fra Høgskolen i Hedmark (*Rapport nr. 19-1999*) via tlf. nr.: 62517785 - 62517606 eller internetadresse: <http://www.hihm.no/Publikasjon/default.htm> - eventuelt fra Grimsö forskningsstation i Sverige via tlf. nr.: 00-46-581-697300 eller lastes ned direkte på internetadresse: <http://www.grimso.slu.se/forskning/varg/index.htm>

Forfattere: Petter Wabakken (Avdeling for skog- og utmarksfag, Høgskolen i Hedmark), Åke Aronson (Viltskadecenter, Grimsö forskningsstation, Sveriges lantbruksuniversitet), Håkan Sand (Grimsö forskningsstation), Ole Knut Steinset (Avdeling for skog- og utmarksfag, Høgskolen i Hedmark) og Ilpo Kojola (Vilt- og fiskeriforskningsinstituttet, Oulu, Finland).

Nummer: 19	Utgivelsesår: 1999	Sider: 46	ISBN: 82-7671-080-8 ISSN: 0808-2626
-------------------	---------------------------	------------------	--

Oppdragsgiver: Naturvårdsverket, Sverige, Fylkesmennene i Hedmark, Oslo og Akershus, Østfold fylker, og Direktoratet for naturforvaltning

Emneord: Ulv, bestandsovervåking, Skandinavia, populasjonsstørrelse, utbredelse, reproduksjon

Sammendrag: Målsætningen med vinterens overvåking av ulv har vært å utrede antall og utbredelse av flokker, par og andre forekomster av ulv på den Skandinaviske halvøy, og å presentere dette i en for begge land felles utarbeidet rapport. I Sverige har Viltskadecenter ved Grimsö forskningsstasjon på vegne av forvaltningen hatt oppdraget å koordinere og kvalitetssikre bestandsovervåkingen av ulv på nasjonalt nivå, mens Høgskolen i Hedmark har hatt tilsvarende ansvar i Norge når det gjelder stasjonære ulver. Det er innledet samarbeid med Finland om bestandsovervåking i hele Fennoskandia. Et større antall personer og mange organisasjoner har bidratt med opplysninger om ulvforekomster. Den største delen av opplysningene har kommet fra fylkesmenn/länsstyrelser, jegerforbund i de respektive landene og Svenska Rovdjursförningen. Det antall ulver i Skandinavia som presenteres i denne rapporten er basert på opplysninger registrert i perioden 1. oktober 1998 til 28. februar 1999. Sammenstillingen bygger hovedsakelig på rapportregistrering av spor på snødekket mark, men andre metoder som radioteleometri og linjetaksering er også brukt. Hoveddelen av de innkomne rapportene er kvalitetssikret ved hjelp av kontroller i felt samt ved gransking av rapporter og vurdering av forekomster med hensyn til tidspunkt og avstand mellom ulike observasjoner. Dessuten er det foretatt opplæring av sporere flere ganger i løpet av sesongen. Alle registrerte ulvforekomster er inndelt i kategorier: familiegupper, revirmarkerende par, andre stasjonære ulver, samt andre ulver. Resultatene presenteres i form av et intervall der grunnlaget for minimumsantall ulver baseres på opplysninger som er kontrollert i felt av erfarne sporere, mens vi når det gjelder maksimumsantall også har inkludert andre rapporter om ulvforekomster. Resultatet av vurderingen viste at det i løpet av vintersesongen 1998-99 totalt er blitt registrert minst 62 og maksimalt 78 ulver i Skandinavia. Av disse tilhører 42-46 seks ulike familie-grupper, 8 er fra fire revirmarkerende par, 4-5 hører til i kategorien andre stasjonære ulver, og 8-19 andre ulver. Flesteparten av ulvene, nærmere bestemt 36-46 individer, har hatt tilhold i Sverige. For de "svenske" ulvene er fordelingen 22-23 ulver fra familieguppene, 6 ulver fra kategorien revirmarkerende par, 3-4 er andre stasjonære ulver, og 5-13 fra kategorien andre ulver. I Norge er det registrert totalt 10 ulver i vinter, hvorav 7 tilhører en familieguppe, 2 et revirmarkerende par, dertil kommer 1 enslig stasjonær ulv. Minst 16 og maksimalt 22 ulver har hatt tilhold både i Sverige og i Norge. Av disse har 13-16 sitt opphav i familieguppene, og 3-6 er klassifisert i kategorien andre ulver. Yngling ble konstatert i 5 av de 6 familieguppene i løpet av våren 1998, men sannsynligvis har det vært yngling i samtlige familiegupper. Av det totale antall registrerte ulver, 62-78 individer, har minst tre forulykket i løpet av vinteren/våren. En sammenstilling av antallet revirmarkerende par på senvinteren viser at vi kan forvente ca. 5-7 ynglinger i løpet av våren 1999. I Finland ble det i løpet av vinteren 1998-99 registrert seks familiegupper med i alt 35 individer som utelukkende holdt til innenfor landets grenser. Videre ble det registrert familiegupper bestående av totalt 24 individer som hadde revir som strakte seg over begge sider av grensen mellom Finland og Russland

3 RESULTAT

3.1 FAMILIEGRUPPER

3.1.1 Leksand

Leksandsreviret er lokalisert sørvest for innsjøen Siljan, mellom Leksand og Vansbro i Dalarnas län (Figur 1&2, appendix 1). Vinteren 1997-98 ble en flokk på 6-7 ulver sporet i området, mens det før denne vinteren ble registrert et revirmarkerende par der tisper hadde løpetid.

Vinteren 1998-99 ble i alt 417 km ulvespor fulgt i løpet av 78 ulike dager i perioden 21. oktober - 20. april. Revirmarkerende dyr ble sporet 187 km i løpet av 44 dager. Denne vinteren ble totalt 8 ulver sporet i dette reviret. Maksimalt 7 ulver ble sporet sammen i flokk, noe som skjedde ved flere anledninger på til sammen 44 km sporing. Dessuten var det mulig å påvise en enslig ulv adskilt fra gruppen på 7 ulver i reviret.

I desember 1998 ble 2 ulver radiomerket; alfatispa og en hannvalp født samme år. Således kunne det bekreftes at ulv hadde ynglet i territoriet våren 1998. De merkede ulvene ble deretter lokalisert ved hjelp av radiopeiling flere ganger per uke. Hannvalpen utvandret i slutten av mars til et nærliggende område sør for reviret (se 3.4.5 Grangärde, nr. 19, appendix 1).

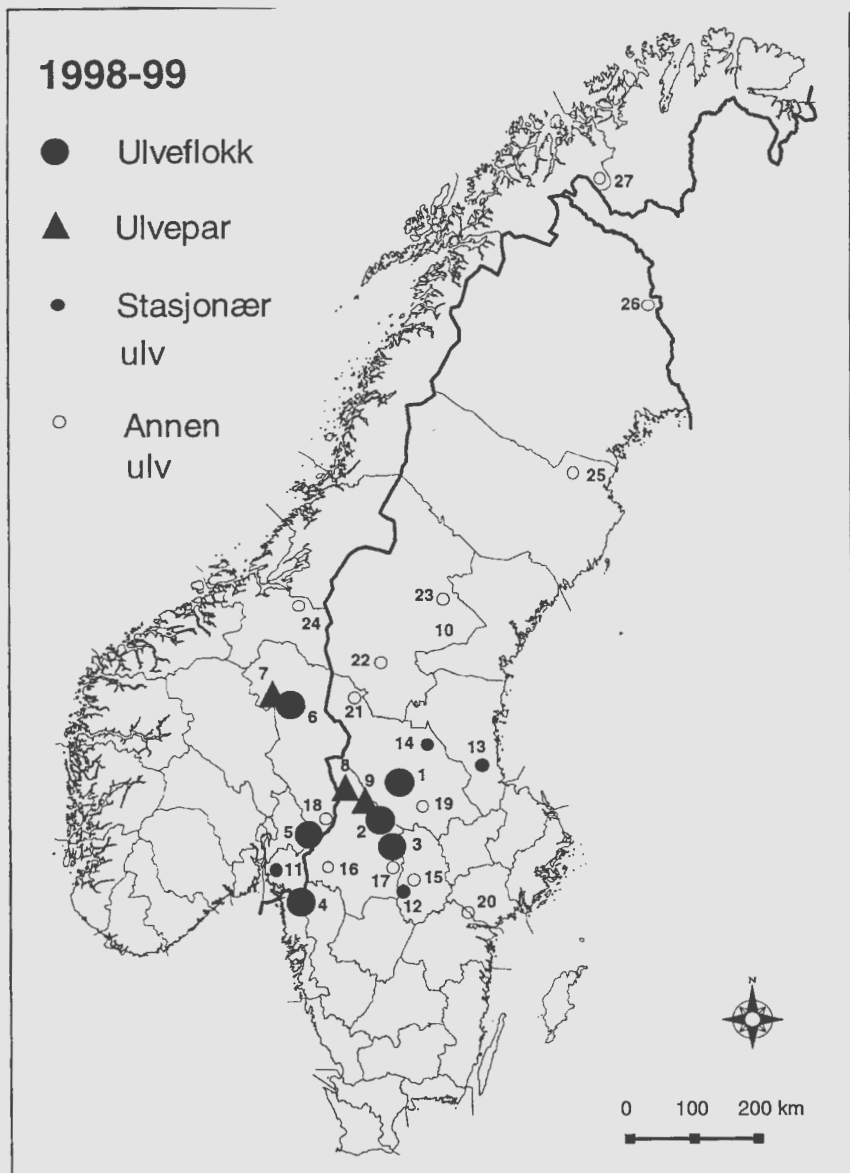
Ved sporinger i slutten av januar ble det oppdaget at alfahannen i flokken var skadet, noe som medførte at han ble avlivet den 6. februar. Undersøkelsen ved Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) viste at ulven hadde en ryggskade som muligens var medfødt og som hadde forårsaket lamme i bakkroppen. Etter denne hendelsen ble alfatispa fulgt intensivt ved radiopeiling og 44 km sporing i løpet av februar, mars og april. Intet tydet på at hun hadde følge med en ny revirmarkerende ulv. Peilingsresultatene fra mai viste dessuten at alfatispa ikke var stasjonær, slik det kunne forventes ved en eventuell reproduksjon. På denne bakgrunn er det usannsynlig at ulv har ynglet i Leksandsreviret i 1999.

3.1.2 Hagfors

Hagforsflokken hadde sitt territorium mellom Hagfors og Fredriksberg, på grensen mellom Dalarna og Värmland (Figur 1&2, appendix 1). I dette området har det vært stasjonære ulver i flere år. Mye tyder på at valpekull har blitt født her hvert år siden 1993. Vinteren 1997-98 ble det registrert en flokk på minst 7 ulver i dette reviret. Sist vinter ble totalt 9-10 ulver sporet i Hagforsreviret i løpet av 28 sporingdager i perioden 8. januar - 26. mars 1999.

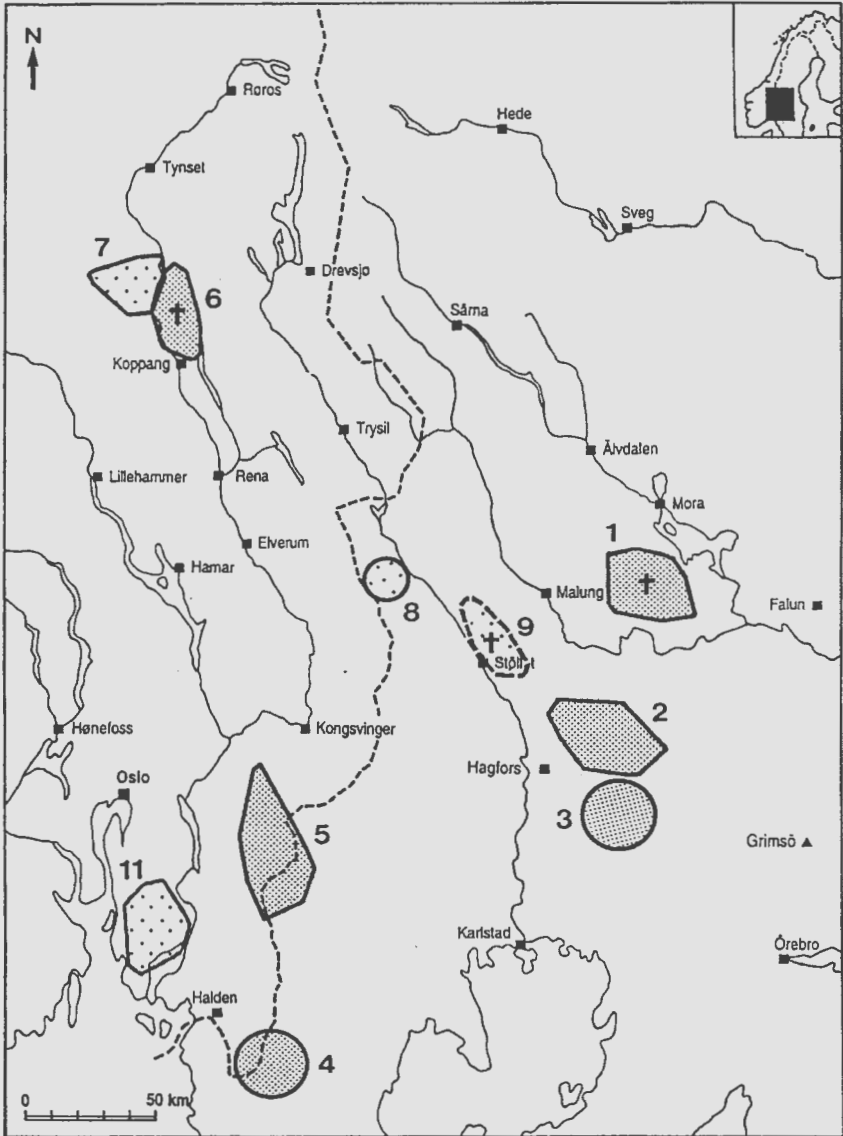
I desember 1998 ble alfaparet og to årssvalper av hannkjønn bedøvet og utstyrt med radiohalsbånd. Allerede etter tre uker forsvant radiokontakten med den voksne hannen. De andre merkede ulvene ble fortsatt peilet flere ganger per uke både fra bakken og fra fly. Under flypeiling ble dessuten store områder utenfor territoriet gjennomløst uten å få kontakt med den savnede alfahannen. Sporinger av totalt 181 km ulvespor i løpet av vinteren kunne ikke bekrefte at alfahannen fortsatt hadde tilhold i reviret. Alfahannen ble sporet i 49 km uten at noe tydet på at hun hadde følge med noen revirmarkerende hann.

Da 9 dyr har blitt sporet etter at kontakten med alfahannen opphørte, er det sannsynlig at det totalt var 10 ulver i reviret før hannen forsvant. Selv om sannsynligheten er liten kan det likevel ikke helt utelukkes at hannen har utvandret. Det var imidlertid ingen tegn til at en ny lederhann fantes i terri-

Figur 1. Utbredelsen av ulveflokker, revirmarkerende par, andre stasjonære ulver og andre forekomster av ulv som er registrert i Skandinavia i snøperioden fra 1. oktober til 28. februar 1998-99. Tall er i samsvar med nr. i appendix 1A. - *The distribution of wolf packs, scent-marking pairs, other resident wolves and other wolf occurrences in Scandinavia that has been registered during October through February in 1998-99. The numbers shown correspond to the area numbers given in appendix 1A.*

Appendix 1 A																
Nr	Område	Fylke	Land	Minimum antall individer (tom 28/2)	Makimum antall individer (tom 28/2)	Revir-mark.	Tispe med blod i urin	Tele-metri	Yngling 1998	Forventet yngling 1999	Døde ulver	Forsvun-nede ulver	Sporst strekn. (km)	Antall obser-vasjons-dager	Antall "ulve-døgn" (minst)	Antall "ulve-døgn" (max)
Familiegrupper																
1	Leksand	Dalarna	S	8	8	ja	ja	ja	sikker	ikke trolig	1	-	417	78	38	119
2	Häpfsors	Dalarna/Värmland	S	9	10	ja	ja	ja	sikker	ikke trolig	-	1	181	28	14	36
3	Filipstad	Värmland	S	5	5	ja	ja	ja	sikker	trolig	-	1	65	9	4	6
4	Dalsland-Halden	V Götaland/Östfold	S + N	5	7	ja	ja	nei	antakelig	trolig	-	-	29	10	7	12
5	Årjäng-Kongsvinger	Värmland/Akershus/Östfold/Hedm.	S + N	8	9	ja	ja	nei	sikker	trolig	-	-	430	93	55	86
6	Koppang	Hedmark	N	7	7	ja	ja	nei	sikker	trolig	1	-	292	65	53	94
Delsum				42	46						2	2	1414	283	171	353
Revirmarkerende par																
7	Abbdalen	Hedmark	N	2	2	ja	ja	nei	-	usikker	-	-	190	40	26	39
8	Höljes-Bogringen	Värmland	S	2	2	ja	ja	nei	-	trolig	-	-	50	12	4	8
9	Stölet-Malung	Värmland/Dalarna	S	2	2	ja	ja	nei	-	usikker	1	-	275	36	22	51
10	Bräcke	Jämtland/Västernorrland	S	2	2	ja	nei	nei	-	ikke trolig	-	1	305	39	19	40
Delsum				8	8						1	1	820	127	71	138
Andre stasjonære ulver																
11	Moss	Østfold	N	1	1	ja	ja	nei	-	usikker	-	-	?	?	?	?
12	Hassefors-Laxå	Örebro	S	1	2	ja	nei	nei	-	ikke trolig	-	-	199	25	11	37
13	Ockelbo	Gävleborg/Dalarna	S	1	1	ja	ja	nei	-	-	-	-	45	13	4	11
14	Orsa-Furudal	Dalarna	S	1	1	?	nei	nei	-	-	-	-	>3	4	4	>4
Delsum				4	5						0	0	>247	42	19	>52
Andre ulver																
15	Kilsbergen	Örebro	S	0	1	-	-	nei	-	-	-	-	5	1	1	1
16	Gleskogen	Värmland	S	1	1	nei	nei	nei	-	-	-	-	?	4	4	>4
17	Storfors	Värmland	S	0	2	ja	nei	nei	-	-	-	-	?	minst 3	3	>3
18	Ö Kongsvinger	Hedmark	N	1	2	nei	nei	nei	-	-	-	-	>30	7	6	8
19	Grangårde	Dalarna	S	1	1	-	ja	nei	-	-	-	-	?	?	-	?
20	Kokmärdan	Östergötland/Södermanland	S	0	2	nei	nei	nei	-	-	-	-	3	2	1	2
21	Norra Dalarna	Dalarna	S	2	2	nei	nei	nei	-	-	-	-	2	1	1	>1
22	Härjedalen	Jämtland	S	0	1	nei	nei	nei	-	-	-	-	?	3	3	>3
23	Stugun	Jämtland	S	0	1	-	-	nei	-	-	-	-	?	2	2	>2
24	Selbu	Ser- Trøndelag	N	0	1	nei	nei	nei	-	-	-	-	8	1	1	>1
25	Vbott/Nbolt kustland	Norbotten/Västisbotten	S	1	2	nei	nei	nei	-	-	-	-	63	13	9	>9
26	Norbott. inland	Norbotten	S	0	1	-	-	nei	-	-	-	-	?	1	1	>1
27	Troms/Finmark	Troms/Finmark	N	2	2	nei	nei	nei	-	-	-	-	>10	2	2	>2
Delsum				8	19						0	0	>119	>47	34	>35
Totalsum				62	78						3	3	>2600	>499	287	>578

Figur 2. Utbredelse av ulveflokker (mørkt raster) og revirmarkerende ulvepar (lys raster) i Skandinavia i siste halvdel av vinteren 1998-99. Sirkler viser revir der yttergrensene ikke er kjent mens polygoner angir reir der yttergrensene er kartlagt gjennom vinteren. Kryss markerer plasser for kjente døde ulver fra denne vinteren. – The distribution of wolf packs (dark) and scent-marking pairs (light) in Scandinavia during the winter of 1998-99. Circles denotes wolf territories with unknown boundaries whereas polygons denote wolf territories where territory boundaries are known. Wolves found dead during this winter are indicated (cross).

toriet resten av vinteren. Dersom den savnede alfahannen har utvandret, kunne den bli regnet med i det totale antallet ulver i Skandinavia utenfor Hagforsreviret. For å unngå risikoen for en slik dobbelttelling valgte vi derfor å sette minimumsantallet til 9 og ikke til 10 dyr. Tidlig i mars måned utvandret den første av de 2 radiomerkede valpene fra reviret, mens den andre valpen utvandret til Norge sist i juni 1999.

Da ingen revirmarkerende hann er blitt påvist i området siden begynnelsen av januar, er det usannsynlig at valper er blitt født i Hagforsreviret sommeren 1999. Denne antagelsen er dessuten styrket ved radiopeiling av alfatispa i mai måned.

3.1.3 Filipstad

Filipstadsrevirets yttergrenser ble ikke tilstrekkelig kartlagt, men i nord grenset det mot Hagfors flokkens område og i sør strakk det seg et stykke ned mot både Sunnemo og Filipstad i sydøstre deler av Värmlands län (Figur 1&2, appendix 1). I sporingssesongen 1997-98 ble det registrert ett revirmarkerende par med tispe i løpsetid i dette området. Det var derfor forventet at valper kunne bli født i dette reviret våren 1998.

Sporingsvirksomheten i dette området har i løpet av vinteren 1998-99 vært betydelig lavere enn i Leksands- og Hagforsreviret. Bare 9 sporingdager er registrert i perioden 20. november - 28. mars. Totalt ble det sporet 65 km, hvorav drøyt 39 km gjaldt revirmarkerende dyr.

Springer tidlig på vinteren avslørte en flokk på 5 ulver. Således hadde det med største sannsynlighet blitt født et valpekull i 1998. Yngling ble dessuten bekreftet ved at en årsvalp av hunnkjønn ble bedøvet og utstyrt med radiosender i desember 1998. Fordi ingen av de revirhevdende dyrene ble radiomerket har muligheten til å følge denne flokken vært begrenset da den radiomerkede hunnvalpen utvandret i månedsskiftet februar/mars.

Den 4. desember 1998 ble et stort hundedyr påkjørt av en bil på grensen mellom Filipstads- og Hagforsreviret. Dyret overlevde selve påkjørselen og tok seg vekk fra åstedet. Etterforskningen for å klarlegge om det var en ulv som var påkjørt ble vanskeliggjort fordi områdets erfarne sporere ikke fikk kjennskap til hendelsen før et par dager seinere. Sporforholdene var da blitt dårligere. Det ble konkludert med at påkjørselen virkelig gjaldt en ulv. Etter denne hendelsen er ikke mer enn 4 ulver sporet i området, i motsetning til 5 før ulykken. I tillegg til sporingene som det er redegjort for ovenfor, er ytterligere sporinger muntlig rapportert. Disse stemte overens med de tidligere nevnte opplysningene om antallet ulver i reviret, både før og etter ulykken. Derfor tydet det meste på at den påkjørte ulven tilhørte Filipstadflokk. Springer etter ulykken viste at alfaparet var intakt.

3.1.4 Dalsland-Halden

Dalsland-Haldenflokken hadde tilhold på tvers av riksgrensen mellom Sverige og Norge, vest for sjøen Stora Le i Vestre Götalands län (Dalsland) og i østre deler av Halden kommune i Østfold fylke (Figur 1&2, appendix 1). Her ble 5 ulver sporet vinteren 1997-98. Vinteren 1998-99 var sporingsevirsomheten begrenset, vesentlig på grunn av dårlige snøforhold. Bare 10 dagers sporing er registrert i perioden 29. november - 25. mars, hvorav 20 av 29 km sporing gjaldt revirmarkerende dyr.

Tilgjengelige data fra vinteren 1998-99 var ikke tilstrekkelige for å få kartlagt revirets størrelse og utbredelse, men dyr i følge ble sporet på begge sider av riksgrensen. Antall ulver i reviret var vanskelig å fastslå på grunn av for lite materiale, men minst 4 dyr ble sporet i mars måned. Under en sporing i november ble minst 5 og maksimalt 7 sporløyper fulgt. Med andre ord kan det ha vært 7

ulver i området. Sporinger på norsk side styrket vurderingen av at flokken bestod av minst 5 individer vinteren 1998-99. På grunn av den begrensede mengden opplysninger kunne det ikke med sikkerhet avgjøres om ulv hadde ynglet her sommeren 1998.

3.1.5 Årjäng-Kongsvinger

Årjäng-Kongsvingerflokkens revir berørte fire fylker og län; Hedmark, Akershus og Østfold i Norge og Värmland i Sverige (Figur 1&2, appendix 1). Vinteren 1997-98 hadde 5 ulver tilhold i territoriet, og året før ble det sporet et revirmarkerende par med tisper i løpetid.

Vinteren 1998-99 har sporingene i Årjäng-Kongsvingerreviret vært mer omfattende enn i noen av de andre ulveområdene. Det meste av reviret lå på norsk side, der også de fleste sporingene er gjort. Ulvene hadde tilhold på begge sider av riksgrensen fra traktene nordvest for Årjäng til områder sørvest for Kongsvinger. Totalt ble det fulgt 430 km ulvespor fordelt på 93 sporingdager i perioden 18. oktober - 21. april. Revirmarkerende dyr ble sporet 300 km.

I desember ble 7 ulver sporet samtidig. Under en større telling i Akershus og Østfold fylker den 9. januar ble det sporet 6 ikke-revirmarkerende ulver på ett sted, samtidig som 2 revirmarkerende dyr ble registrert lengre sørvest i territoriet. Innenfor revirets grenser ble det samme dag registrert en enslig ulv som trolig var adskilt fra gruppen på 6 individer.

Vinterens antall ulver ble vurdert til 8-9 individer, dvs. minst 3 ulver mer enn vinteren før. Årsvalper ble dessuten videofilmet i august. Yngling i reviret er således bekreftet for 1998.

Med bakgrunn i videoopptaket av valpene og omfattende sporinger i løpet av vinteren er det sannsynlig at valpene ble født på svensk side av riksgrensen i 1998. Vinteren 1998-99 ble det registrert at tisper hadde løpetid, og alfaparet ble sporet sammen så seint som 19. april i vår. Yngling av ulv er således forventet i dette reviret våren 1999.

3.1.6 Koppang

Den såkalte Koppangsflokken i Hedmark fylke var den eneste skandinaviske ulveflokk som kun oppholdt seg på norsk side av riksgrensen vinteren 1998-99 (Figur 1&2, appendix 1). Reviret grenset mot Jutulhogget i nord, Rendalen i øst og Koppang i sør. Jernbanen langs østsiden av Glomma var vestgrense for reviret. Vinteren 1997-98 ble en flokk på 5 ulver registrert i dette territoriet etter en yngling i 1997.

Vinteren 1998-99 ble ulv sporet i 65 dager i perioden 20. oktober - 28. mars. Totalt ble 292 km ulvespor fulgt, hvorav 212 km sporing av revirmarkerende dyr. Først på vinteren ble det flere ganger fulgt spor etter 7 individer, med andre ord minst 2 ulver flere enn i forrige sesong. Dette tydet på at et nytt valpekull ble født våren 1998. Så seint som 25. mars ble 5 individer i følge sporet, samtidig som det ble oppdaget spor etter et enslig individ ca 30 km lengre sør i reviret. Alfahunnen hadde løpetid i februar, og ny yngling våren 1999 er forventet.

Den 13. mars 1998 ble en ung ulvetisper drept av toget ca 40 km nord for Koppang. Ulykken skjedde på grensen mellom Koppangreviret og Atndalsreviret (der et revirmarkerende par oppholdt seg i vinter, se 3.2.1). Denne ulven tilhørte sannsynligvis Koppangsflokken, men kan alternativt ha vært en ungulv på utvandring fra en annen flokk, selv om det er mindre sannsynlig.

3.2 REVIRMARKERENDE PAR

3.2.1 Atndalen

Atndalsparet var stasjonære i et område ca. 30 km nordvest for Koppang, hovedsakelig vest for Glomma i Stor-Elvdal og Rendalen kommuner i Hedmark fylke (Figur 1&2, appendix 1). Dette territoriet grenset i øst mot Koppangsflokkens vestre revirgrense. I nordvest ble paret registrert inn til kommunegrensen mot Alvdal. I sør ble ingen spor registrert sør for Friisvegen. Vintersesongen 1998-99 ble det revirmarkerende paret sporet i 40 dager i perioden 20. oktober - 6. april. Totalt ble paret sporet 190 km.

En enslig ulv ble sporet i dette området vinteren før (1997-98). Forutsatt at dette var samme ulv som en av de to som nå var i følge, brukte den da et større område enn hva det revirmarkerende paret brukte sist vinter. Forrige år ble denne ene også registrert langt inn i Koppangsflokkens revir. Vinteren 1998-99 ble ulveparet ofte sporet langs Glomma mot revirgrensen til Koppangsflokken.

I begynnelsen av mars ga forvaltningen fellingstillatelse på dette paret i en kort periode uten at dyr ble felt. Da en ulvetispe ble påkjørt av toget langs grensen til dette reviret den 13. mars, var det mistanke om at det kunne være tisper i det revirmarkerende paret. Ved intensiv sporleting og sporing ble det fastslått at paret var intakt. Hos tisper ble blod i urinen registrert første gang i februar og siste gang så seint som 17. mars. Hvis begge ulvene var kjønnsmodne kan valper forventes å bli født våren 1999.

3.2.2 Höljes-Bogranen

Ulveparets revir omkring Höljes-Bogranen så ut til å være lokalisert vest for Klarälven, lengst nord i Värmland og sørvest for Höljes (Figur 1&2, appendix 1). Vinteren 1997-98 ble det her registrert et revirmarkerende par der tisper hadde løpetid. Det kunne derfor forventes at valper var født her sommeren 1998, men springer vinteren 1998-99 kunne ikke påvise noen yngling. Kun to dyr ble sporet i det aktuelle området.

Vinteren 1998-99 ble dette ulveparet sporet totalt 50 km, i perioden 14. november - 24. februar. Springene var fordelt på bare i 12 dager, og revirets yttergrenser ble derfor ikke endelig kartlagt. Paret ble ikke registrert på norsk side denne vinteren, men forrige sesong hadde et ulvepar i det samme området delvis tilhold i Norge. Det ble kun registrert et revirmarkerende par, og tisper hadde løpetid på vårvinteren.

Hvis paret var det samme som vinteren før, er det sannsynlig at disse nå var kjønnsmodne og at det således er født valper våren 1999.

På forvinteren var det mistanke om at dette paret kanskje var det samme som det som ble sporet på den andre siden av Klarälven, øst for Stöllet. Intensiv sporing ble derfor gjennomført samtidig i begge områder i begynnelsen av februar. Det kunne da konstateres at det var to forskjellige par (se 3.2.3, Stöllet-Malung).

3.2.3 Stöllet-Malung

Øst for Klarälven, mellom Stöllet og Malung i Värmlands og Dalarnas län, har det i løpet av vinteren 1998-99 blitt sporet et revirmarkerende par hvor tisper hadde løpetid (Figur 1&2, appendix 1). Forrige vinter hadde en enslig tispe med løpetid tilhold i området. Tyngdepunktet i springene har denne sesongen ligget på Värmlandssiden, og i løpet av 36 dager ble 275 km ulvespor fulgt i perioden 23. november - 14. april.

Som tidligere nevnt var det først uklart om paret i Stöllet-Malung og paret i Höljes-Bogringen kunne være ett og samme par. Lengste avstand mellom de to områdenes antatte ytterpunkter var ca. 80 km, hvilket er 10 km mer enn nåværende kunnskap om største avstand mellom ytterpunkter for ulvevervir i Skandinavia. For sikkerhets skyld ble det derfor gjennomført intensive spinger i begynnelsen av februar i et forsøk på å skille parene fra hverandre. I Höljesområdet ble ulvene baksporet til det siste snøfallet var synlig i sporene. Disse ulvene ble ringet samme dag. Samtidig ble også ulveparet øst for Stöllet ringet inn (ca 60 km fra Höljesområdet). Det kunne således bekrefte at det var 2 forskjellige par.

I siste del av vintersesongen, bl.a. i perioden med høybrunst, ble det ikke funnet sikre bevis på at 2 ulver gikk sammen. Bare en enslig, ikke revirmarkerende ulv, ble da sporet i løpet av ca. 90 km spring innenfor parets territorium. Den 4. juni 1999 ble det funnet en illegalt skutt ulv i området ved Halgån, ca. 10 km øst for Stöllet. Veterinærer ved SVA vurderte under obduksjonen ulven som ca 2-5 år gammel. Trolig var dette hannen i det revirmarkerende paret som ble sporet tidligere på vinteren.

3.2.4 Bräcke

Den eneste forekomsten av stasjonære ulver som ble registrert nord for Dalarna-Hedmark vinteren 1998-99 ble påvist i et område sørvest for Bräcke, på begge sider av grensen mellom Jämtlands og Västernorrlands län (Figur 1, appendix 1). Her har det vært stasjonære ulver også tidligere år. Forrige sesong ble det registrert et revirhevdende par med en tispe i løpetid. I begynnelsen av 1990-tallet ble det født valpekull tre år på rad i dette området.

Vinteren 1998-99 ble det på nytt sporet et revirmarkerende par i området. Da fantes ingen tegn til at ulv hadde ynglet der våren 1998. Fra tidlig i januar ble bare en enslig revirmarkerende ulv sporet, denne ble vurdert til å være av hannkjønn. Det revirmarkerende paret ble sporet i 13 dager fra 13. november til 2. januar, en strekning på totalt 154 km. Den enslige ulven ble sporet 151 km i løpet av 26 dager fra 4. januar til 24. mars. Det totale antall springsdager i Bräckereviret var således 39 dager i perioden 13 november - 24 mars. I alt ble det sporet en strekning på tilsammen 305 km. Da springsakiviteten var relativt omfattende i dette området, ikke minst etter at det ene dyret forsvant, er det sannsynlig at paret ikke lengre er intakt.

3.3 ANDRE STASJONÆRE ULVER

3.3.1 Moss

En revirmarkerende ulvetispe hadde hele vinteren stasjonært tilhold vest for Glomma i deler av Østfold og Akershus fylker (Figur 1,2&3, appendix 1). Dens territorium omfattet kommuner nord, øst og sør for Moss, og territoriet dekket arealer på begge sider av E6. Et rådyr ble f.eks. tatt av ulven mindre enn én kilometer fra Oslofjorden, ved Tomb landbruksskole. Ifølge fylkesmannen i Østfold ble det i mars sporet en annen ulv sammen med tispa, og deretter ble tispa ikke sporet alene. Ved flere anledninger skal to ulver ha vært sporet sammen innenfor reviret etter de siste snøfallene i mars-april.

3.3.2 Hasselfors / Laxå

En enslig revirmarkerende ulv av ukjent kjønn ble i vinter sporet innenfor et relativt begrenset område nordvest for Laxå, mellom sjøene Skagern og Toften i Örebro län (Figur 1, appendix 1). Sta-

sjønær ulv har også tidligere år vært registrert i dette området. Feltvirksomheten var sist vinter relativt omfattende med 199 km sporing fordelt på 25 dager i perioden 29. november - 13. mars.

Den 24., 25. og 27. februar ble det meldt om to revirmarkerende ulver i følge som hadde blitt sporet gjennom hele det kjente reviret og videre vestover. Der ble kontakten mistet på grunn av dårlige sporsforhold. Sporene var avsatt i perioden 21.-22.februar, og ulvene ble sporet totalt 43 km. Under samme periode ble også en enslig revirmarkerende ulv sporet innenfor samme område. Den enslige ulven ble sporet 22 km, og sporet var et par dager yngre enn sporene fra de to rapporterte ulvene. Deretter er kun én enslig revirmarkerende ulv blitt sporet i området (to springer med en sammenlagt sporet strekning på 14 km).

3.3.3 Ockelbo

Ockelboreviret lå et par mil nordvest for Ockelbo, i den nordvestligste delen av Gästrikland og tilgrensende deler av Hälsingland og Dalarna (Figur 1, appendix 1). Her er stasjonær ulv registrert gjennom flere tidligere sesonger. En enslig revirmarkerende ulv, vurdert som tispe, ble vinteren 1998-99 fulgt i 45 km i løpet av 13 dager med sporing i perioden 2. desember - 4. mars.

Ockelboreviret lå relativt nær det området nord for Orsa og Furudal der ulvespor også ble påvist flere ganger i vinter (se 3.3.4). I begge disse områdene ble det utført relativt få springer. Ut fra springene alene kunne det ikke utelukkes at det gjaldt ett og samme revir, men vurdert sammen med avstanden mellom de mest fjerntliggende sporfunn i de to områdene (ca 85 km), ble det konkludert med at revirene var forskjellige med en ulv i hvert revir.

3.3.4 Orsa-Furudal

Fra et område nord for Orsa og Furudal i Dalarna kom det tidlig i sesongen ubekreftede meldinger om at ulvevalper var sett, likeledes spor og synsobservasjoner etter både 3 og 4 ulver sammen, i tillegg til flere meldinger om to ulver i følge (Figur 1, appendix 1). Vinteren før ble det registrert minst en, muligens to ulver i dette området.

Vintersesongen 1998-99 ble det holdt tett kontakt med lokale sporere i området for å gjennomføre rask oppfølging i felt når ulvespor ble meldt. Spesiell feltinnsats og aktivt søk etter ulvespor ble også gjennomført i et forsøk på å bekrefte at ulv gikk sammen i området. Den 16. november ble 160 km skogsbilvei i det aktuelle området gjennomført uten at ulvespor ble påtruffet. Den 2. og 3. februar ble dessuten en koordinert linjetaksering gjennomført med representanter for lokale jaktvårdsretter, länsstyrelsen, Grimsö forskningsstasjon og Rovdjursforeningen. I løpet av disse to dagene ble 300 km skogsbilvei avsporet, men kun spor etter en enslig ulv ble funnet. Konklusjonen fra siste vinters springer var at en enslig ulv ble registrert innen et avgrenset område nord for Furudal (28/11, 15/12, 24/1, 3/2). Sannsynligvis var ulven en revirmarkerende tispe, men bare skrapemarkeringer ble registrert.

3.4 ANDRE ULVER

3.4.1 Kilsbergen

En enslig ulv ble ved en anledning sporet (28/2) i Kilsbergen, drøyt 10 km øst for Karlskoga. Avstanden til området nordvest for Laxå, der en revirmarkerende ulv ble sporet regelmessig gjennom

vinteren, er ikke lengre enn at det kan ha vært samme ulv som har vært på begge stedene (Figur 1, appendix 1). Mottatte opplysninger fra springer gjorde det ikke mulig å avgjøre om det totalt var en eller to ulver i de to områdene.

3.4.2 Glaskogen

I et område nordøst for Årjäng opp mot sjøen Stora Gla i vestre Värmland ble det dokumentert fire ulveobservasjoner sist vinter (10/1, 3/2, 12/2 og 22/2, Figur 1, appendix 1). Én av observasjonene ble videofilmet. I følge ubekreftede meldinger har en ulv oppholdt seg stasjonært i dette området i vinter. Enkelte meldinger går ut på at det skulle være registrert to ulver i følge, men dette har ikke vært mulig å bekrefte.

3.4.3 Øst for Storfors

Ved flere anledninger i vinter ble 2 ulver sporet øst for Storfors og Nykroppa i sørøstre Värmland (Figur 1, appendix 1). Meldinger er bekreftet i desember, januar og mars. Minst én av ulvene har også revirmerket. Ulv ble også forrige sesong registrert i dette området. Avstanden til det såkalte Filipstadsreviret, der en familiegruppe hadde tilhold i vinter, var ikke lengre enn at det kan ha vært de samme ulvene som har oppholdt seg i begge disse områdene.

3.4.4 Øst for Kongsvinger

Øst og sørøst for Kongsvinger mot svenskegrensen ble én, eventuelt 2 enslige ulver sporet i perioden 13. november - 30. mars. Sporingene var basert på i alt 12 meldinger, hvorav sju ble meldt 13. november (Figur 1, appendix 1). Ulv nummer to kan eventuelt mistenkes å være fra Årjäng-Kongsvingerflokken.

3.4.5 Grangärde

Ifølge ubekreftede meldinger har en ulv vært stasjonær i vinter i et område vest og sørvest for Borlänge, i nærheten av Grangärde, sør i Dalarna (Figur 1, appendix 1). Forrige sesong fantes én, muligens 2 ulver i dette området. Vinteren 1998-99 er totalt åtte uopklarte meldinger registrert fra området (3 i des., 4 i jan. og 1 i feb.). En radiomerket hannvalp, født i Leksandsreviret i 1998, utvandret i slutten av mars til dette området og ble deretter stasjonær. I mai mottok vi så et par ubekreftede meldinger om at 2 ulver var sett i følge, og i juni ble 2 ulver sammen bekreftet ved at den radiomerkede ungvulven to ganger ble observert sammen med et umerket individ: Denne indisekjedene sannsynliggjorde at det allerede i vinterperioden fantes en ulv i dette området, og i minimumsantallet er det derfor inkludert én ulv fra Grangärdeområdet (appendix 1).

3.4.6 Kolmården

Vinteren 1998-99 ble 1-2 ulver registrert i nærheten av Kolmården og skogene nord for Finspång, på grensen mellom Södermanland og Östergötland (Figur 1, appendix 1). I januar og februar ble det fire ganger meldt om ulv ved Kolmården, hvorav tre gjaldt meldinger om 2 dyr sammen. I traktene sør for Sörköping ble det også rapportert om ulv eller sannsynlige ulver, men disse meldingene var fra mars måned, dvs. etter at det var satt sluttdato for summering av antall ulver. Ingen av disse meldingene var mulige å bekrefte på sporsnø. Mangelen på snø gjorde det her vanskelig å bekrefte

ulvforekomst med sikkerhet i denne delen av Sverige. Til tross for usikkerheten har vi valgt å inkludere to ulver fra dette området i maksimumsantallet.

3.4.7 Härjedalen og nordre Dalarna

Fra Härjedalen, i nærheten av Hede, finnes to bekreftede (17/11 og 10/1) og en ubekreftet melding (30/12) om en enslig ulv (Figur 1, appendix 1). Øst for Idre i nordre Dalarna ble 2 ulver i følge bekreftet 28. november. Meldingene fra Härjedalen og Dalarna kunne ikke skilles fra hverandre, men derimot var det usannsynlig at den ulven som oppholdt seg på kysten av Norr- og Västerbotten var den samme som noen av dem i Härjedalen/Dalarna.

3.4.8 Stugun

I Stugunområdet øst i Jämtland finnes to bekreftede meldinger om en enslig ulv (26/10, 5/11, Figur 1, appendix 1). Disse observasjonene er ikke mulige å skille fra observasjonene seinere på vinteren i Härjedalen/Dalarna.

3.4.9 Selbu

I Selbu kommune, øst for Trondheim i Sør-Trøndelag, ble en enslig ulv sporet i midten av februar (Figur 1, appendix 1). Ulven kunne ikke skilles fra observasjonene i Dalarna, Härjedalen eller Stugun.

3.4.10 Norrbottens og Västerbottens kystland

Langs kysten av Norr- og Västerbotten ble ulv registrert flere steder innenfor et vidstrakt område fra Luleå i nord til Vindeln i sør i løpet av november, januar og februar (Figur 1, appendix 1). Mye tydet på at ett og samme individ forflyttet seg i dette store området, men det kan ikke utelukkes at det muligens var to ulike individer.

3.4.11 Norrbottens innland

En ulv i nærheten av Pajala, på grensen mellom Sverige og Finland, ble registrert på et tidspunkt (midten av desember) som ikke gjorde det mulig å skille den med sikkerhet fra de ulvene som ble påvist i Troms og Finnmark (Figur 1, appendix 1). Derimot var denne ulven med største sannsynlighet forskjellig fra ulven som ble registrert på kysten av Norr- og Västerbotten.

3.4.12 Troms / Finnmark

To ulver ble registrert i slutten av oktober 1998 i Nordreisa kommune, Troms fylke (Figur 1, appendix 1). I Finnmark fylke ble det i midten av februar dessuten meldt at en ulv hadde drept 18 tamrein i Kautokeino kommune, nær tilgrensende Nordreisa kommune i Troms.

3.5 SAMMENDRAG AV RESULTATER FRA SKANDINAVIA

I løpet av vintersesongen 1998-99 ble det totalt registrert minst 62 og maksimalt 78 ulver på den skandinaviske halvøya. Av de 62-78 ulvene var 42-46 individer fordelt på seks ulike familiegrupper, 8 tilhørte fire revirmarkerende par, 4-5 var andre stasjonære ulver og 8-19 dyr ble klassifisert som andre ulver (Figur 1). Majoriteten av disse ulvene, nærmere bestemt 36-46 individer, hadde tilhold bare i Sverige (Tabell 2). Fordelingen av disse var som følgende; 22-23 ulver i familiegrup-

per, 6 ulver fra kategorien revirmarkerende par, 3-4 andre stasjonære ulver og 5-13 andre ulver. Totalt 10 ulver ble registrert kun i Norge denne vinteren, hvorav 7 ulver i familieguppe, 2 i revirmarkerende par, og én enslig stasjonær ulv. Minst 16 og maksimalt 22 ulver hadde tilhold både i Sverige og Norge. Av disse hadde 13-16 tilhold i familiegupper og 3-6 ble klassifisert som andre ulver (Tabell 2). Yngling våren 1998 er påvist i 5 av de 6 familiegruppene, men sannsynligvis har yngling skjedd i samtlige familiegupper.

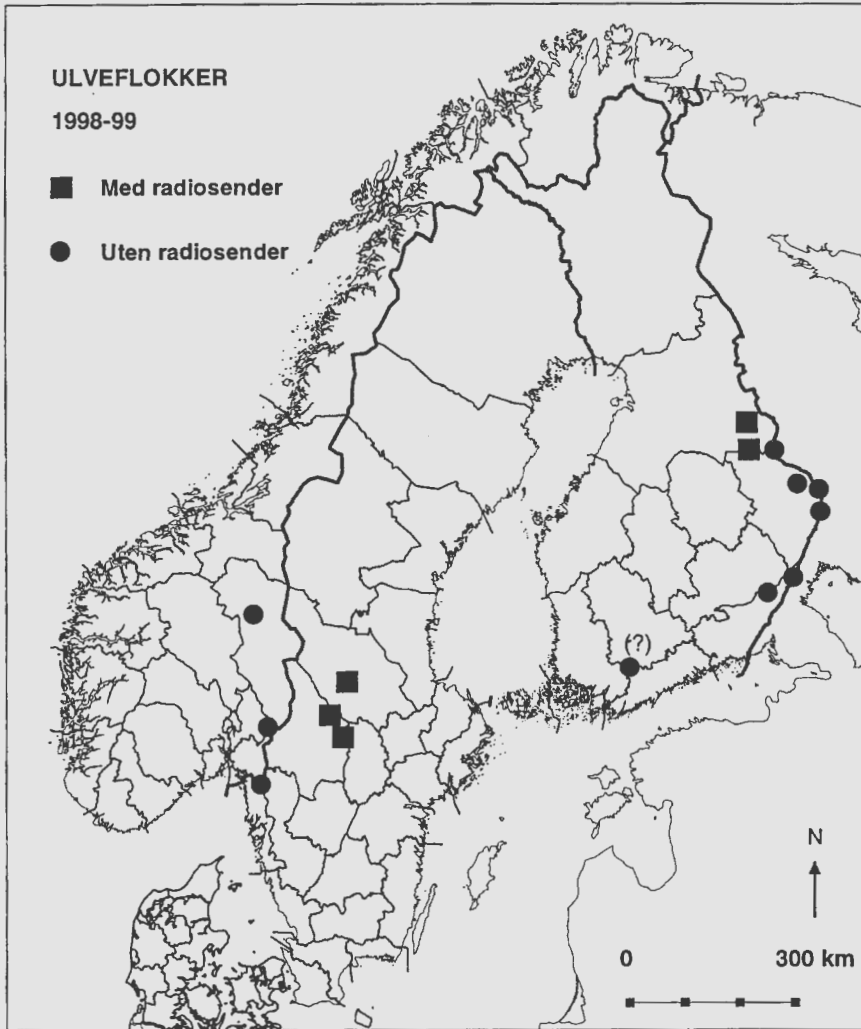
3.5.1 Ulver drept eller savnet

Fra og med juli 1998 til og med juni 1999 har det med sikkerhet blitt drept minst fire ulver i Skandinavia. Den 13. august 1998 ble en ettårig hannulv avlivet etter å ha blitt påkjørt av tog i nærheten av Gällivare i Norrbotten. Den 6. februar 1999 ble alfahannen i Leksandsflokken avlivet da den ble påtruffet i en tilstand der den ikke var i stand til å forflytte seg (Figur 2). Undersøkelsen ved Statens veterinärmedicinska anstalt i Sverige (SVA) viste at ulven hadde en ryggskade som eventuelt var medfødt og som medførte lammelse i bakkroppen. Den 13. mars 1999 ble en ung ulvetispe drept av tog på grensen mellom revirene til Atndalsparet og Koppangsflokken i Hedmark fylke (Figur 2). Den 4. juni ble det funnet en illegalt skutt hannulv i området ved Halgån, øst for Støllet i Värmland (Figur 2). Ulven var en hann og ble ved obduksjonen på SVA bedømt til å være et voksent individ.

Tabell 2. Antall ulver i Skandinavia vinteren 1998-99 fordelt på land og familiegupper, revirmarkerende par, andre stasjonære og andre ulver. Sammenstillingen bygger på opplysninger fra perioden 1. oktober – 28. februar. – *The number and distribution of wolves in Scandinavia and the two countries, respectively during the winter 1998-99 (October 1 – February 28). The wolves were classified as family group (pack) members, scent-marking pair members, other residents or others.*

SOSIAL ORGANISERING	SVERIGE	SVERIGE/NORGE	NORGE	SKANDINAVIA
Familieguppe	22 – 23	13 – 16	7 – 7	42 – 46
Revirmarkerende par	6 – 6	0 – 0	2 – 2	8 – 8
Andre stasjonære	3 – 4	0 – 0	1 – 1	4 – 5
Andre	5 – 13	3 – 6	0 – 0	8 – 19
TOTALT	36 – 46	16 – 22	10 – 10	62 – 78

Under radiomerkingen av ulv i desember 1998 fikk 4 dyr i Hagforsflokken påsatt radiosendere, to voksne ulver som ble antatt å være alfadyrene, og to årsvulper. I begynnelsen av januar mistet man kontakten med den voksne hannen. Til tross for intensive forsøk på å finne ulven ved flypeiling over tilgrensende områder de nærmeste dagene ble det ikke oppfanget noe radiosignal. Det er lite sannsynlig at han har utvandret uten at signalene skulle bli oppfanget. Rekkevidden ved flypeiling i den aktuelle terrengetypen er vanligvis 5-10 mil, og i ekstreme tilfeller kan en slik radiosender høres opp til 15 mil. Et annet alternativ er at senderen sluttet å fungere, noe som forekommer med ca 2-3% av senderne av samme type i Nord-Amerika. Springer resten av vinteren kunne imidlertid ikke

Figur 4. Utbredelsen av ulveflokker i Skandinavia og Finland vinteren 1998-99. Firkanter angir flokker der radiomerking av ulv har skjedd under vinteren og sirkler viser flokker uten radiomerkede individer. - *The distribution of wolf packs in Scandinavia and Finland during the winter of 1998-99. Squares show packs with one or more radio collared wolves included, while circles denote wolf packs without radio collared individuals.*

påvise noen revirmarkerende hann i reviret. Et tredje mulig alternativ er derfor at hannen har blitt drept illegalt, og at senderen er ødelagt.

Den 4. desember 1998 ble et stort hundedyr påkjørt av en bil på grensen mellom Filipstads- og Hagforsreviret. Dyret overlevde ulykken, og kunne selv ta seg bort fra åstedet. Etterforskningen for å bringe klarhet i om det var en ulv som ble påkjørt ble vanskeliggjort fordi områdets ulvesporere ikke fikk kjennskap til hendelsen før etter et par dager, også fordi sporingsforholdene hadde blitt dårligere. Det ble konkludert med at påkjørselen gjaldt en ulv. Etter denne hendelsen ble det ikke sporet mer enn fire ulver i området, sammenlignet med fem før ulykken.

På førjulsvinteren og fram til årsskiftet ble det, på samme måte som forrige år, sporet 2 revirmarkerende ulver i Bräckeområdet på grensen mellom Jämtlands og Västernorrlands län. Fra og med begynnelsen av januar ble det bare registrert en enslig revirmarkerende ulv, vurdert til å være en hann. Det finnes i dag ikke kunnskap om hvorvidt og i hvilket omfang voksne revirmarkerende ulver forlater sine territorier og utvandrer i Skandinavia. I andre deler av verden har forskning vist at også voksne alfadyr av og til kan utvandre fra sine revir (Peterson m.fl. 1984). Det er imidlertid sannsynlig at dette er uvanlig også under skandinaviske forhold.

3.5.2 Konklusjon - antall ulver våren 1999

Når det tas hensyn til at tre ulver er konstatert døde i vinterperioden, blir det totale minimums- og maksimumsantallet ulver på den Skandinaviske halvøya våren 1999 redusert til 59 - 75. Om det dessuten antas at de tre savnede ulvene er døde, synker antallet ulver til 56 - 72.

3.6 FAMILIEGRUPPER I FINLAND

Vinteren 1998-99, som i de tre foregående årene, har ansatte ved Vilt- og Fiskeriforskningsinstituttet i Oulu hatt ansvaret for bestandsovervåkingen av ulv i Finland. Vinteren 1998-99 ble 7 ulver fra 2 ulike flokker og 2 par i østre Finland påsatt radiosendere. Som i Skandinavia har overvåkingen i Finland i stor grad vært basert på snøsporinger og telemetristudier av merkede ulver, men fotodokumentasjon av ulver på spesielle steder med åtte er også anvendt.

Den finske ulvebestanden har hovedsakelig tilhold i de sørøstre deler av Finland og er knyttet til bestanden på russisk side av riksgrensen. Vinteren 1998-99 ble det registrert 4-5 flokker bestående av totalt 27-31 ulver som utelukkende hadde tilhold på finsk side av grensen (Figur 4). Av disse befant 2 flokker seg i distriktet Kainuu (6 resp. 3 ulver), én i Nordre Karelen (9 ulver), én i distriktet Kymi (9 ulver) samt én i sørvestre Finland (4 ulver, Figur 4).

Noen ulveflokker hadde dessuten territorier på begge sider av riksgrensen mellom Finland og Russland. Vinteren 1998-99 var det 4 slike flokker med totalt 21-23 individer. Av disse 4 flokkene hadde én tilhold i Kainuu/Nordre Karelen (8 ulver), 2 i Nordre Karelen (5-6 resp. 4-5 ulver) og én i distriktet Kymi (4 ulver). Disse flokkene forflyttet seg gjentatte ganger på tvers av riksgrensen mellom Finland og Russland.

Storingsrepresentant beskylder Foreningen Våre Rovdyr og Viggo Ree for å ha satt ut 30 tamme ulver i norsk natur

En oppsummering av "Bastesen-saken" - en av 1990-årenes mest alvorlige anklager om omfattende faunakriminalitet

Av **Viggo Ree**

Ulven har vært hett tema i mange kretser den siste tiden. I fjor sommer ble Foreningen Våre Rovdyr involvert i en meget alvorlig og spesiell sak som stortingsrepresentant Steinar Bastesen sto bak. I slutten av mai 1998 gikk han ut i nordnorske aviser og hevdet at 30 tamme ulver var satt ut i norsk natur. På spørsmål om hvem som kunne stå bak denne formen for alvorlig fauna-kriminalitet trakk stortingsrepresentanten fram Foreningen Våre Rovdyr og Viggo Ree, og at utsettingene skulle ha foregått med aksept innen Direktoratet for naturforvaltning (DN). Saken ble umiddelbart anmeldt til Økokrim, som igangsatte en omfattende etterforskning.

Bastesens beskyldninger mot Foreningen Våre Rovdyr og dens medietalsmann ble populært avisstoff utover sommeren 1998. All mediefokuseringen med tilhørende negative omtaler i ulike miljøer representerte en stor belastning for vår forening. Som et eksempel i denne sammenheng er det gjengitt en internettutskrift fra *Timotei-Nytt* fra 31.5.1998, som fortsatt kan leses i begynnelsen av desember 1999. I tillegg kom alt ekstraarbeidet i tilknytning til politietterforskningen. For å skaffe mest mulig bakgrunnsmateriale om beskyldning-ene og denne delen av ulvesaken forfattet mediet-

alsmannen et notat som ble levert under Økokrim-avhøret. Dermed gikk mesteparten av sommerferien med til dette arbeidet.

På de etterfølgende nesten 50 sidene er noe av materialet fra "Bastesen-saken" gjengitt - i første rekke viktige brev, faksimiler fra avisene og internettutskrifter. Innledningsvis er en internettpresentasjon av forskningsresultatene av DNA-studier på 15 skandinaviske døde ulver fra slutten av 1970-tallet til begynnelsen av 1990-tallet gjengitt. Dette arbeidet ble offentliggjort av Hans Ellegren, Peter Savolainen og Björn Rosén i *Phil. Trans. R. Soc. Lond.* B 351, 1661-1669 i 1996, og har tittelen "The genetic history of an isolated population of the endangered grey wolf *Canis lupus*: a study of nuclear and mitochondrial polymorphisms". En av konklusjonene i dette arbeidet er at ulven aldri ble utyddet i Sør-Skandinavia, og det vises til svenske publikasjoner der forekomster av arten på 1970-tallet er beskrevet. Det våre svenske kolleger ikke kjenner til er de mange arbeider fra norsk side som viser ulvens eksistens i de sørsøstlige deler av vårt land gjennom både 1960- og 1970-tallet.

Et sentralt arbeid i denne oppsummeringen er Anders Bjärvals debattinnlegg i *Svensk Jakt 5-1999*. Han viser her til ulike

reportasjer i dette tidsskriftet i 1996, som forklarer noe om hvorfor nettopp estisk ulv kom inn i debatten om hvor de sørskandinaviske ulvene stammer fra. Av plasshensyn har det ikke vært mulig å inkludere faksi-miler av disse artiklene i denne oppsummeringen, men interesserte kan henvende seg til redaksjonen eller et bibliotek for å skaffe seg kopier av disse arbeidene.

Før Økokrim-etterforskningen av Bastesens utsettingspåstander ble avsluttet var det naturlig for Foreningen Våre Rovdyr å kontakte DN for bl.a. å få klarhet i rutine i tilknytning til oppbevaring av DNA-materiale av døde norske ulver. Dette skyldtes ikke minst det faktum at kun én av de 10 kjente døde ulvene fra vårt land etter fredningen kom med i "det skandinaviske DNA-samarbeidsprosjektet" - studiene som resulterte i artikkelen i det britiske fagtidsskriftet i 1996. Av vesentlig betydning for vår henvendelse til DN var også at etaten selv var anklaget for å ha spilt en sentral rolle i tilknytning til den påståtte utsettingen av tamme ulver i Norge. Ut i fra denne siste vinklingen skulle man tro at DN ville svare raskt på foreningens henvendelse sommeren 1998. Slik ble det imidlertid ikke. Forst godt over et år senere - og med hjelp fra Sivil-ombudsmannen - kom DN's svar. Svarbrevet dannet utgangspunkt for nye spørsmål til både forvaltningen av og forskningen på ulv i Norge, og brev til henholdsvis DN og Norsk Institutt for Naturforskning ble sendt i midten av november 1999. Det er viktig å påpeke at disse henvendelsene ikke representerer kritikk av det som har foregått i tilknytning til behandlingen av det vitenskapelige materialet fra døde ulver i Norge. Foreningens ulike brev inneholder flere **spørsmål** i tilknytning til disse anliggender, og disse henvendelser er gjort for å få klarhet i enkelte detaljer rundt denne delen av norsk rovdryrforvaltning og -forsk-

ning. Først når alle svarene har kommet, og sentrale brikker i dette puslespillet har kommet på plass, vil det være mulig å trekke konklusjoner med eventuelle skeptiske kommentarer. Foreningens utgangspunkt er et ærlig og oppriktig ønske om at all behandling av både ulv og andre rovviltarter i Norge skal være profesjonell og utført på den måten som gagnar vårt land og dets naturarv best, og det er også vår oppgave å sørge for at så skjer dersom noe annet viser seg å kunne være tilfelle. Å få klarhet i årsakene til det sviktende DNA-samarbeidet med svenskene på midten av 1990-tallet er derfor en prioritert oppgave for vår forening.

Mot slutten av oppsummeringen vil leserne se at også Zoologisk Museum i Oslo - helt uavhengig av våre henvendelser - har engasjert seg for å få klarhet i det som av mange blir oppfattet som "rotet i Trondheim". Det skal bli spennende å se hva som kommer ut av henvendelsene fra vårt nasjonalt viktigste museum for ivaretagelse av vitenskapelig faunamateriale.

Selv om Økokrim er ferdig med etterforskningen av Bastesens påstander, og saken er henlagt som åpenbar grunnløs, er det mange aspekter i tilknytning til denne affæren som det er viktig å få klarlagt nærmere. Dette er spørsmål som foreningen vil ta stilling til på et senere tidspunkt. Hvor mente eller mener Bastesen at de tamme ulvene ble hentet fra, og hvor ble de sluppet ut? Hvorfor gikk ikke stortingsrepresentant-en direkte til politiet med sine opplysninger om alvorlig faunakriminalitet? Dette er anliggender det kan være greit å få klarhet i. Samtidig kan man spørre: Skal det være så lettvalt for en folkevalgt at det bare er å slenge noen grunnløse og injurierende påstander om alvorlige forbrytelser ut i mediene? Medlemmene får lese og selv danne seg sine meninger om disse forhold.

Vargarna är inte utplanterade

Uppsala 25/3-1996

Docent Hans Ellegren

Det finns inget nära släktskap mellan den vargstam som lever idag lever i södra Sverige och de vargar som finns i svenska djurparker. Tvärtom handlar det om två helt olika släktgröner. Det kan docent Hans Ellegren vid SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) och hans två kollegor Björn Rosén och Peter Savolainen bevisa med hjälp av genetiska fingeravtryck. Därmed slår de håll på myten om att vargar från djurparker skulle ha placerats ut i Värmland för att återupprätta den svenska vargstammen.

Vargen försvann - och kom tillbaka

Vargen har sedan urminnes tider förföljts av människan. Allt intensivare jakt ledde till att vargen minskade kraftigt i antal under 1800- och 1900-talen. 1966 fridlystes vargen i Sverige men då fanns bara ca 10 djur kvar, allra längst upp i norra Sverige. I mitten av 1970-talet försvann vargen helt från landet.

1980 dök plötsligt varg upp i de värmländska askogarna. Tre år senare föddes en första kull och sedan dess har vargarna ökat i antal och också spritt sig. Man uppskattar att det idag finns ca 30 vargar i södra Sverige, bl a i Småland, Närke, Dalarna och i Härjedalen.

Rykten om utplantering.....

De värmländska vargarna har väckt starka känslor hos ortsbefolkningen genom att de bl a rivit får för traktens jordbrukare. Det har uttryckts starka önskemål om att vargarna skulle skjutas. På senare år har också samer velat skjuta vargar som dykt upp i renbetesområden. På 1980-talet fanns ihärdiga rykten om att de värmländska vargarna inte hade kommit dit av sig själva, utan att de hade utplanterats. Vandrings sägner om att djuren var onormalt orädda och att personal från djurparker hade setts ute i skogarna skulle bekräfta detta (se Bengt af Klintbergs bok "Den stulna njuren"). Dessutom hade naturvårdare tidigare fört fram tanken att vargstammen skulle kunna räddas genom utplantering. Teorin om utplantering sågs av jägare och ortsbefolkning som ett argument för att vargarna borde avlivas.

....kan avfärdas

På uppdrag av Naturvårdsverket har Hans Ellegren studerat vilda vargar som hittats i Sverige under 1980- och 1990-talen. Han har sedan jämfört deras genetiska profiler med vargar från svenska djurparker.

- Jag har tagit fram genetiska fingeravtryck från de olika vargarna. Det rör sig om samma metoder som numera används i kriminaltekniska utredningar, säger Hans Ellegren.
- De här fingeravtrycken är likartade hos släktingar men olika hos obesläktade individer. Vi har därför kunnat se att de vilda vargarna inte är släkt med djurparksdjuren. Hos de vilda djuren finns flera olika genetiska varianter som inte återfinns i djurparkerna. Det kan alltså inte vara djur från djurparker som gett upphov till den vilda stammen, slår Hans Ellegren fast.

Inavel hotar

En annan viktigt upptäckt Hans Ellegren gjort, är att de vilda vargarna håller på att förlora sin genetiska variation. Vargar födda under senare år har likartad arvs massa, ett tecken på att inavel förekommer.

- Det är nog inte så konstigt med tanke på att kanske bara 2-3 djur grundade den värmländska stammen. Dagens vargar lär därför alla vara mer eller mindre släkt med varandra. Detta kan leda till inavelsproblem, t ex sjukdomar. För att den svenska vargstammen på sikt skall överleva tror jag det är viktigt att de kan få kontakt med djur från Finland och Ryssland, säger Hans Ellegren. Varifrån kommer då de värmländska vargarna? Hans Ellegren har en teori om att den aldrig utrotades helt på 1970-talet. Det kan ha funnits djur kvar i södra Norge som så småningom kom över gränsen till Sverige.

SLU-forskaren Hans Ellegren arbetar vid Biomedicinskt Centrum i Uppsala. Han nås på telefon 018/174903.

<http://www.slu.se/aktuellt/press/press96/press960325.html>

Svenske gentester viser at ulv er ulv

Ulven i Storelvdal er kryssset med hund og satt ut av mennesker, hevder rovdryflender i Hedmark. Svenske gentester viser at påstandene bare er tull: ulv er ulv.

Av OTTAR JAKOBSEN
Rovdyrflender er på

krigsstien etter at ulv flere ganger har kryssset jorden til bonden midt på lyse dagen. Mer: kravet om å få ulven i Storelvdal gentestet, framsatt på TV 2 i går kveld, vil neppe bli fulgt opp. Gentestingen er nemlig nylig foretatt på

svensk side, der de norske ulvene stammer fra. Flere norske ulver er med i materialet til Naturvårdsverket og genetiker Anders Bårgvål.

Her fant man ingen spor etter innblanding fra hund. Undersøkelsen er vel kjent i forsk-

ningskretser, både i

Sverige og Norge.

– Det er hakk i plata. Gentestene man nå etterlyser er for lengst foretatt. Ulven kommer nær folk iblant, men er helt ufarlig for mennesker, sier Viggo Ree i for- eningen Våre Rovdyr.

IKKE HUND: Ulven i Sverige og Norge er gentestet. Ingen hundespor ble funnet i ulvenes genmateriale. Foto: JOHNNY HANSEN

Leder Maritimt Forum fra Narvik
SIDE 11

Tor Husjord

Barbereren til VU neste år
KULTUR SIDE 13

Turneleider Frode Birkeland

Fremover på Internett:
www.fremover.no

30 ulv satt ut i Norge
SIDE 10

Ble innlagt
Seks brannmenn som var med på å slukke brannen i Skjomen kraftverk

FREMOVER ...mener

ONSDAG 27. MAI 1998 – UKE 22 – NR 109

96. ÅRGANG – KR 10.00

ONSDAG 27. MAI 1998 – FREMOVER

30 ULV satt ut i Norge

– På Finnskogen kan så mange som 20 ulv være utsatt midt på 90-tallet. I tillegg går det rykter om at åtte ble utsatt på Flisa, mens det så tidlig som midt på 80-tallet ble satt ut ulv i Nordland. Mange av dem er skutt - uten at noen våger å innrømme det.

Av FRITZ HANSEN

Steinar Bastesen er i ferd med å

starte sin lille private krig mot det han mener er rovdyr-fanatisme i viltforvaltningen.

Han har samlet betydelig «amunisjon», og har blant annet følgende å by på:

Hattfjelldal

– Midt på 80-tallet er første tilfellet jeg vet om der ulv er utsatt. Det var i Hattfjelldal i Nordland. Da kom ulven på trappa til folk og tigde mat. Den var der i en halv time, og sporene på den nylagte plenen ble også undersøkt av forskere. De konkluderte med at det var ulv, men var ellers påfallende lunkne til at en åpenbart tam ulv hadde gått på trappa til folk, framholder stortingsrepresentanten.

– Tilfellet ble i stedet latterliggjort, og vedkommende som hadde dyret «på besøk», har ikke villet fram til nå vært veldig tilbakeholden med å fortelle historien sin, sier Bastesen.

Skytes

– Nå er ulven borte, sier Bastesen og regner med at den møtte sin skjebne slik mange andre angivelig har gjort:

– Saken er at bygdefolket tar saken i sine egne hender; de feller dem uten å si noe om det. For det kan koste dem fem år i fengsel.

Ifølge Bastesen er det utsatt så mange som 20 ulv i Finnskogen i løpet av de siste årene.

– Det er observert biler med kasser som har vært i området, og kassebord er funnet på steder dit de bare kan ha blitt brakt for dette formålet. Det var imidlertid feil det jeg tidligere sa om skrift på kassebordene: De var umerket, sier Bastesen som har vært i kontakt med sine tidligere informanter de siste dagene for å bli oppdatert om den angivelige utsettelsen av ulv.

Utmagrede dyr

– Det går også rykter om at det skal være utsatt åtte dyr på Flisa. De utmagrede dyrene dukket opp på en fjellgård for å tigge mat da en firehjulstrekker var på besøk der, sier Steinar Bastesen. Han sitter også på rapporter som forteller om at så mange som 23 ulv skal ha blitt ulovlig felt i løpet av ett år. Bare på ei natt ble det skutt 7, ifølge opplysninger han har fått.

– Ulven formerer seg nesten like fort som reven, og jeg begriper ikke hvorfor vi skal ha en egen

stamme i Norge av dette dyret. For de lever ikke av guds nåde og nordavinden, legger han til.

– Forøvrig er jeg positiv til at det blir gjennomført gentester av dyrene, ikke for å finne ut om det er hybrider - blanding mellom ulv og hund - men for å finne ut hvor de stammer fra.

Ulvens år

– Men om det forekommer ulovlig felling av ulv, er det bare registrert at 0,6 dyr er felt årlig de siste 10 årene i Sverige. I Norge 0, og 23 i Finland, mens det er tatt ut så mange som 10.500 i Russland. De er det betalt skuddpremie på.

– 1998 er utpekt som «ulvens år» i Russland, og en spesialgruppe er etablert i det russiske forsvaret for å skyte ulv. Der holder rovdypret på å bli ei alvorlig plage, sier han og minner om at den også kan ta mennesker.

– I 1820 tok en ungvulv så mange

som 10 småbarn og tre voksne, sier han.

Står bak

På spørsmål om hvem som eventuelt skal stå bak utsettingen av ulv i Norge i dag, sier Bastesen:

– Det er lett å tenke på organisasjonen «Våre rovdyr» med viltforvalter Viggo Ree i spissen.

Hva mere er:

– Jeg ser ikke bort fra at det kan være en viss aksept for prosjektet også i Direktoratet for naturvern, selv om det ikke er klarert på øverste hold. For det er jo påfallende at forskerne derfra er så lunkne når det gjelder de mange unaturlige observasjonene av disse dyrene, sier han.

I går var det ingen i Direktoratet som kunne kommentere saken.

Det lyktes heller ikke Fremover å få tak i Viggo Ree eller organisasjonen «Våre rovdyr».

*ULV:
Stortingsrepresentant Steinar Bastesen mener så mange som 30 ulver kan være utsatt i norsk natur (Illustrasjonsfoto)*

Bastesen roper ulv!

Stortingsrepresentant Steinar Bastesen hevder at så mange som 30 ulv kan være satt ut i Norge i løpet av de siste årene. Dermed kaster han en brannfakle inn debatten om viltforvaltningen.

Hevder 30 ulv er satt ut i Norge

Fritz Hansen

– På Finnskogen kan så mange som 20 ulv være satt ut midt på 90-tallet. I tillegg går det rykter om at åtte ble utsatt på Flisa, mens det så tidlig som midt på 80-tallet ble satt ut ulv i Nordland. Mange av dem er skutt – uten at

noen våger å innrømme det.

Steinar Bastesen er i ferd med å starte sin lille private krig mot det han mener er rovdyrfanatisme i viltforvaltningen. Han har samlet betydelig «ammunisjon», og har blant annet følgende å by på:

Ulv på trappa

– Midt på 80-tallet er det første tilfellet jeg vet om der ulv er utsatt. Det var i Hattfjelldal i Nordland. Da kom ulven på trappa til folk for å tigge mat. Den var der i en halv time, og sporene på den nylagte plenen ble også undersøkt av forskere. De konkluderte med at det var ulv, men var ellers påfallende junkne til at en åpenbart tam ulv hadde gått på trappa til folk, framholder stortingsrepresentanten.

Bastesen mener mange ulver rett og slett blir tatt av dage.

– Saken er at bygdefolket tar saken i sine egne hender; de feller dem uten å si noe om det, for det kan koste dem fem års fengsel. Ifølge Bastesen er det utsatt

Stortingsrepresentant Steinar Bastesen mener så mange som 30 ulver kan være satt ut i norsk natur.

(Foto: Tomas Moss)

så mange som 20 ulv i Finnskogen i løpet av de siste årene.

– Det er observert biler med kasser som har vært i området, og kassebord er funnet på steder dit de bare kan ha blitt brakt for dette formålet.

Utmagrede dyr

– Det går også rykter om at det skal være utsatt åtte dyr på Flisa. De utmagrede dyrene dukket opp på en fjellgård for å tigge mat da en firehjulstrekket var på besøk der, sier Steinar Bastesen. Han sitter også på rapporter som forteller om at så mange som 23 ulv

skal ha blitt ulovlig felt i løpet av ett år. Ifølge opplysninger han har fått, ble det skutt sju ulv bare i løpet av ei natt.

– Ulven formerer seg nesten like fort som reven, og jeg begriper ikke hvorfor vi skal ha en egen stamme i Norge av dette dyret. For de lever ikke av guds nåde og nordavinden, legger han til.

Han er positiv til å genteste ulven i Norge for å finne ut hvor den stammer fra.

Antyder konspirasjon

På spørsmål om hvem som eventuelt skal stå bak utsettingen

av ulv i Norge i dag, sier Bastesen: – Det er lett å tenke på organisasjonen «Våre rovdyr» med viltforvalter Viggo Ree i spissen. Hva mer er: – Jeg ser ikke bort fra at det kan være en viss aksept for prosjektet også i Direktoratet for naturvern, selv om det ikke er klart på øverste hold. For det er jo påfallende at forskerne derfra er så junkne når det gjelder de mange unaturlige observasjonene av disse dyrene, sier han.

Representanter for Direktoratet eller «Våre rovdyr» var i går ikke tilgjengelig for kommentar.

Økokrim
Pb. 8193 Dep.
0034 Oslo

28. mai 1998

ANMELDELSE

Påstandene omkring utsetting av ulv i Norge er av gammel dato, men ser nå ut til å ha tatt en ny vending i og med stortingsrepresentant Steinar Bastesens utspill i avisen Fremover 27. mai 1998. Hans utpeking av Foreningen Våre Rovdyr og organisasjonens medietalsmann i den forbindelse har selvsagt ingen rot i virkeligheten, men opplysningene han bidrar med forøvrig er av en slik konkret og alvorlig art at vi anser at politiet bør kobles inn for å etterforske hvorvidt det kan ha skjedd tildragelser som representerer klare brudd på viltloven. Vi er kjent med at Økokrim har etterforsket lignende påstander tidligere, men når de nå dessuten fremsettes fra stortingshold mener vi politiet har særlig tungveieende grunner til igjen å gå inn i denne materien.

FVR anmoder om at forholdet blir etterforsket og begjærer påtale og straff for involverte parter.

Vedlagt oppslag i avisen Fremover.

Morten Bilet (sign.)

Leder

Yngve Kvebæk

Sekretær

Kopi: Riksadvokaten
Miljøverndepartementet
Direktoratet for naturforvaltning
Stortingets presidentskap

– Vile anmeldt utsetting av ulv

– Dersom «Foreningen Våre Rovdyr» var blitt kjent med at noen satte ut tam ulv i norsk natur, ville vi vært de første til å anmelde det. Alle som jobber med rovdyr, vet at noe av det uheldigste som kan skje, er å sette ut tamme ulver i naturen.

Av FRITZ HANSEN

Det sier talsmann for organisasjonen, Viggo Ree, til Fremover.

Han reagerer svært sterkt på påstandene fra stortingsrepresentant Steinar Bastesen, som i onsdagens avis beskyldte organisasjonen for å stå bak flere utsettelse av tamme ulv i Norge, og det med stilltende aksept fra Direktoratet for naturforvaltning.

Han minner om at ulv er tilpassningsdyktige dyr som til og med jakter i gater i Roma.

FREMOVER onsdag

– I arktisk Canada, der ulv tidligere ikke hadde sett mennesker og heller ikke var blitt utsatt for jakt, kunne et filteam filme amerikanske forskere som satt og ulte sammen med ulvene og foret dem med mat fra hånden, og de fikk også ta bilder av ungene i hiet mens mora ventet tillitsfullt like ved, framholder han.

Likevel dukker det opp rykter om utsatte dyr med jevne mellomrom, og Ree forklarer ryktene med to forhold:

– Våren er spredningstid for ulvevalper. De er nysgjerrige og oppfører seg ikke som folk flest forventer seg det.

– Men om det går en elg i en hage i Harstad, vil vel ingen finne på å trekke den konklusjon at elgen kommer fra Polar Zoo. Det samme gjelder for mange andre ville dyr som dukker opp i hagen hos folk der de blir matet. Verken grevlinger, pinnsvin eller andre dyr kommer vel fra dyrehager om de viser seg i folks hager.

Generaltabbe

– Det andre forholdet er en generaltabbe som svenske myndigheter gjorde på slutten av 70-tallet. De trodde ulven var utryddet i svensk fauna, og startet et prosjekt for å

sette ut norsk ulv i landet. – Det ble aldri noe av «Prosjekt Varg», fordi det på norsk side ble påvist at det på den tiden var ulv i grensestrøkene mellom Hedmark og Dalarna. Ulvene som var skaffet til prosjektet, havnet senere i dyreparker rundt i Skandinavia, og har omkring 100 etterkommere i live i dag.

– I etterkant av prosjektet har det vært en kompetansestrid mellom norske og svenske forskere om hvor ulvene i Hedmark/Dalarna kom fra, og hvordan det var mulig for svenskene å ta så feil, framholder han. Dagens påstander om utsetting av ulv, har delvis sin bakgrunn i «Prosjekt Varg».

Genetisk forskning

– Svenskene har på bakgrunn av disse ryktene, brukt hundretusener til DNA-forskning for kartlegge det genetiske materialet i de fangede og de ville ulvene i Skandinavia. Undersøkelsene konkluderer med at det ikke er noe slektsfor-

hold mellom disse to gruppene.

– Vi hadde i begynnelsen av forrige århundre en uhyggelig episode i Sverige som følge av at ulv som hadde vært i fangenskap, var blitt satt ut. Den såkalte «Gysingevargen» tok livet av åtte unger og en 18-åring før den ble avlivet. Men årsaken til at den var mann-vond, var blant annet at den var blitt pint og plaget av unger da den var i fangenskap.

– Dette er noe vi som jobber med rovdyr kjenner til, og som gjør at ser det som svært alvorlig og uaktuelt å sette ut ulv i vår natur.

– Det ville dessuten vært snakk om grov faunakriminalitet, og noe som ville vært utenkelig for oss å delta i.

Han medgir imidlertid at han har fått telefoner fra enkeltpersoner som har foreslått at ulv må settes ut i norsk natur, som følge av at det er så få av dem igjen.

– Det har jeg imidlertid vært totalt avvisende til ut fra det jeg tidligere har sagt.

Til Økokrim

I går ettermiddag bestemte «Foreningen Våre Rovdyr» seg for å be Økokrim etterforske Steinar Bastesens påstander om at det har forekommet utsetting av ulv i norsk natur.

– Opplysningene han bidrar med, er av en slik konkret og alvorlig art, at vi anser at politiet bør kobles inn for å etterforske hvorvidt det kan ha skjedd tilrådelser som representerer klare brudd på viltoven.

– Vi er kjent med at det Økokrim har etterforsket lignende påstander tidligere, men når de fremsettes fra stortingshold, mener vi politiet har særlig tungtveidende grunner til igjen å gå inn i denne materien, heter i anmeldelsen.

– Uhyrlig av Bastesen

Direktør Stein Lier-Hansen i Direktoratet for naturvern tar fullstendig avstand fra Steinar Bastesens antydninger om at forskere derfra skulle vært involvert i ulovlig utsetting av ulv i Norge. – Påstanden er uhyrlig, mener han.

Stortingsrepresentant Bastesen uttalte i går til Fremover at forskerne i direktoratet, hadde vært påfallende lunkne i de tilfellene tilsynelatende tam ulv hadde vært på ferde. Han mente det indikerte at de var kjent med - og aksepterte stilltiende - at det forekom utsetting av tam ulv.

– Det er en helt utrolig påstand av en folkevalgt, mener Lier-Hansen.

– Å sette ut dyr, er en av de verste formene for miljøkriminalitet som kan forekomme. Det groveste i Bastesens uttalelser, er at noen av våre forskere skulle kjent til at noe slikt forekommer - og stilltiende skulle akseptert det.

– Rykter som disse har floreret i mange år, og blant annet Økokrim har etterforsket noen av dem. All dokumentasjon som foreligger, er entydig: Det fastslås med overveiende sannsynlighet at det ikke har forekommet utsetting av ulv i norsk natur. Det samme har Naturvårdsverket i Sverige gjort. Dermed er det også helt urimelig å påstå at noen i direktoratet har vært innforstått med at utsetting har forekommet. Problemstillingen er uaktuell, fastslår han.

– Direktoratet har holdt fanen høyt hevet mot introduksjon av nye gener eller arter i norsk natur, og derfor er påstander som dette så urimelige, framholder direktøren.

– Jeg finner det oppsiktsvekkende at en stortingsmann på denne måten er med på å legitimere myter.

– Hans påstander er grepet rett ut av luften.

Han ser ikke bort fra at direktoratet kan komme til å ta kontakt med stortingsrepresentant Steinar Bastesen for å finne ut hva han legger sine påstander i, og hvordan han mener å kunne bevise sine påstander.

Hund bør politte, fikk dødsstraff

TROMSØ (Dagbladet) Terrieren «Bulus» skrev under sin egen dødsdom da den ble en uniformert politimann i slutten av mars.

Dødsstraff ble om-

holdt i namsretten.

Det er meget sann-

synlig at vi ønsker domme-
dommen til lignings-
retten, sier forsvarer Tor
Haug til Nordlands
Framtid. Han er hundee-
eiers advokat.

Men midt videre gjet-
ter namsrettens avgje-
relse. «Retten kan ikke
se at samfunnet er tjent

med handling av denne
typen. Antagelsen om at
Bulus ikke vil forstå
hvorfor den blir avlivet
på grunn av den lidelse
den er på sikker heid-
else, åpner retten in-
gen grunn til å kom-
mentere.» heter det i
domspapirene.

Bankene fort-
værlig har ei-
lånveket.
Nøstjefen i Nor-
ges Bank, Jørn
Bergo, oppfordret i
går bankene til å
være mer konser-
vative når de vur-
der verdien på
det de låner ut
penger til.

Alger kverket laks

TROMSØ: Om lag 125 tonn laks døde i løpet av torsdag i et opp-

drattsanlegg i Kalfjorden utenfor Tromsø. Også fra et annet oppdrattsanlegg i det samme området er det meldt om fis-

keskader. Fiskeridirektoratet i Troms og Finnmark, samt fiskerisjefen i Nordland er varslet om

identifisert, sier seksjonsleder Olav Løkke i Fiskeridirektoratet til NTB.

Alle fiskerisjefer i Troms og Finnmark, samt fiskerisjefen i Nordland er varslet om

fiskeskadene i Kalfjorden. Algene i Troms er neppe av samme type som førte til at minst 500 tonn oppdratts-laks i Vest-Agder og Rogaland døde tidligere i mai. (NTB)

Bastesen roper ULV, ULV!

...og blir anmeldt

Storingsrepresentant Steinar Bastesen beskylder Viggo Ree og Foreningen Våre Rovdyr for å ha satt ut 30 ulver i Norge. Bastesen-påstandene anmeldes nå til Økokrim.

Av OTTAR JAKOBSEN

Steinar Bastesen påstår at et utall ulver er satt ut de seinere år. Han navngir bare én person, Viggo Ree, men legger til at dette skal ha skjedd i nært samarbeid med folk fra Direktoratet for Naturforvaltning, statens eget forvaltningsorgan.

Et liknende antall ulver skal være skutt og drept her i landet de seinere åra. Dette skal ha skjedd i det stille, av bønder og rovdymotstandere, for å holde den angivelig eksplorative bestanden nede, hevder Bastesen overfor AvisA Fremover.

Steinar Bastesen må nå regne med at saken vil få et juridisk etterspill.

Svært alvorlig

Den kjente hvalfangeren og storingsrepresentanten påstår at han har en rekke informanter, uten å navngi disse nærmere.

Steinar Bastesen

– Den første utsettningen av ulv som jeg vet om skjedde midt på 80-tallet, hevder Bastesen.

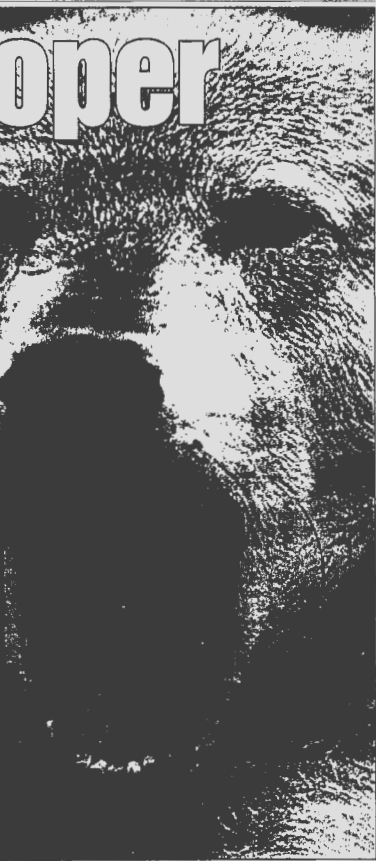
Direktor i Direktoratet for Naturforvaltning, Stein Lier-Hansen, mener påstandene er svært alvorlige.

– For det første er det strengt ulovlig å sette ut ulv i Norge. For det andre er det strengt straffbart å skyte ulv. Når Bastesen på toppen av det hele faktisk er storingsrepresentant, tar jeg det for gitt at Økokrim kaller ham inn for å forklare seg om saken, sier Lier-Hansen.

Anmeldes

Viggo Ree i Foreningen Våre Rovdyr sier til Dagbladet at saken vil bli anmeldt til Økokrim.

– Påstandene om utsettning av ulv må bli politietterforsket én gang for alle. Bastesen påstår at jeg i tett samarbeid med stats-tjenestemenn står bak strengt ulovlige handlinger og faunakriminalitet av verste sort, sier han.

– Minst 20 ulver er satt ut!

Minst 20 ulver er satt ut på Finnskogen de siste åra, sier stortingsrepresentant Steinar Bastesen til Narvik-avisen Framover. Han har hørt rykter om at åtte utmagrede ulver skal ha tiggert mat på en fjell-

gård (!) på Flisa. De som står bak utsettingen er Viggo Ree og Våre Rovdyr, antyder Bastesen. Ree og Våre Rovdyr avviser påstandene. Våre Rovdyr krever at Økokrim etterforsker saken. SE SIDE 13

LØRDAG 30. MAI 1998

13

Bastesen hevder at 20 ulver er satt ut

Våre Rovdyr krever politi-etterforskning

Stortingsrepresentant Steinar Bastesen hevder at Viggo Ree og Våre Rovdyr står bak utsetting av ulver på Finnskogen. Våre Rovdyr svarer med politianmeldelse og krav om at Økokrim etterforsker Bastesens uttalelser.

AV
ROLF ARNE MOEN

Det er i Narvik-avisen Framover at den kjente hvalfanger og stortingsrepresentant Steinar Bastesen kommer med sine uttalelser, der han sier at så mange som 20 ulver er satt ut på Finnskogen de siste årene.

Fjellgård på Flisa

– Det går også rykter om at det skal være utsatt åtte dyr på Flisa. De utmagrede dyrene dukket opp på en fjellgård for å tigge mat da en firehjulstrekket var på besøk der, sier Bastesen til Framover.

Han har også rapporter om at så mange som 23 ulver skal være skutt, sju på ei natt, ifølge opplysninger han har fått.

Ree og Våre Rovdyr

På spørsmål om hvem som står bak, sier han at det er lett å tenke på organisasjonen Våre Rovdyr med viltforvalter Viggo Ree i spissen. Han ser heller ikke bort fra at det kan være aksept for prosjektet også i Direktoratet for Naturforvaltning.

– Bare tull. Bastesen mangler kunnskaper om ulv, slår Viggo Ree tilbake. Torsdag svarte Våre Rovdyr med å anmelde påstandene fra Bastesen til politiet.

– Uhyrlig påstand

– Det er ingenting som underbygger at ulvene er satt ut. De sprer seg og formerer seg naturlig, sier Viggo Ree. Han avviser totalt at Våre Rovdyr ville stå bak utsetting av ulv. Det er å undergrave de naturlige forekomster av ulv, sier Ree. Ryktene om utsetting er en klassiker som kommer igjen år

etter år. De kan ha bakgrunn i det svenske Prosjekt Varg på 70-tallet, som ble stoppet før det ble satt ut en eneste ulv, sier Ree.

– At jeg har drevet med utsetting av ulv er helt uhyrlige påstander. Årsaken til at jeg reagerer, er at de kommer fra en person som er stortingsrepresentant, sier Ree.

Til Økokrim

Våre Rovdyr avviser opplysningene fra Bastesen i anmeldelsen til Økokrim. Men Våre Rovdyr mener at opplysningene er av en så konkrete og alvorlig art, at politiet bør kobles inn for å etterforske eventuelle brudd på viltloven. Når påstandene settes fram fra stortingshold er det særlig tungtveiente grunner for politiet til å gå inn i materien. Våre Rovdyr anmoder derfor om at forholdet etterforskes og begjærer påtale og straff for involverte parter.

*Timotei-Nytt blir gjeve ut av firmaet Timotei Data, som er leverandør av datautstyr og programvare for landbruket.

*I tillegg tilbyr Timotei Data ei rekke tenester som t.d. kurs, HTML-programmering, WEB-hotell, medlemsregister m.m

*Timotei Data er eit enkeltmannsfirma som vart etablert i 1994 av Jostein Rudi.

*Firmaet vart først oppretta som eit driftsselskap for Timotei BBS, ei elektronisk oppslagstavle for landbruket.

*Ganske raskt vart drifta utvida med omsetting av datautstyr, programvare og tenester.

*Timotei-Nytt er ei vidareføring av Timotei BBS, men nå på internett.

13.01.98

Jervemnda

Viggo Ree uttaler i Dagsrevyen at sauebøndene har 'kuppet' jervemnda for Sør-Norge.

Grunngjevinga er at sauebøndene utgjør ein liten del av befolkningen, likevel har alle sju medlemmer av utvalget tilknytting til sauehaldet.

Jervemnda er valgt av kommunestyre slik det er bestemt av Stortinget, men Viggo Ree og foreninga Våre Rovdyr sit i glashus med sine omlag 20 medlemmer - dei fleste sentralt plasserte i roviltforvaltningen.

Det er fleire jerv i Sør-Norge enn det er medlemmer i organisasjonen hans. Likevel har Våre Rovdyr i fleire år hatt avgjerande innflytelse hos DN og MD.

<http://timotei.no/artikkelsamling/index.htm>

31.05.98

Ulvemannen

NRK presenterte i kveld, i samarbeid med BBC, eit program om ein mann i Kroatia som har 'levd med ulvar' som det heitte i programtalen.

I røynda viste dette seg å vera ein person som har drive oppdrett av ulv i fangenskap, for deretter å setta dei ut i naturen.

Dette er faunakriminalitet. Innpakkinga med namn på individa og beskriving av sterke kjensler for å gi ulvane menneskelege trekk endrar ikkje på det. Eitt av dyra gjekk til og med til angrep og skada mennesker. Det hjalp neppe 12-åringen at ulvetispa ikkje meinte noko med det...

Det er nettopp denne typen faunakriminalitet som Steinar Bastesen har beskyldt Viggo Ree og Foreninga Våre Rovdyr for å drva med.

Os som Ree sjølv karakteriserer som fauna-kriminalitet som han tek avstand frå. I alle fall når han blir konfrontert med at han sjølv skal ha tatt del i slike straffbare aktivitetar.

TV-programmet var sikkert meint som propaganda for ulven. I staden vart det ein dokumentasjon på korleis eitt menneske kan bli så forelska i eit dyr og ein dyreart at gangsynet og forståinga for heilskapen i naturen blir borte.

Ree har sikkert programmet på video. Han bør sjå det nokre gonger, med forskjellige briller.

Ulveutsetting anmeldt

Fetsund: Foreningen Våre Rovdyr, med Fetsundkaren Yngve Kvebæk i spissen, anmoder Økokrim om å etterforske påstander om ulveutsetting som stortingsrepresentant Steinar Bastesen kom med i avsa Fremover. Det var 27. mai at Bastesen i et intervju med avisa hevdet at det er satt ut rundt 30 ulver her til lands siden midten på 80-åra. Bastesen hevder også at al flesteparten av disse er blitt skutt, men at ingen tør å innrømme det på grunn av fare for straff. Stortingsrepresentanten mener forøvrig det er naturlig at Foreningen Våre Rovdyr står bak ulveutsettingen.

Torsdag 4. juni 1998 **21**

Dagbladet

POLITISAK: Dagbladets omtale av saken 29. mai.

Økokrim tar ulvesaken

Leder av Økokrim, første-statsadvokat Anstein Gjengedal, har iverksatt etterforskning av påstandene om utsetting av tam ulv i stor skala i Norge de siste åra.

AV OTTAR JAKOBSEN

Likeledes vil stortingsrepresentant Steinar Bastesens på-

stander om drap av et 30-tall ulver i Norge bli etterforsket. Kystpartiets ene representant vil bli kalt inn til politiavhør.

- Vi snakker her om meget alvorlige lovbrudd, dersom det skulle være noe i påstandene. Ulv er en truet dyreart. Drap av truede arter hjemler inntil seks års fengsel, sier Anstein Gjengedal til Dagbladet.

Han opplyser at tilsvarende påstander om utsetting av ulv også er etterforsket tidligere, uten resultat.

Må fanges

Økokrims faunagruppe har nå fått saken, der Bastesens påstander står sentralt. Vår kanskje fremste ulveekspert Peter Wabakken vil bli bedt om å bistå etterforskningen, som kan bli vanskelig.

- Vi må jo ha tak i ulvene, og det er ikke så lett, sier Gjengedal til Dagbladet.

- Bastesens påstander er så konkrete at vi har besluttet å se nærmere på saken.

Kriminelt

Det var Foreningen Våre Rovdyr som anmeldte saken fredag, etter oppslag i Dagbladet. Direktoratet for Naturforvaltning ved direktør Stein Lier-Hansen har også ytret ønske om at ulvepåstandene etterforskes, da stortingsrepresentant Bastesen antydte at folk fra Direktoratet skal ha vært med på ulveutsettingen - som har vært ledet av rovdryvnen Viggo Ree. Ree selv står bak anmeldelsen av Bastesen-påstandene, som han karakteriserer som «kriminelle og helt ville».

- Nå må denne saken bli etterforsket til bunns én gang for alle, sier Ree til Dagbladet.

- Sikre opplysninger

Til Dagbladet sier Steinar Bastesen at han ikke har noe imot at saken etterforskes. Det var, sier han, også hans hensikt med påstandene. Han er ikke i tvil om at det er riktig at mange ulver er satt ut og at et 30-tall er skutt.

På spørsmål om hvilke kilder han bygger på, svarer han at han dels bygger på egne kilder samt en detaljert artikkel i fagtidsskriftet Fangstmannen, en publikasjon han betegner som pålitelig og meget seriøs.

Steinar
Bastesen

Fra hval til ulv

Viggo Ree i Foreningen Våre Rovdyr har vært inne til avhør hos Økokrim.

Stortingsrepresentanten navnga Ree som en av flere som angivelig skal ha stått bak ulveutsettinger. Bastesen selv har ennå ikke vært inne til avhør. Han skal nå ut på hvalfangst i Vestfjorden med «Nybræna», og først etter at fangsten vel er gjennomført blir det tid til avhør.

Viggo Ree mener at hele saken er absurd.

At han skal ha stått bak ulveutsetting strider mot all fornuft, mener han. Han føler seg heller ikke som mistenkt i saken.

LEI RYKTEMAKERI: Geir Sjøli i Foreningen Våre Rovdyr

Vil til bunns i ulve-rykter

Av Tone Kværner

63 97 96 00

NES: Foreningen Våre Rovdyr har anmeldt stortingsrepresentant Steinar Bastesen for påstander om utsetting av ulv.

Stortingsrepresentant og hvalfanger Steinar Bastesen hevder at Foreningen Våre Rovdyr og Viggo Ree har satt ut 30 ulver i Norge.

– Jeg viser til en artikkel i fagbladet Norsk Fangstmann, Bladet sitter blant annet inne med masse dokumentasjon på at det har blitt satt ut ulv. Noe annet bevis har jeg ikke, sier stortingsrepresentanten.

Innføring og beskyting

Artikkelen i Norsk Fangstmann er basert på en artikkel fra det svenske bladet Jakt, der genetiker Hans Ellegren står fram og sier at samtlige svenske ulv er smuglet inn fra Estland.

Redaktør John S. Opdahl i fagbladet Norsk Fangstmann tror

ikke Foreningen Våre Rovdyr har hatt noe med utsetting av ulv å gjøre. Men han er hevdet å vite at enkeltpersoner holder på med innføring.

– Ulvene kommer til landet med helikopter. Jeg er også kjent med at flere ulver har blitt skutt og drept, men det er håpløst å få folk til å stå fram å si det når det er 15 års fengselsstraff for å skyte disse dyra, sier redaktøren.

Økokrim skal etterforske det anmeldte forholdet i løpet av høsten.

Ledd i rykteflom

Geir Sjøli fra Skogbygda er en av flere romerikinger som sitter i styret for Foreningen Våre Rovdyr. Foreningen, som har ca. 1.000 medlemmer, fikk for et års tid siden adresse på Årnes.

– Det er mange forskjellige rykter som svirrer. For eksempel skal Foreningen Våre Rovdyr i samarbeid med Direktoratet for Naturforvaltning ha satt ut ulv, ulvene skal ha blitt innført fra Estland og Polen, ulv

skal ha blitt alet opp i dyreparke og satt ut, det skal ha blitt observert en kassebil med ulvebur flere steder og det skal ha blitt observert forskere som følger radiomerket ulv. Vi tar det hele med et smil, sier han.

Foreningen vil likevel til bunns i saken.

Sjøli mener ryktene går blant sauc-eiere og jegere, og omhandler bl.a. skogområdene i Nes og Aurskog-Høland.

Foreningens pressetalsmann, Viggo Ree, kan fortelle at saken også tidligere er blitt grundig undersøkt av økokrim.

– Ryktene er gjengangere som har gått i tre tiår. De stammer nok fra tidlig på 70-tallet, da svenske myndigheter i samarbeid med Svenska Naturskyddsforeningen hadde som målsetting å sette ut ulv dersom den forsvant i vill tilstand. I samme periode ble det påvist ulvespor i Hedmark, og prosjektet ble skrinlagt, sier Ree.

Foreningen Våre Rovdyr har cirka 1.000 medlemmer. For et års tid siden fikk foreningen adresse på Årnes.

SETTES UT: Ryktene svirrer om organisert utsetting av ulv i Norge. Stortingsrepresentant Steinar Bastesen viser til artikler i norske og svenske jaktblader, der det hevdes at ulv importeres fra Estland og Polen. (Arkivfoto)

Ulv, ulv

Stortingsrepresentant og hvalfanger Steinar Bastesen anklager Viggo Ree for å sette ut ulv.

– Helt absurd, sier Ree som har anmeldt Bastesen til politiet.

SIDE 10

Vilt om ulv

Kystpartiets stortingsrepresentant, Steinar Bastesen, beskylder mossemannen Viggo Ree og Direktoratet for naturvern for utsetting av ulv. Nå sitter Økokrim på saken.

■ *Av Knut E. Johansen og Jon-Ivar Fjeld (foto)*

–Jeg tar ham ikke seriøst. Men dette kommer tross alt fra en stortingsrepresentant. Bastesen har snakket om bevis. Derfor har vi anmeldt forholdet til Økokrim, sier Ree som er mediatalsmann for Foreningen Våre Rovdyr (FVF).

–Dette er jo absurd, sier Ree og tenker på påstandene. –Om dette, mot all formodning,

hadde skjedd, ville FVF vært den første som hadde beklaget og anmeldt et slikt forhold. De ville ulvene er ikke farlige. Derimot kan ulver fra fangenskap være livsfarlige. Det er de tamme ulvene, som har vært plaget, som er livsfarlige å sette ut, sier Ree.

Han har vært innkalt av Økokrim med status som vitne i saken. Bastesen skal foreløpig ikke være avhørt fordi han angivelig har vært, eller er, på hvalfangst.

–Historiene om ulveutsetting vil aldri ta slutt. På villmarks-messen ble jeg fortalt at jeg regelmessig kjørte til Estland og kjøpte ulv – og slapp dem ut i Norge. Jeg har hørt historier om folk som har sett ulv bli sluppet ned fra helikopter, og biler med lastepåheng fulle av ulv. Bastesen skal ha snakket om at han har bevis, men det

har han jo ikke, sier Ree.

Bastensens harde beskyldninger er fremsatt i avisen Fremover i Narvik. Her sier han, på spørsmål om hvem det er som setter ut ulv, at «det er lett å tenke på organisasjonen «Våre rovdyr» med viltforvalter Viggo Ree i spissen. Jeg ser ikke bort fra at det kan være en viss aksept for prosjektet også i Direktoratet for naturvern, selv om det ikke er klarert på øverste hold».

Bastesen mener at rundt 30 ulver kan være satt ut i norsk natur. Ree sier dette til påstandene:

–Å mene at vi har satt dem ut, er jo rene våset. Det er klovnleri. Det er livsfarlig å sette ut ulver fra fangenskap. I 1820/21 ble ni barn drept av en ulv som var plaget i fangenskap, og som var satt ut i det fri. Den var «mannevond». Tamme ulver fra fangenskap er farlige. Det er ikke ville ulver, sier Ree.

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2
7005 TRONDHEIM

Årnes, 27.8.1998

IVARETAKELSEN AV VITENSKAPELIG MATERIALE FRA NORSKE ULVER

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har det overordnede ansvar for at vitenskapelig materiale av truede fugle- og pattedyrarter i Norge blir ivaretatt for ettertiden. Fra 1992 har ansvaret for ivaretagelse og fordeling av viltfondets eiendom blitt overført til fylkesmennene. Et unntak gjelder imidlertid store rovpattedyr, deriblant ulv. For denne arten, som gjennom lang tid har vært - og fortsatt er - vårt mest truede pattedyr, er det DNS oppgave å sørge for at materiale fra døde individer blir tatt hånd om og oppbevart på en profesjonell måte.

Ulven har vært fredet i Norge i 25 år. I løpet av denne perioden er det kjent at minst 10 dyr er drept i vårt land. Dette dreier seg om følgende individer (tallene i parentes gjelder den skandinaviske oversikten offentliggjort av Økokrim i 1994):

1. (1.) Kautokeinoulven 1974
2. (5.) Pasvikulven 1980
3. (6.) Pasvikulven 1982
4. (7.) Vegårsheiulven 1984
5. (13.) Engerdalsulven 1988
6. (15.) Valdresulven 1989
7. (17.) Grueulven 1990
8. (20.) Elverumsulven 1992
9. (21.) Birkenesulven 1992
10. (23.) Møreulven 1992

Som landets desidert mest truede pattedyrart representerer hvert enkelt individ meget verdifullt vitenskapelig materiale. Foreningen Våre Rovdyr (FVR) ønsker i denne forbindelse bl.a. å få en oversikt fra DN over disse

anliggender, og ønsker svar på følgende spørsmål;

1. *Hvordan er dette materialet tatt vare på for ettertiden?*
2. *Hva slags type vitenskapelig materiale er det tatt vare på for hvert enkelt individ? Det bes i denne sammenheng om en fullstendig oversikt med spesifikke opplysninger om de fem kategoriene **vev/kjøtt/muskler, indre organer, blod, knokler/kranium og skinn/hud/hår** for hvert enkelt individ.*
3. *Hvor oppbevares de ulike deler av dette materialet?*
4. *I tilknytning til Vegårsheiulven har FVR fra uoffisielt hold i DN tidligere fått opplyst at deler av dette dyret (mesteparten?) ble spist opp av ansatte i direktoratet under en fest i 1984. FVR vil be om å få avkrefret eller bekrefret denne opplysningen.*

Bakgrunnen for vår henvendelse skyldes at det fra stortingshold har kommet beskyldninger om at FVR står bak ulovlig utsetting av 30 tamme ulver i norsk natur de siste årene. Vi ser meget alvorlig på at en stortingsrepresentant hevder å ha bevis for at ulovlig utsetting av ulv har funnet sted i Norge, og har bedt Økokrim etterforske forholdet. Foreningens medietalsmann har allerede vært inne til avhør som vitne i saken.

I forbindelse med påstandene om ulovlig utsetting av ulv i Skandinavia, som har versert i Norge og Sverige siden begynnelsen av 1970-tallet, tok svenske myndigheter i 1993 initiativ til gjennomføring av en omfattende vitenskapelig undersøkelse der man har sammenlignet DNA-materiale fra ville skandinaviske ulver og dyr i svensk fangenskap. I tilknytning til de publiserte resultater, som viser at de sørskandinaviske ulvene ikke stammer fra svenske dyreparker, har vi merket oss at kun én av de 10 norske ulvene er med i dette norsk-svenske materialet. Hva som kan være årsak til at 90 % av det norske materialet ikke ble inkludert i denne skandinaviske undersøkelsen har FVR ingen oversikt over, men vi kan ihvertfall slå fast at henvendelsen fra svenske myndigheter i 1993 ikke ble fulgt skikkelig opp på norsk side. Selv om hovedkonklusjonen av den skandinaviske DNA-undersøkelsen er som forventet, ser FVR likevel betydningen av at dette arbeidet blir fullført i tråd med intensjonene. Vår henvendelse representerer derfor også et initiativ for at dette prosjektet kan slutføres med hele det norske materialet inkludert.

FVR har i sammenheng med det skandinaviske prosjektet etablert kontakt med Universitetet i Oslo, der professor Jan Lifjeld på Zoologisk Museum har sagt seg interessert i å være med å slutføre dette DNA-arbeidet. Zoologisk

Museum i Oslo har eget molekylærgenetisk laboratorium, og benytter de samme vitenskapelige metoder som tidligere er foretatt på det skandinaviske ulvematerialet i Sverige. Professor Jan Lifjeld har dessuten samarbeidet med en av de svenske genetikerne som har publisert resultatene av studiene på det skandinaviske ulvematerialet, og de to har sammen offentliggjort flere vitenskapelige arbeider basert på DNA-teknikker. FVR vil komme tilbake til en forespørsel om de ulike prøvene etter at vi har mottatt en fullstendig oversikt over det bevarte vitenskapelige materialet av de 10 døde norske ulvene. At også DN må stille seg positiv til vårt initiativ tar vi for gitt - ikke bare på grunn av de gjentatte påstandene om ulovlig utsetting av ulv gjennom et kvart århundre, men også fordi direktoratet har blitt trukket fram i tilknytning til beskyldningene fra stortingshold om straffbare handlinger i sammenheng med ulveforvaltningen.

Avslutningsvis har FVR et spørsmål i tilknytning til ulver i norsk fangenskap;

- 5. DN gir tillatelse til fangenskapshold av ulv i Norge. Holder DN seg fortløpende orientert om situasjonen i denne forbindelse? Vi sikter i denne forbindelse til hvilke ulver som til enhver tid lever i norske dyreparker, og om salg, kjøp og avlivning av disse dyreparkindividene.**

Med vennlig hilsen

Morten Bilet (sign.)
leder

Viggo Ree
medietalsmann

Kopi: Miljøverndepartementet
Økokrim
Universitetet i Oslo v/ professor og bestyrer Jan Lifjeld,
Zoologisk Museum

Etterlyst kjendis-ulv ble spist

Har DU spist disse ulvene?

I et skriv som Foreningen Våre Rovdyr har sendt til Direktoratet for naturforvaltning, med kopi til Økokrim og Miljøverndepartementet, etterlyses levningene fra ti ulver, skutt eller drept på annet vis de siste 25 år:

Kautokeino-ulven, (1974), Pasvik-ulven (1980), Pasvik-ulven (1982), Vegårshei-ulven (1984), Engerdals-ulven (1988), Valdres-ulven (1989), Grue-ulven (1990), Elverums-ulven (1992), Birkenes-ulven (1992) og Møre-ulven (1992).

De ønsker svar på hvordan materialet er tatt vare på: vev og kjøtt, muskler, indre organer, blod og bein, hud og hår.

Hvor ble det av levningene etter de ti siste norske ulvene som er drept her i landet? De etterlyses nå i samband med etterforskningen av påstander om ulovlig utsetting av tam ulv.

Av OTTAR JAKOBSEN

Direktoratet for naturforvalt-

ning har ansvaret for oppbevaring av bein, kjøtt- og vevsprøver. Rutinene her har vært mangelfulle. Den mest berømte av dem alle, Vegårshei-ulven, ble spist til middag av DN-ansatte.

Nettopp ulven fra Vegårshei i Aust-Agder er særdeles interessant i prøvesammenheng, da dette dyret var det første på mange tiår som påviselig oppholdt seg langt inne i Norge, uten kontakt med grensedyra. Denne ulven var den første som ble skutt i disse indre trakter på 85 år.

Vist og spist

Ulven ble felt den 11. januar 1984. Under stor ståhei ble dyreskrotten vist fram lokalt og siden kjørt til hovedstaden og Karl Johans gate. Skinnet ble fraktet tilbake til Vegårshei for utstopping. Restene av dyret kan man i dag skue i den lokale banken.

Kjøttet derimot, ble spist under en heidundrende middag der ti av DNs folk deltok, den gang Direktoratet for Vilt- og Ferskvannsfisk.

Dette bekteftes av en av deltakerne, gaupeforsker Tor Kvam.

– Ja, det stemmer det. Det var i stedet for å kaste alt kjøttet at vi serverte ulv under middagen.

Det vi ikke spiste ble kastet.

Dette er i prinsippet ikke noe verre enn at de spiser hund i Kina, sier Kvam, bortsett fra at det er noen millioner

Savner du en kenguru? I så fall kan du starte lelingen på Dovre, for der er et spill levende eksemplar av arten observert. Det var et ektepar fra Dombås som oppdaget pungdyret. De bedyrer begge at de var ved sine fulle fem.

av dem i Kina, mens dette var den kanskje eneste helnorske ulven.

DNA-analyser

På midten av 90-tallet gjennomførte svenske myndigheter en DNA-analyse av skandinaviske ulver for å sjekke påstander om ulovlig utsetting av ulv, fortrinnsvis tamme dyr fra ulveparker.

Bare materiale fra en av disse ti norske ulvene var med i undersøkelsen. Konklusjonen var at den skandinaviske ulven ikke var oppblandet med tamdyr overhodet. Stortingetsrepresentant Steinar Bastesen gjen tok slike påstander i vår, og rettet utsettelsesbeskyldningene mot Viggo Ree og DNs egne folk. Økokrim ble bedt om å etterforske saken av DN-direktør

VIST OG SPIST: Vegårshei-ulven ble felt den 11. januar 1984. Dagen etter ble den vist fram for de folkevalgte foran Stortinget. Anders Taxerås var med i jaktlaget som skjøt ulven.

Arkivfoto: NTB

Stein Lier-Hansen og Foreningen Våre Rovdyr. Derfor trengs på ny materialet fra ulvene. Svaret på hvor det ble av levningene og kjøttet etter den mest berømte og i denne sammenheng mest interessante av dem alle, ulven fra Vegårshei, er i det minste klarlagt. I magene på forvalterne og forskerne selv. Resten gikk i søpla.

– Veldig godt

Det var Kvam selv som serverte ulvekjøttet, så vidt man kan erindre låret.

– Det var ingen rutiner eller pålegg om å ta vare på kjøtt- og

vevsprøver den gangen. Skinnet ble oppbevart, og beinprøver ble sendt til Zoologisk museum i Bergen. Resten ble kastet. Det var standard prosedyre. Da var det like bra at vi serverte ulven til middag, forklarer Kvam overfor Dagbladet.

På spørsmål om den kanskje eneste helnorske ulven i nyere tid smakte godt, svarer han:

– Ja, svært godt. Kjøttet var velsmakende.

Det var først fra 1990 at det i DNs regi ble utarbeidet et direktiv for hvorledes man skulle ta vare på kjøtt- og vevsprøver.

News in Audio

News in Video

Newyddion Hysocri

Noticias

أخبار 国际新闻 粵語廣播

Sunday, August 30, 1998 Published at 18:10 GMT 19:10 UK

[Front Page](#)

[World](#)

[UK](#)

[UK Politics](#)

[Business](#)

[Sci/Tech](#)

[Health](#)

[Education](#)

[Sport](#)

[Entertainment](#)

[Talking Point](#)

[On Air](#)

[Feedback](#)

[Low Graphics](#)

[Help](#)

World: Europe

Norway officials wolf down last of a species

Ministry officials enjoyed "one hell of a dinner"

By Tony Samstag in Oslo

It has emerged that, in 1984, bureaucrats in the Norwegian ministry of environment dined on cutlets of what was thought to be Norway's only remaining indigenous wolf.

The story came up after a small conservationist pressure group, in connection with a complex legal action against the Norwegian government, asked to examine the remains of 10 wolves that had died in suspicious circumstances - produced remains of several of the wolves that were suspiciously incomplete.

The directorate for nature management - the department in the ministry of environment responsible for wildlife conservation, and for looking after tissue and bone samples of protected animals that have died in suspicious circumstances - produced remains of several of the wolves that were suspiciously incomplete.

It was a former employee of the government agency - a scientist specialising in lynx, as it happens - who spilled the beans, so to speak, to a tabloid newspaper.

His story has now been confirmed by the directorate.

Shot illegally by a farmer

The victim, known as the Vegaarshei Wolf, after the Southern district in which it was found, was shot illegally by a farmer in January, 1984.

Although the wolf population has recovered somewhat since then, at the time this specimen was possibly the only wolf in the country.

And, according to scientists, it was the first in 85 years to be found far enough from Sweden that it could be confidently considered a purely Norwegian strain, as opposed to a hybrid or interloper from across the border.

The animal was arguably the most important wolf to be shot in Norway this century.

[Africa](#) | [Americas](#) | [Asia-Pacific](#) | [Europe](#) | [Middle East](#) | [South Asia](#)

Relevant Stories

23 Jan 98 | World
[Wolves not welcome in Wyoming](#)

Internet Links

[Norwegian Ministry of Energy and Environment](#)

[World Conservation Union: Manifesto on Wolf Conservation](#)

The BBC is not responsible for the content of external internet sites.

In this section

[Violence greets Clinton visit](#)

[Russian forces pound Grozny](#)

[EU fraud: a billion dollar bill](#)

[Next steps for peace](#)

[Cardinal may face loan-shark charges](#)

From Business
[Vodafone takeover battle heats up](#)

[Trans-Turkish pipeline deal signed](#)

[French party seeks new leader](#)

[Jube tube debut](#)

[Athens riots for Clinton visit](#)

[UN envoy discusses Chechnya in Moscow](#)

[Solana new Western European Union chief](#)

[Moldova's PM-designate withdraws](#)

[Chechen government](#)

Årnes, 2.1.1999

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2
7005 TRONDHEIM

IVARETAKELSEN AV VITENSKAPELIG MATERIALE FRA NORSKE ULVER - PURRING PÅ BREV AV 27.8.1998

Foreningen Våre Rovdyr sendte i fjor sommer et brev vedrørende ivaretagelsen av vitenskapelig materiale fra norske ulver. Vi kan ikke se å ha mottatt noe svar på vår henvendelse, og vil i denne sammenheng minne om forvaltningslovens bestemmelser. Med tanke på de beskyldninger fra stortingshold om ulovlig utsetting av ulv, som både vår forening og direktoratets ansatte selv er blitt anklaget for å stå bak, og ikke minst i tilknytning til den etterforskning som Økokrim nå gjennomfører i denne forbindelse, vil vi be om at et svar blir gitt så snart som mulig. Svarbrevet vil danne utgangspunktet for en rekke aktuelle arbeidsoppgaver for vår forening i tiden som kommer.

For ordens skyld minner vi om de 5 spørsmålene vi stilte i vårt brev av 27.8.1998 vedrørende ivaretagelsen av vitenskapelig ulvemateriale:

- 1. *Hvordan er dette materialet tatt vare på for ettertiden?***
- 2. *Hva slags type vitenskapelig materiale er det tatt vare på for hvert enkelt individ? Det bes i denne sammenheng om en fullstendig oversikt med spesifikke opplysninger om de fem kategoriene *vev/kjøtt/muskler, indre organer, blod, knokler/kranium* og *skinn/hud/hår* for hvert enkelt individ.***
- 3. *Hvor oppbevares de ulike deler av dette materialet?***
- 4. *I tilknytning til Vegårsheiulven har FVR fra uoffisielt hold i DN tidligere fått opplyst at deler av dette dyret (mesteparten?) ble spist opp av ansatte***

i direktoratet under en fest i 1984. FVR vil be om å få avkrefret eller bekrefret denne opplysningen.

5. DN gir tillatelse til fangenskapshold av ulv i Norge. **Holder DN seg fortløpende orientert om situasjonen i denne forbindelse?** Vi sikter i denne forbindelse til hvilke ulver som til enhver tid lever i norske dyreparker, og om salg, kjøp og avlivning av disse dyreparkindividene.

Med vennlig hilsen

Morten Bilet (sign.)
leder

Viggo Ree
medietalsmann

Kopi: Miljøverndepartementet
Økokrim
Universitetet i Oslo v/ professor og bestyrer Jan Lifjeld,
Zoologisk Museum

ØKOKRIM

Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av
økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet

Forretningen Våre Rovdyr
P.b 195
2151 Årnes

Deres referanse

Vår referanse
675/98

Vår dato
9. februar 1999

HENLEGGELSE AV STRAFFESAK.

Det vises til Deres anmeldelse av 28. mai 1998 i tilknytning til påstandene omkring utsetting av ulv i Norge.

De gjøres herved kjent med at de nevnte påstander er etterforsket av ØKOKRIM og saken henlagt som åpenbar grunnløs.

Henleggelsen kan påklages i henhold til straffeprosessloven § 59a. En eventuell klage sendes ØKOKRIM innen 3 uker, jf § 59a tredje ledd.

Med vennlig hilsen

Torbjørn Holme
Førstestatsadvokat

Gjenpart: Steinar Bastesen, Hoffsvveien 49 A, 0377 Oslo

Postadresse
Postboks 8193 Dep
N-0034 OSLO

Besøksadresse
C.J. Hambros plass 2B
0164 OSLO

Telefon
+47 22 86 54 00

Telefax
+ 47 22 86 54 99

FÅR TRØBBEL: Stortingsrepresentant Steinar Bastesen kan belage seg på et juridisk etterspill etter at Økokrim har henlagt saken om utsetting av tamme ulver i Norge. Foto: FREDRIK NAUMANN

Avkledd av Økokrim

Steinar Bastesen påsto at tamme ulver var utsatt i Norge. Økokrim etterforsket saken. Nå er den henlagt.

Av OTTAR JAKOBSEN

Bastesen kan vente seg rettslige skritt fra dem han hang ut som ansvarlige for den angivelige utsettingen.

Faunakriminaliteten skulle ha foregått med den hensikt å øke rovdiretets utbredelse i Norge. Det var da stortingsrepresentant Bastesen den 29. mai i fjor sto fram i Dagbladet og påsto at han visste om at slik utsetting faktisk hadde funnet sted, at Økokrim

iverksatte etterforskning.

Bastesen hevdet at Direktoratet for Naturforvaltning, i tett samarbeid med rovdyrfor- kjemper Viggo Ree, hadde stått ansvarlig for ulveplan- tingen.

Økokrim har avhørt en rekke personer i sakens anledning.

Siste avhør i saken ble fo- retatt i går. Konklusjonen til forstetatsadvokat Jørn Holme er knusende, sett

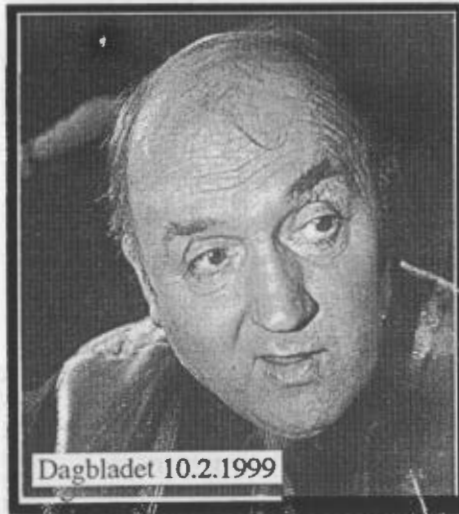
med stortings- mannens øyne:

- Påstandene er grunnløse, og sa- ken henlegges på det grunnlaget.

Punktum er satt fra påtalemyndig- hetenes side.

På TV i kveld: NRK 1 21.00

De norske ulvene skal gentesies for at man skal kunne fastslå hvorvidt ulvene er ekte. Beslutningen ble tatt av avdelings- direktør og fagansvarlig un- der statsråd Guro Fjellanger i Miljøverndepartementet. Flå Vidar Solli. røkk ulveflokk i Østfold som ønskes gentesiet.

Dagbladet 10.2.1999

- Ulv, ulv! fra Steinar Bastesen

Av KARIN MURI

Steinar Bastesen kan komme til å havne i rettslig ulveslagsmål, etter sine påstander om at Viggo Ree og foreningen Våre Rovdyr har begått grov faunakriminalitet.

Påstandene har vært etterforsket av Økokrim, som nylig henla saken som åpenbart grunnløs, skriver Hamar Dagblad. I et avisintervju skal Steinar Bastesen ha påstått at om lag 20 ulver var satt ut langs

grensen mellom Norge og Sve- rige, og at det skulle ha dukket opp syv sultne ulver på en fjell- gård på Flisa.

På spørsmål om hvem som stod bak, svarte Bastesen at det var lett å tenke på Våre

Rovdyr og Viggo Ree, og at han ikke så bort fra at det var aksept for dette i Direktoratet for naturforvaltning.

- Steinar Bastesen har kom- met med de groveste beskyld- ninger om straffbare forhold.

Nå skal styret i foreningen ta stilling til en eventuell rettssak mot Bastesen. Han skal få be- tale for den belastningen han har påført oss, sier medletals- mann Viggo Ree i Våre Rov- dyr.

Umulig å genteste ulv

Av: [Ingvild Jensen](#) 1 mar 1999 13:56

Regjeringen har lovet Stortinget å sette i gang gentesting av ulv, for å finne ut om streifdyr i grensetraktene kan være kryssninger mellom ulv og hund. Men i dag finnes det ingen genetisk metode for å skille ulv fra hund.

Det er Kystpartiets Steinar Bastesen som har stillt forslag om gentesting av ulv i Stortinget. Hvalfangeren vil vite om innpåsiltne ulver i grensetraktene i Østfold er såkalte hybrider - en blanding mellom ulv og hund. Dersom gentesting fastslår at en ulv er hybrid, kan den skytes.

Finnes ikke spesialister

I forslaget fra Bastesen blir regjeringen bedt om å «sette i verk tiltak for å få foretatt gentesting av ulv som opererer i grensetraktene Norge/Sverige, så vel som andre steder i Norge».

«Denne testingen må utføres av uavhengige spesialister for å sikre at resultatene ikke blir mistrodd», heter det i forslaget.

Men de spesialistene Bastesen måtte sikte til finnes definitivt ikke i Norge. Det finnes i det hele tatt ingen genetiske metoder i dag for å skille mellom ulv og hund, fastslår seksjonsleder Terje Bø i Direktoratet for Naturforvaltning.

Komiteen på villspor

Dette har tydeligvis Energi- og miljøkomiteen ikke fått med seg. I innstillingen sier de andre medlemmene i komiteen, med Aps Jens Stoltenberg i spissen, at man har merket seg at departementet allerede er i gang med gentesting av ulv.

Men dette stemmer altså ikke.

– Vi har ikke satt i verk noen andre typer analyser enn vi har gjort før. Vi samler inn hår, skitt og blod fra alle ulver, uansett hvor de er, men vi har ikke gjennomført noen gentesting, sier Terje Bø i DN til Nettavisen.

Ingen norske planer

Det foreligger heller ingen planer om å genteste ulver i Norge. Det som derimot er aktuelt, er å bidra med penger til et prosjekt ved Universitetet i Uppsala.

– Det som det jobbes med i øyeblikket i Sverige, som vi også har fått en forespørsel om å bidra med finansiering til, er å kartlegge på detaljert nivå en DNA-profil, for å kunne identifisere enkeltindividets slektskap og derunder også hunder. Men den metodikken må utvikles først. Den finnes ikke i dag, sier Bø.

Foreløpig er det ikke satt av penger eller skrevet noen kontrakt om dette.

Prosjektet er også avhengig av annen støtte for å kunne gjennomføres. Direktoratet håper imidlertid at de svenske forskerne kan få gjennomført prosjektet, i og med at det ikke finnes noen ekspertise på området i Norge.

Ba om opplegg som allerede finnes

I forbindelse med at saken tidligere ble [tatt opp i Stortingets spørretime](#) ba Miljøverndepartementet i et brev til direktoratet for naturforvaltning om at det utarbeides «et opplegg for innsamling av hår og eksperimenter med sikte på genetisk analyse». I brevet nevnes det at det bør vurderes å bedøve ulvene og ta blodprøver av dem.

Siden det allerede jevnlig blir tatt ulike prøver av ulvestammen, har denne henvendelsen ingen betydning, men Energi- og miljøkomiteen har ut fra brevet kommet fram til at det ikke er nødvendig å vedta forslaget fra Bastesen.

Siden gentesting etter komiteens oppfatning allerede er i gang, blir det foreslått at forslaget vedlegges protokollen.

Innstillingen skal opp i Stortinget tirsdag.

<http://www.nettavisen.no/Innenriks/56429.htm>

PHOTO: LE FARISSON

Svensk Jakt 5-1999
s. 28-29 (s. 344-345)

Anders Bjärval, Naturvårdsverket

"Svensk Jakt svartmålar vargen"

■■■ JAG SITTER och bläddrar i ett gammalt nummer av Svenska Jägareförbundets tidskrift. En artikel handlar om att det dykt upp vargar på olika håll i landet där arten inte setts på länge. Lokaltidningarna följer tydligen utvecklingen och rapporterar i detalj.

Många frågar sig varifrån vargarna har kommit. Det spekuleras om möjligheten att de tagit sig över Östersjön eller Bottenhavet på isen, eller kanske kommit från Norge. Ingenstans syns någon anknytning om att Naturvårdsverket planterat ut dem eller åtminstone hjälpt till att göra det. Men det är inte så konstigt. Artikeln skrevs 1875!

Lägger artikeln åt sidan och hittar i ett annat nummer en ny med rubriken: "Enligt kyrkböckerna är vargen farlig". Den innehåller beskrivningar av de tragiska händelserna som inträffade i Gysingetrakten 1820-21 då ett tiotal personer, framför allt barn, dödades av varg.

Den återger också ett par av de klassiska vandringsägnerna - soldaten som dödas därför att vapenklängen frusit fast och mamman som samtidigt förlorar sina två barn, den ena till en varg ute på gårdsplanen, det andra i badbaljan inne i köket. Det måste väl också vara 1800-tal? Nej, dess-

värre inte! Till min häpnad står den artikeln i Svensk Jakt i december 1998!

I nummer 2/3 i år av Svensk Jakt har Håkan Eles senare mycket förtjänstfullt behandlat både den artikeln och hela komplexet Gysingevargen, kyrkböckerna och vandringsägnerna. Jag ska därför inte kommentera detta, men det finns ytterligare skäl att titta på tidskriftens sätt att handskas med ämnet varg.

I Svensk Jakt nummer 5, 8, 11 och 12 1996 finns artiklar om varg. Innehållet kretsar kring de svenska vargarnas ursprung och (mis)tanken att det har skett olagliga utplanteringar. Den första är uppenbarligen föranledd av den DNA-undersökning av vargmateriale som genetikern Hans Ellegren med flera gjort.

Alldeles korrekt

I den artikeln slår tidskriften till att börja med fast, på ett alldeles korrekt sätt, ett av de viktigaste resultaten av undersökningen, nämligen att de värmändska vargarna inte härstammar från svenska djurparker. När Svensk Jakt så klart redovisar detta ligger det nära till hands att tro att det är ett slags ställningstagande. Läsarna bör nu ha klart för sig att det inte skett någon utplantering och saken skulle därmed vara

utagerad för tidskriftens räkning. Men ické!

Redan i samma artikel lanseras istället tanken att de värmändska vargarna kan vara importerade från Estland och släppta i Värmland. I ingressen slår man till och med fast att detta bekräftas av Hans Ellegren. Jag vet att han erbjöds möjlighet att i ett senare nummer av Svensk Jakt kommentera artikeln, men att han ansåg att författaren så till den milda grad hade missförstått det genetiska resonemanget, och istället valt att göra en egen amatörmässig tolkning av de genetiska resultaten, att det var meningslöst. Det förhåller sig emellertid på följande sätt.

Alla svenska vargar uppvisar en viss genetik variant i en av de delar av arvsmassan som Ellegrens grupp analyserat. Forskarna fann också denna variant i prover från en estländsk vargfamilj, vilket föranledde Svensk Jakt att spekulera i att vargarna skulle härstamma från just Estland.

Denna genetiska variant är emellertid en av de mest vidspridda varianterna bland världens vargar och förekommer till exempel i Nordamerika.

Man vet också att denna variant förekommer i Skandinavien innan vargen nästan försvann under 1960- och 1970-talen. Att

åberopa det faktum att varianten nu hittats i Estland som belägg för att de svenska vargarna skulle vara importerade från Baltikum, är ungefär som att hävda att svenskers närmaste släktingar är den australiska urbefolkningen efterstom blodgruppen A finns hos båda folken.

I nästa artikel (8/1996) ignorerar Svensk Jakt fullständigt Ellegrens slutsats att våra vilda vargar inte härstammar från svenska djurparker. Det är som om den inte hade redovisats i tidskriften bara tre månader tidigare!

Renskötare intervjuas

Istället skjuter man in sig på Naturskyddsföreningens "Projekt varg" och en notis i Dansk Jakt från juli 1977. Den handlar om ett avtal med "den svenska Naturvårdsstyrelsen" om utsättning i den nordsvenska delen av Lappland av vargvalpar födda i Köpenhamns zoo. Och som för att bekräfta att sådan utsättning ägt rum intervjuas ett antal renskötare som på olika sätt förklarar varför de vargar som vid den här tiden uppträdde i norra Sverige måste ha varit utplanterade.

I artikeln i nr 8/96 sätter Svensk Jakt likhetstecken mellan "Naturvårdsstyrelsen" och Naturvårdsverket. I nästa artikel (11/96) anar man tydligen att detta inte var riktigt utan att det kanske var Naturskyddsföreningen som avsågs. Varpå tidskriften gör ett försök att noggrant leta efter gamla handlingar som rör import av varg till Sverige. Och då anser man sig hitta "en indiciekedja från Köpenhamns zoo, via Borås djurpark och observationerna i Värmland". Man försöker alltså envist hävda den gamla tanken på utplanteringar och undviker än en gång att ens nämna Ellegrens resultat av DNA-undersökningen.

Två teorier

Det är nästan likadant i den sista av de aktuella artiklarna (12/96). Där nämns visserligen att det finns två teorier om vargarnas ursprung – att de alltid funnits i gränstrakterna mellan Värmland och Norge eller att de planterats ut där – men artikeln tar väldigt klart parti för dem som hävdar

att det inte fanns några vargar här förrän i slutet av 1970-talet och att de då inte kom till trakten av egen kraft.

Både läsare av Svensk Jakt och författare till en och annan artikel i tidskriften skulle behöva ta del av kapitlet "Utplantering av vargar" i Bengt af Klintbergs mycket läsvärda bok "Den stulna njuren" med underrubriken "Sägner och rykten i vår tid".

I Svensk Jakt 8/96 finns inte bara den ovan nämnda artikeln om varg. Förbundets nye ordförande presenteras också och jag tycker att då om inte förr borde den tidigare ordföranden JO Pettersson gått in i debatten. Han sätter nämligen – åtminstone tidvis – med i den arbetsgrupp som Naturskyddsföreningen hade för sitt "Projekt varg". I varje fall när det gäller de egna medlemmarna hade det nog varit bra om förbundets ordförande hade tagit till orda. Han hade kunnat berätta ungefär följande:

I början av 1970-talet fanns det ytterst få vilda vargar i Skandinavien. I fångenskap däremot fanns det många djur som dessutom fortplantade sig bra. I själva verket förökade de sig så bra att djurparkerna varje år måste avliva ett antal vargar. De var helt enkelt för dyra att hålla.

Kritiska brev

I den situationen fick Naturskyddsföreningen kritiska brev från medlemmar. Var det rimligt att det faktiskt dödades vargar av fennoskandiskt ursprung varje år, samtidigt som den vilda stammen mer eller mindre höll på att dö ut?

Det var detta som 1971 gav upphov till "Projekt varg". Föreningen bestämde sig för att betala djurparkerna för att de skulle hålla fler vargar än de behövde för sina egna visningsändamål.

Man kan säga att föreningen började bygga upp en genbank. Genetiker kopplades in, ett program för den framtida aveln upprättades och antalet djur i fångenskap växte. Därmed behövdes det mer utrymme, vilket ledde till att djurparker i både Finland och Danmark kom med i arbetet. Och för att då avelsprogrammet skulle

fungera, måste vargar flyttas inte bara mellan djurparkerna, utan också mellan de inblandade länderna.

För varje omplacering krävdes tillstånd och jag är övertygad om att de handlingar som rör import av vargar och som Svensk Jakt 11/96 gör en så stor sak av, handlar om djur som ingick i Naturskyddsföreningens projekt. Det var alltså antingen vargar som tidigare hade förts ut ur landet eller deras avkomma. I artikeln ställs frågor där avsikten närmast måste ha varit att väcka misstankar exempelvis: "Varför står det Projekt varg på svenska på Zoologiska trädgårdens journal?" och "Varifrån härstammar de sju vargyskonen från Köpenhamns zoo?"

Vildfångade syskon

Ursprunget till alla vargar i fångenskap i Skandinavien på den tiden var två par vildfångade kullsyskon från norra Sverige och Finland. Det hade tidskriften kunnat ta reda på, varför inte genom ett samtal med JO Pettersson. Då hade vi sluppit insinuationen om att spåren bland annat "ledde mot dåvarande Sovjetunionen", när tidskriften försökte ta reda på varifrån djuren kommit.

I Jägareförbundets policy för de fyra stora rovdjursarterna anges livskraftiga stammar som det första målet. För att nå detta mål säger sig förbundet vilja verka för samverkan mellan olika intressen och ett viktigt medel för detta är information. Det är min bestämda uppfattning att de fem artiklar om varg som nämnts ovan strider mot förbundets egen policy.

Man kan inte ana minsta ansats i riktning mot den samverkan som policyen nämner. Artiklarna är mera ägnade att svartmåla vargen och att splittra olika intressen och ska förbundet försöka leva upp till sin egen policy måste det ta avstånd från artiklar av det här slaget. Så länge det inte sker kommer i varje fall jag inte för ett ögonblick att tro att förbundet har någon som helst avsikt att sträva mot den samverkan mellan olika intressen som man så fager talar om.

Anders Bjärvall,
Naturvårdsverket

Stortingets ombudsmann for forvaltningen
Postboks 8028 Dep.
0030 OSLO

Årnes, 2.9.1999

**VEDR. FORESPØRSLER OM NORSK FAUNAFORVALTNING -
KLAGE PÅ MANGLENDE SVAR FRA DIREKTORATET FOR
NATURFORVALTNING VEDRØRENDE IVARETAKELSEN AV
VITENSKAPELIG MATERIALE FRA NORSKE ULVER**

Foreningen Våre Rovdyr (FVR) henvendte seg i fjor sommer til Direktoratet for naturforvaltning (DN) i anledning ivaretagelsen av vitenskapelig materiale fra norske ulver. I vårt brev av 27.8.1998 stilte vi DN fem konkrete spørsmål i denne sammenheng. Utgangspunktet for vår henvendelse var bl.a. at norske myndigheter ikke klarte å sende mer enn 10 % av det norske ulvematerialet fra 1970-, 1980- og 1990-årene over til Sverige etter forespørsler fra svenske myndigheter, som i første halvdel av 1990-årene iverksatte en omfattende DNA-studie på døde individer av arten i Skandinavia. En annen årsak til vår henvendelse var de mangeårige påstander om at ulvene i Skandinavia har sin bakgrunn i ulovlig utsetting, noe både DN og FVR er blitt beskyldt for å stå bak. En stortingsrepresentant har endog navngitt en person i FVR i denne forbindelse.

I begynnelsen av januar i år hadde FVR enda ikke mottatt noe svar fra DN. Vi sendte derfor et purrebrev den 2.1.1999. Siden det nå har gått over et år siden vår første skriftlige forespørsel, og vi enda ikke har mottatt noe svar fra DN i sakens anledning, ble det på siste styremøte bestemt at vi skulle henvende oss til Stortingets ombudsmann for forvaltningen i et forsøk på å få hjelp med å motta svar fra vår sentrale viltforvaltningsetat. Kopier av brevene følger vedlagt samt kopi av et av medieoppslagene i sakens anledning.

Med vennlig hilsen

Berit Lind (sign.)
leder

Viggo Ree
medietalsmann

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 ÅRNES

Oslo, 9. september 1999

Vår sak
1999-1558B-1HSN
HSN/akl

Vår saksbehandler
Hanne S. Nymoen

Deres referanse

KLAGE PÅ MANGLENDE SVAR FRA DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING

Vi viser til foreningens brev 2. september 1999 med vedlegg.

Foreningen klager over at Direktoratet for naturforvaltning ikke har besvart forespørsel 27. august 1998 til tross for purring 2. januar 1999.

Førstekonsulent/fungerende seksjonssjef Erik Lund i Direktoratet for naturforvaltning har i telefonsamtale 8. september 1999 med førstekonsulent Hanne S. Nymoen, her, bekreftet at foreningens brev er mottatt. Han beklaget at saken hadde tatt altfor lang tid fra direktoratets side. Det ble imidlertid opplyst at foreningen nå kan regne med å få høre nærmere fra Direktoratet for naturforvaltning med det første.

Kopi av foreningens klagebrev og gjenpart av dette svarbrev er sendt Direktoratet for naturforvaltning til orientering. Ut over dette gir klagen ikke grunn til noe mer herfra nå. Skulle den videre saksbehandlingen trekke uforholdsmessig lenge ut, kan foreningen eventuelt komme tilbake med en ny henvendelse hit.

./ De innsendte vedlegg følger i retur.

Med vennlig hilsen
For ombudsmannen

Kai Kramer-Johansen
kontorsjef

Vedlegg
Gjenpart: Direktoratet for naturforvaltning

DREPT: Distriktsveterinæren måtte avlive denne ulven etter at den ble påkjørt i Våler i Østfold fredag formiddag. Ulven slepte seg inn i skogen med knuste bakbein før den ble innhentet og skutt.

Foto: FYLKESMANNEN I ØSTFOLD

Unike ulver forsvunnet

... en ble spist av forskerne!

Direktoratet for Naturforvaltning (DN) kan ikke redegjøre for fem av de ti første norske ulvene som ble drept etter fredningen i 1973. Et av dyra, den berømte Vegårshei-ulven, endte opp på middagsbordet til DNS egne forskere.

Av OTTAR JAKOBSEN

DN har også unnlått å ta vare på viktig genmateriale fra de forsvunne ulvelikene.

Foreningen Våre Rovdyr etterlyste for over et år siden hvor det var blitt av de første ulvene som ble avlivet, skutt eller drept etter at arten ble totalfredet i 1973. Da svaret uteble etter gjentatt purring, kontaktet foreningen i september i år sivilombudsmannen.

Da først ble det fart i saken.

I dag ligger DNS svar ferdig, bekrefter førstekonsulent Ingrid Danielson.

Direktoratet beklager i brevet at man ikke har evnet å gi et dekkende svar tidligere. Etter det Dagbladet forstår beklager man også at hele fem dyr mangler, og at unikt genmateriale fra de opprinnelige norske ulvene mangler. Det opplyses at rutinen var for dårlige, men at man i den seinere tid har skjerpet praksisen.

Middagsmat

DN må også bekrefte at den mest berømte av ulvene i nyere tid, Vegårshei-ulven - som ble skutt i 1984 - endte opp på mid-

dagsbordet til flere av DNS egne forskere.

Krever oppvask

Viggo Ree i Foreningen Våre Rovdyr mener DN og Norsk institutt for naturforskning (NINA) har sviktet totalt.

- De må fratas oppgaven å ta vare på genmateriale fra truede dyrearter.

DIREKTORATET FOR NATURFORVALTNING

Kontoradresse: Tungasletta 2 Telefon: 73 58 05 00 Telefaks: 73 58 05 01

Hjemmeside: <http://www.naturforvaltning.no/>

Postadresse: 7485 Trondheim

Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 ÅRNES

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)

Date

99/11 ARTS/VI/IDA

22.10.99

Arkivkode: 444.6

IVARETAKELSE AV VITENSKAPELIG MATERIALE FRA NORSKE ULVER

Vi viser til brev av 27. august 1998, samt purringer av 2. januar 1999 og 2. september 1999. Vi beklager at saksbehandlingen har tatt så lang tid.

Brevene gjelder ivaretagelse av vitenskapelig materiale fra norske ulver på -70, -80 og -90-tallet. Foreningen stiller flere spørsmål.

1. "Hvordan er dette materialet tatt vare på for ettertiden?"
Materiale fra ulver som er ivaretatt oppbevares frosset, på sprit/formalin o.l eller tørket. Oppbevaringsmetoden er avhengig av prøvetype og formål for prøvetakingen, og vil variere med tidsperiode, rutiner for prøvetaking og oppbevaringssted. Nærmere detaljer vil kunne gis av den enkelte oppbevaringsinstitusjon.
2. "Hva slags type vitenskapelig materiale er det tatt vare på for hvert enkelt individ? Det bes i denne sammenheng om en fullstendig oversikt med spesifikke opplysninger om de fem kategoriene vev/kjøtt/muskler, indre organer, blod, knokler/kranium og skinn/hud/hår for hvert enkelt individ?"
Det finnes ingen samlet oversikt over prøvematerialet i de ulike institusjoner. Da det ikke opplyses i Deres spørsørel hvilket formål opplysningene skal benyttes til, oversendes i vedlegg og tabell oversikt over aktuelle ulver både fra angitt tidsperiode og annet ulvemateriale. Dersom foreningen ønsker ytterligere detaljering utover dette bes henvendelser rettet til aktuell vitenskapelig institusjon med angivelse av journalnummer/individ-identitet som fremgår av listene.
3. "Hvor oppbevares de ulike deler av dette materialet?"
Hvilken institusjon som oppbevarer hvilket materiale fremgår av listene og tabell.

Generelle opplysninger:

NINA har i dag ansvar for ivaretagelse av prøver fra ulv og andre rovdyr etter instruksjon og kontrakt med direktoratet. Rutinene har endret seg over tid og det har variert hva som har blitt tatt vare på. Generelt blir vev/kjøtt/muskler og indre organer bevart frosset eller på sprit/formalin. Av indre organer blir det tatt lever-, nyre- og mageprøver. Noen mellomgolv blir også tatt prøver av for å sjekke for trikiner. Av tisper blir det tatt prøver av

livmor/eggstokker for å se på historikk i forhold til reproduksjonsstatus. Hår har blitt tatt vare på både fra døde og levende dyr. Dette oppbevares tørt eller på sprit. Hårene blir også brukt som referansemateriale ift. ukjente hår som blir sendt inn. Det finnes noe blod fra rovdyr, men det tas ikke slike prøver systematisk annet enn ved immobilisering av levende dyr. Slike prøver kan bl.a. nyttes til analyser av sykdomsstatus, DNA-analyser mv.

Prøvene blir analysert for gitte formål etter som behov melder seg. Det tilstrebes derfor å bevare deler av prøvene for senere analyseformål og metodikker som måtte bli utviklet. Tilgang til prøver kan gis til aktuell forskningsinstitusjon på prioriterte forsknings- og analysetema.

Skinnene blir, om ikke dyra er ødelagte, gitt til institusjoner for utstopping (se tabell). Kranier og knokler sendes i hovedsak til Zoologisk museum i Bergen, seksjon for osteologi. Museet i Bergen har nasjonalt ansvar for skjelettsamlinger.

Tabellen under viser status for ulvene som FVR etterspør spesifikt. Materiale av ulv har imidlertid ikke bare blitt ivaretatt hos NINA. Vedlagt ligger oversikter over ulvemateriale som er ivaretatt ved Universitetet i Oslo og Bergen.

	vev/kjøtt/muskler	indre organer	blod	knokler/kranium	skinn/hud/hår
Kautokeinulven 1974 *)					4.etg. utst.DN
Pasvikulven 1980				NINA	
Pasvikulven 1982				NINA	
Vegårdsheulven 1984				NINA (-kraniet)	Vegårdshei
Engerdalsulven 1988 Hann 1 år *)					
Valdrøsulven 1989 Ikke motatt					
Grueulven 1990 Tispe **)	NINA	NINA		Zool. museum i Bergen	Kastet (surt skinn)
Elverumsulven 1992 Hann 2 år	NINA	NINA		Zool. museum i Bergen	Fylkesmannen i Hedmark
Birkenesulven 1992 Hann 1 år	NINA	NINA		Zool. museum i Bergen	Agder naturmuseum
Mjørulven 1992 ***)					Trollheimen naturhistoriske samlinger

*) Obduksjonsrapport/prøver finnes ved universitetet i Oslo.

**) Ingen alder, kom inn hodeløs.

***) Det kom bare skinn og skjellett av denne ulven til NINA, evt. prøver finnes hos veterinærinstituttet.

4. "Ble Vegårdsheulven spist opp av ansatte ved DN under en fest i 1984?"

Det er ikke korrekt at "Vegårdshei-ulven" ble spist opp av ansatte i DN under en fest i 1984. Vi registrerer at Foreningen Våre Rovdyr oppgir at informasjonen er kommet fra "uoffisielt hold" i DN. Vi minner derfor om at DN er et offentlig forvaltningsorgan, og dermed ikke har noen uoffisiell informasjon dersom det ikke spesifikt er unntatt offentlighet i henhold til offentlighetsloven. Vi har likevel undersøkt med aktuelle referansepersoner fra dette tidsrom hva som kan være opprinnelsen til dette ryktet. Status for ivaretagelse av viltfondets eiendom var og er at nyttbart vitenskapelig materiale skal ivaretas i henhold til instruks og kontrakt,

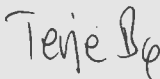
omsettbart kjøtt skal omsettes til inntekt for viltfondet, og eventuelle kadaverrester eller restmateriale skal destrueres. Tidligere ble slikt restmateriale kastet som avfall. Så vidt vi har kunnet bringe på det rene ble det av slikt restmateriale som var karakterisert som avfall tatt ut ett lår av en ulv i 81 eller 82. Dette ble deretter forsøkt tilberedt som menneskeføde av daværende ansatte på DVF-viltforskningen. Det ulven dette restmaterialet skrev seg fra var en av Pasvikulvene, dvs fra 80 eller 82, jf tabell.

5. "DN gir tillatelse til fangenskapshold av ulv i Norge. Holder DN seg fortløpende orientert om situasjonen i denne forbindelse? Vi sikter i denne forbindelse til hvilke ulver som til enhver tid lever i norske dyreparker, og om salg, kjøp og avlving av disse dyreparkindividene."

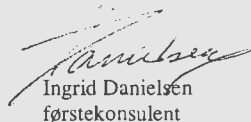
Det er ikke riktig at Direktoratet gir tillatelse til fangenskapshold av ulv i Norge. Direktoratet har ansvarsområde i forhold til § 47 i viltloven om innførsel (import) og utsetting av nye viltarter/underarter av vilt. Paragrafen lyder: "Uten direktoratets samtykke er det forbudt å innføre viltarter til Norge eller sette ut viltarter eller underarter som ikke fra før forekommer i distriktet." Statens dyrehelsetilsyn (SDT) har ansvaret for hold av ulv i dyreparker, som reguleres av bestemmelser i dyrevernløven. SDT gir framvisningstillatelser, og oversikt over antall ulv og kjønns sammensetning i dyreparker er det SDT/dyreparkene som har. Hvert dyr stambokføres. Direktoratet kommer inn her ved forespørsler om import og gir uttalelser når det gjelder flytting mellom parker. Det gis ikke tillatelser til innfangning av vill skandinavisk ulv. Eventuell import/eksport skjer derfor på individer med opprinnelse i dyrehager.

Dersom Foreningen Våre Rovdyr har synspunkter på hvordan prøvetakingen foregår, eller på bruken av prøver, tar vi gjerne imot innspill.

Med hilsen

Terje Bø e.f.
seksjonssjef

Ingrid Danielsen
førstekonsulent

Gjenpart m/vedlegg: Miljøverndepartementet

Saksbehandler: Ingrid Danielsen, tlf: 73 58 07 26

Pressemelding 27.10.1999

Foreningen Våre Rovdyr (FVR) ber norske myndigheter følge opp arbeidet med DNA-testing og andre identifikasjonsundersøkelser av norske ulver

I Dagsrevyen på NRK 1 i kveld er det kommet fram opplysninger om at ulveflokkene vest for Glomma i Østfold inneholder individer som kan ha avvikende **utseende** i forhold til det vi kjenner til om normal variasjon innen arten. En mulig forklaring kan være innblanding av hund i det genetiske materialet.

FVR har i mange år arbeidet for å få kartlagt det genetiske materialet hos de ville ulvene i Skandinavia. Sommeren 1998 sendte vi bl.a. brev til Direktoratet for naturforvaltning, der vi ba om svar på en rekke spørsmål vedrørende oppbevaring av vitenskapelig materiale av døde ulver for DNA-undersøkelser. **Svar på denne henvendelsen er enda ikke mottatt.** Utgangspunktet for vårt brev var bl.a. at Norge ikke fulgte profesjonelt opp et samarbeidsprosjekt om DNA-studier på døde skandinaviske ulver, som svenske myndigheter inviterte til. Resultatet av disse vitenskapelige undersøkelsene ble publisert i 1996, og baserte seg på studier av 15 døde skandinaviske ulver etter fredningen. Av disse var 14 svenske. Kun én av 10 kjente døde ulver fra Norge var med i dette materialet. Undersøkelsene konkluderte med at de ville skandinaviske ulvene ikke var i nær slekt med ulver i nordiske dyreparker.

Svenske genetikere er for tiden i gang med en videreføring av det tidligere DNA-prosjektet for skandinaviske ulver. Norske myndigheter har nylig bevilget et visst beløp til dette prosjektet. FVR vil be norske miljømyndigheter stille ytterligere økonomiske midler til disposisjon slik at dette arbeidet kan intensiveres og også inkludere frittlevende ulver i vårt land. Samtidig vil vi be om at ulvestudiene utvides til også å inkludere **norske og eventuelt andre utenlandske genetiske fagmiljøer.** I tillegg ber vi om **økt satsing på annen type forskning i tilknytning til identifikasjon av ulv.** Dette innebærer at **forskningen på norsk ulv generelt må prioriteres** - med økte økonomiske ressurser til både feltarbeid (inkludert telemetri-studier), undersøkelser av døde individer og annen adekvat forskning på arten.

FVR vil be norske myndigheter **ikke treffe drastiske tiltak før det eventuelt er fastslått** at ulvene vest for Glomma i Østfold har iblandet genetisk materiale av hund. Inntil dette er avklart må dyrene anses som vill ulv, og forvaltes deretter. Vi legger også vekt på at dyrene **ikke har atferd som avviker fra vill ulv.** FVR ønsker imidlertid ikke en genetisk forurensning av våre ville ulver, og vi anmoder derfor miljømyndighetene om å gjøre alvor av de vitenskapelige undersøkelser det allerede i fjor ble signalisert planer om å gjennomføre.

Berit Lind (leder)

Yngve Kvebæk (sekretær)

Kontaktperson: Medietalsmann Viggo Ree
Tlf. 32157715 - 94412230
Telefaks: 32157822

Halv-ulv vil bli skutt

BASTARD? Disse bildene, som NRKs naturfotograf Arne Nævra har tatt, sådde tvil om at Østfold-valpene er renyrkede ulver.

Foto: ARNE NÆVRA, NRK

Av LARS CHR. WEGNER

Hvis ulvevalpene fra Østfold viser seg å være bastarder, slik ulveforsker Petter Wabakken tror, vil halvulvene bli skutt i løpet av vinteren.

Det bekrefter Stein Lier-Hansen, direktør i Direktoratet for naturforvaltning (DN), overfor VG.

«Finner vi entydig bevis for at dette ikke er ekte ulver, så har de ingen biologisk verdi for oss. Da vil vi anbefale overfor Miljøverndepartementet at de fjernes, sier Lier-Hansen til VG.

Den lille norske ulvestammen, som i fjor vinter talte mellom 26 og 32 dyr, hvorav bare ti var helnorske, er så liten og så politisk sårbar at den ikke tåler noen utanning.

Videoopptak av Østfold-ulven, gjort av NRKs naturfotograf Arne Nævra, var med på å skape mistanke blant ulveforskerne om at det var noe galt med Østfold-ulven. Den fremste teorien til ulveforskerne er at ulvetispen som i vår fødte fem valper, i løpet av sist vinter har møtt en løshund som kan være far til valpene. Teorien har intet å gjøre med tidligere påstander om at det bevisst skal være produsert ulvehybrider.

Ulve-brøler

For fem uker siden ble en ulv påkjørt og senere skutt i Svinndal. Men ennå har man ikke påbegynt undersøkelserne for å få fastslått om det er ulv eller en hybrid.

Misforståelser omkring et oppgjør på 84.000 kroner skal være årsaken til at det svenske laboratoriet ikke har sjekket prøvene. I Våler er folk skuffet. **SIDE 4-5**

En skikkelig ulve-bommert

Forskningen på genene fra ulven som ble påkjørt i Svinndal for fem uker siden er ennå ikke påbegynt. Direktoratet for Naturforvaltning begrunner den oppsiktsvekkende sendrektigheten med kommunikasjonsvikt.

■ Av Vigdis Kristiansen og Terje Holm (foto)

Direktoratet for Naturforvaltning (DN), forskeren Hans Ellegren, som skal gjennomføre undersøkelser av ulvegenene, og Naturvårdsverket (det svenske DN) har ikke greid å kommunisere om oppgjøret for forskningsarbeidet. Dermed har gentestene som møysommeligg ble innhentet fra svinndal-ulven, bokstavelig talt blitt liggende på is hos Landbruksuniversitetet i Uppsala.

Det var gjennom direkte kontakt med den svenske forskeren Moss Avis i går ble kjent med at

Stor skuffelse i Våler

– Dette var skuffende. Vi hadde ventet at resultatene skulle foreligge når som helst nå, sier viltforvalteren i Våler, Bernt Sanderød.

■ Av Vigdis Kristiansen

Sanderød håper at den forsikende tabben vil gjøre sitt til at

både fylkesmannen og Direktoratet for Naturforvaltning vil sette inn et skikkelig press for å få fortgang i saken.

– Opplysningen om at prøveresultatene forhåpentligvis vil foreligge før nyttår, lyder lite opploftende. Da vil vi få snaut med tid til å radiomerke dyrene før de muligens søker nye territorier, mener Sanderød.

Også rovdryforsker Petter Wabakken har tidligere uttalt en bekymring for at det haster

med å komme i gang med radiomerkingen. Det er dersom det virkelig er snakk om hybrider denne merkingen er så viktig. På denne måten skal man kunne holde nøye kontroll med hvor dyrene til enhver tid befinner seg. I et TV2-intervju hevdet Wabakken nylig at det kan være fare for at dyrene forsvinner, dersom merkingen ikke iverksettes snarest mulig.

En av årsakene til at man frykter situasjonen dersom

dyrene kommer ut av kontroll, er at hybrider er uønsket i norsk natur. Forvalterne er følgelig redd for at disse skal blandes seg med renrasede ulver og «vanne ut» denne stammen.

gen-undersøkelsene ennå ikke har startet. Opplysningen skapte full forvirring i Direktoratet for Naturforvaltning.

Sendretktighet

Førstekonsulent på artsavdelingen i direktoratet, Morten Kjørstad, brukte hele onsdagen før han var i stand til å redegjøre for hva som ligger bak den oppsiktsvekkende sendretktigheten.

– Ellegren har sendt et kostnadsoverslag på arbeidet (84.000 kroner) til Naturvårdsverket. Denne mailen har ikke kommet oss i DN i hende. Dette er bakgrunnen for at forskeren ikke har satt i gang med genanalysene, forklarer pressekoordinator i DN Svein Nic. Norberg.

Kroner ingen hindring?

Fra DN blir det imidlertid

understreket at det gjennom et pågående samarbeid mellom de skandinaviske landene foreligger en norsk pott på 180.000 kroner. Denne ble bevilget alt i juni i år.

– Vi har gitt ettertrykkelig beskjed, direkte til Lantbruksuniversitetet der Ellegren arbeider, om at Østfold-ulven har topp prioritet. Vi har også gitt helt klare signaler om at denne konkrete gentesting ikke skal stoppe opp på grunnlag av manglende midler, sier Norberg til Moss Avis.

Kostnadsoverslaget skal ha stoppet opp hos Nativårdsverket på grunn av at saksbehandleren der har vært borte en tid.

Det er nå fem uker siden ulven, eller hybridene, ble påkjørt i Fløterkroken.

Flaks

Selv byråkratene i DN var svært forundret over lokalpres-

sens avdekking av tabben de selv ikke var klar over.

– Det var jammen flaks at dere har fulgt opp denne saken, slik at forskningen nå endelig blir igangsatt, sa DNs pressekontakt.

Norberg opplyste at prøveresultatene trolig vil foreligge før nyttår. Førstekonsulent Kjørstad sier at dyrene vil bli avlivet umiddelbart, dersom det viser seg å være hybrider.

– Dersom prøvene, mot formodning, ikke foreligger før nyttår blir vi nødt til å radioemerke dyrene i løpet av første halvdel av januar. Dette fordi det er fare for at valpene bli borte for oss når de på den tiden søker nye territorier. Vi har bedt Den Norske Veterinærhøgskolen om å gjøre klart for en slik operasjon, med det som kreves av skudd, radiosendere, helikopter også videre, sier Kjørstad.

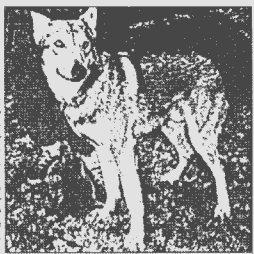
vidgis.kristiansen@moss-avis.no

22 Mandag 15. november 1999

Dagbladet

Genforskere sporer trolig aldri hybrid-svaret

HYBRID: Hund og ulv er genetisk så like at de er vanskelige å skille fra hverandre. Foreningen Våre Rovdyr ber nå om at genforskning på ulv prioriteres i Norge.

Man har imidlertid aldri klart å spore at hunden har blandet seg inn igjen i ulvens evolusjonære syklus.

Ulvemor bestemmer

☐ Kanis lupus (ulv) og Kanis familiaris (hund) er imidlertid så like at de genetisk kan hevdes å være en og samme art.

– Hvis man ser nærmere på en bestemt ulv, så betyr det ikke at den nødvendigvis er renraset. Er moren ulv, vil dyret være ulv. Men dersom ulvetispa, slik det nå hevdes i Østfold, har parett seg med en renraset hund, så vil vi trolig kunne se det i våre analyser, sier genetiker Øystein Flagstad ved Universitetet i Uppsala. Det er her ulven som ble påkjørt og drept i Våler i Østfold fredag 1. oktober nå ligger til genetisk analyse, for om mulig å få avklart hvorvidt dyret er halvt ulv og halvt hund.

Hybrider ufarlige

Flagstad og hans kolle-

ger tror ikke at en slik eventuell hybrid er til noen stor fare for ulvestammen vår. Men selv om slike halvblods eksemplarer flere ganger har sett dagens lys og formert seg videre nært opp til vår tid, så regnes fenomenet som sjeldent.

Sjansen for at den påkjørte ulven i Østfold vest for Glomma skal være halvt hund, regnes derfor som liten.

– Vi håper å kunne gi svar på spørsmålet om Østfold-ulvene vest for Glomma er halvt hunder. Mest sannsynlig er dyra i flokken ulver så gode som noen, men vi får se. Det flere forskere nå er mest bekymret over akkurat nå, er hvorvidt stammens dramatiske tilbakegang i Sverige skyldes en form for innavisdepresjon, sier Flagstad til Dagbladet. I et slikt perspektiv er ikke nytt blod så galt, mener han.

● Etter det Dagbladet får opplyst fra avdeling for evolusjonsbiologi ved Universitetet i Uppsala, har man her ennå ikke startet analysene av ulven som ble påkjørt og drept i Våler for halvannen måned siden. Årsaker oppgis å være kommunikasjonsproblemer med Direktoratet for naturforvaltning.

Den genetiske forskjellen mellom ulv og hund er forsvinnende liten. Den genetiske analysen av den døde hundelikkende ulven fra Østfold er ikke gitt topp prioritet ved genlaboratoriet i Sverige.

Av OTTAR JAKOBSEN

Hybridkrangelen som dominerer den opphete- de ulvedebatten i Norge er vitenskapelig sett en avsporing.

Det mener de fremste forskerne på området, forskerteamet ved Universitetet i Uppsala. Hunden nedstammer fra ulv. Ikke bare én gang, men en rekke ganger, har hunden oppstått fra ulvens utviktingsstamme.

Årnes, 16.11.1999

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2
7485 TRONDHEIM

AD. IVARETAKELSEN AV VITENSKAPELIG MATERIALE FRA NORSKE ULVER

Det vises til svarbrev fra Direktoratet for naturforvaltning (DN) av 22.10.1999 i tillegg til Foreningen Våre Rovdyrs (FVR) tidligere brev i sakens anledning av 27.8.1998 samt puringer i brev av 2.1.1999 og 2.9.1999 - sistnevnte brev til Stortingets ombudsmann for forvaltningen.

For å få full klarhet i enkelte punkter vedrørende vår henvendelse har vi noen tillegsspørsmål. Dette skyldes bl.a. visse uoverenstemmelser mellom svarene gitt i brevet av 22.10.1999 og tidligere opplysninger fra DN vedrørende ivaretagelsen av vitenskapelig materiale av døde norske ulver. I denne sammenheng vises også til avslutningen i DN's brev av 22.10.1999, der FVR blir invitert til innspill i tilknytning til bl.a. DNA-arbeidet på ulv.

Høsten 1993 ble norske myndigheter invitert til et samarbeid i tilknytning til DNA-analyser av skandinaviske ulver. Invitasjonen kom i form av et brev fra svenske myndigheter til DN av 9.11.1993. Vårt naboland hadde på forhånd ordnet med fagekspertise og økonomi for å få gjennomført prosjektet, slik at det for Norges del **kun var å sende over prøver av døde ulver** fra vårt land. Begrunnelsen for å få gjennomført en slik DNA-studie var bl.a. ønsket om å finne ut hvor de ville skandinaviske ulvene stammet fra og hvilke relasjoner det kunne være mellom individene. I tillegg ville resultatene fra et slikt prosjekt kunne tilbakevise påstandene gjennom flere tiår om at myndighetene sto bak utsetting av fangenskapsulver i skandinavisk natur. **DN responderte ikke på invitasjonen og henvendelsen fra vårt naboland før over ett år senere.** Da gikk det den 5.12.1994 ut et brev til de fire norske institusjoner/etater som på dette tidspunkt var innehavere av en eller flere ulver eller deler av ulv(er), der det ble gitt detaljerte instruksjoner om innsending av ulike prøver til Statens Kriminaltekniska Laboratorium i Linköping. Det viste seg senere at **kun prøver av én av de 10 kjente norske**

ulvene etter fredningen ble sendt over til det skandinaviske DNA-forskningsprosjektet i Sverige. Resultatene av dette arbeidet ble som kjent offentliggjort i et britisk fagtidsskrift i 1996, og inkluderte gjennomgått DNA-materiale av 14 døde ulver fra Sverige i tillegg til det ene norske individet.

I forbindelse med **Norges nesten manglende respons** på den svenske invitasjonen til et skandinavisk DNA-samarbeid på ulv i 1993 har FVR følgende spørsmål:

1. Hva er grunnen eller grunnene til at DN, som øverste ansvarlige etat for ivaretagelse av vitenskapelig materiale på døde norske ulver - og som var den del av norsk viltforvaltning som ble kontaktet av svenske myndigheter i sakens anledning i 1993 - ikke sørget for at påleggene til tre av de fire institusjonene/etatene ble gjennomført? Som overordnet forvaltningsetat hadde DN her et særskilt ansvar for å sørge for at instruksene ble fulgt opp, og FVR ønsker følgelig å få klarlagt **hva som gikk galt i kontrollen med og gjennomføringen av det som skulle vært et profesjonelt norsk bidrag til dette vitenskapelige og viktige samarbeidsprosjektet.** Til DN's orientering havnet instruksbrevet av 5.12.1994 til Universitetet i Oslo aldri i instituttet der de forespurte ulveprøver blir oppbevart.

2. I DN's brev av 22.10.1999 opplyses at prøver av Kautokeinoulven fra 1974 finnes ved Universitetet i Oslo. Dette ble ikke nevnt i DN's brev av 5.12.1994. Her ble det kun opplyst at dette dyret "innehas av DN". Betyr dette at DN først den siste tiden er blitt klar over at det skal finnes prøver av dette dyret ved Universitetet i Oslo?

3. I brevet av 27.10.1999 opplyser DN at kraniet til Vegårsheiulven fra 1984 befinner seg i NINA, mens skinn/hud/hår av dette dyret er ivare tatt av Vegårshei. Sikter DN til det utstoppete jakttrofeet som står utstilt i en bank i Vegårshei i tilknytning til sistnevnte opplysning? I brevet av 5.12.1994 er ikke NINA ført opp som ivaretagende institusjon for vitenskapelig materiale fra dette dyret. **Hva er årsaken til disse divergerende opplysninger?** Derimot er Vegårshei kommune i dette brevet opplyst å være den institusjon/etat som innehar materiale fra denne ulven. I instruksene til denne kommunen ba DN i sitt brev av 5.12.1994 etaten om å sende 1 cm³ frosne muskelprøver, 1 cm³ prøver av andre indre organer og noen hundre store, kraftige hårstrå med hårrot av Vegårsheiulven til Statens Kriminaltekniska Laboratorium i Linköping. Som kjent responderte heller ikke Vegårshei kommune på denne instruksene fra DN. **Er DN**

fortsatt av den oppfatning at Vegårshei kommune har klart å ta vare på disse ulike typer vitenskapelig materiale for ettertiden av dette dyret?

I brevet av 22.10.1999 gis det nærmere opplysninger om DN-ansattes tilberedning og spising av en av de døde norske ulvene etter fredningen. Det opplyses her at dette gjaldt en av Pasvik-ulvene fra henholdsvis 1980 eller 1982 - og ikke Vegårsheiulven som ble skutt i 1984. FVR tar til etterretning at vi nå har fått **to ulike beretninger** i denne forbindelse. Servering og fortæring av deler av Vegårsheiulven ble bekreftet i et intervju i *Dagbladet* 29.8.1998 av en tidligere DN- og NINA-ansatt forsker, som for øvrig var en av de sentrale personer i det tidligere Rovviltprosjektet.

4. I svarbrevet av 22.10.1999 skriver DN bl.a. følgende i tilknytning til hva som oppbevares av ulike prøver: "Det finnes noe blod fra rovdyr, men det tas ikke slike prøver systematisk annet enn ved immobilisering av levende dyr. Slike prøver kan bl.a. nyttes til analyser av sykdomsstatus, DNA-analyser mv". I denne sammenheng fortøner det seg imidlertid ganske underlig at DN i sitt svarbrev skriver at etaten ikke mottok noen prøver av Valdresulven - et viktig forskningsdyr som ble immobilisert og radiomerket av en forskningssjef i NINA og en kontorsjef i DN i 1989. **Betyr opplysningene fra DN at de to personene som merket denne ulven ikke tok en eneste prøve (f.eks. blodprøve eller hud/hår-prøve) av dette dyret?** Dersom svaret er ja vil FVR be om DN's forklaring på hvorfor to så sentrale personer innen norsk viltforskning og viltforvaltning ikke sørget for å sikre viktig vitenskapelig materiale av denne ulven for ettertiden. **Har DN noen gang vist interesse for eller gjort forsøk på å oppspore DNA-materiale av Valdresulven etter at den ble skutt?**

5. I DN's brev av 22.10.1999 går det fram at bare skinn og skjelett av Møreulven fra 1992 kom inn til Norsk Institutt for Naturforskning (NINA). Informasjonen i brevet viser at det ikke eksisterer prøver av denne ulven hos NINA i dag, men at skinn/hud/hår av dette dyret befinner seg i Trollheimen naturhistoriske samlinger - og at eventuelle andre prøver finnes hos Veterinærinstituttet. I DN's brev av 5.12.1994 ble det imidlertid opplyst at NINA hadde prøver av Møreulven fra 1992, og denne forskningsinstitusjonen ble bedt om å sende ulike prøver av også dette dyret til det svenske laboratoriet. **Er grunnen til de forskjellige opplysninger vedrørende dette individet at NINA etter desember 1994 hadde overlatt alt det**

de hadde av vitenskapelig materiale av Møreulven til annet hold? I brevet av 5.12.1994 er det dessuten opplyst at Veterinærinstituttet har prøver av denne ulven. **Hva er forklaringen på at det nå opplyses at dette instituttet eventuelt har slike prøver?**

6. I sitt svarbrev av 22.10.1999 skriver DN bl.a.: "NINA har i dag ansvar for ivaretaging av prøver fra ulv og andre rovdyr etter instruksjon og kontrakt med direktoratet. Rutinene har endret seg over tid og det har variert hva som har blitt tatt vare på". **FVR vil be om å få tilsendt kopier av disse kontrakter og instruksjer, som bl.a. viser hvordan rutinene har endret seg over tid.**

7. I en pressemelding av 27.10.1999 presiserer FVR noe av foreningens vurderinger i tilknytning til DNA-forskningen på ulv i tiden som kommer. En kopi av denne pressemeldingen følger vedlagt, og **vi ber DN om dets syn på bl.a. vårt forslag om å øke antall fagmiljøer som skal gjennomføre DNA-studier av både skandinaviske og andre ulver.** I den forbindelse vil forhåpentligvis opplysningene om vår kontakt med norske DNA-fagmiljøer - jfr. vårt brev av 27.8.1998 - være av betydning.

8. FVR er gjennom ulike mediereportasjer tidligere i år kjent med at DN har bevilget økonomiske midler til en oppfølging av det skandinaviske DNA-arbeidet vedrørende ulv ved Universitetet i Uppsala i Sverige - senest gjennom oppslag i *Moss Avis* 11.11.1999 ("*En skikkelig ulve-bommert*"). Dette er også blitt bekreftet gjennom tidligere samtaler med bl.a. ansatte ved Universitetet i Oslo og Fylkesmannen i Østfold. FVR har tidligere etablert kontakt med ulike forskningsmiljøer med DNA-kompetanse i vårt land - jfr. bl.a. vårt brev til DN av 27.8.1998. Bakgrunnen for dette er vårt ønske om å kunne bidra til at Norges manglende respons for noen få år siden i tilknytning til det skandinaviske DNA-arbeidet kunne bringes over til en konstruktiv oppfølging av disse viktige ulvestudier - slik at også vårt land kunne vise omverdenen at vi tross alt kan samarbeide og følge opp viktig internasjonal ulveforskning på en tilfredsstillende måte. Det er derfor med glede vi nå registrerer at vår henvendelse i fjor sommer (brevet av 27.8.1998) har ført til at DN i løpet av 1999 har fulgt opp dette arbeidet med bl.a. å samle, sende og sørge for å få sendt over norsk DNA-materiale av døde og levende ulver til Universitetet i Uppsala. **For å holde oss faglig ajour med dette prosjektet vil FVR be om å få en oversikt over hvilke norske ulver det er sendt DNA-prøver av til Sverige det siste året.** FVR regner med at også DNA-prøver fra fangenskapsindivider i Norge er oversendt Uppsala-forskerne, og i den forbindelse **ber vi om å få inkludert**

opplysninger om hvilke dyr dette dreier seg om.

9. FVR takker for informasjonen om Statens dyrehelsetilsyns rolle i tilknytning til fangenskapshold av ulv i Norge. Vi vil allikevel tillate oss å stille samme spørsmål som i brevet av 27.8.1998: **Holder DN seg fortløpende orientert om situasjonen i denne forbindelse?** Vi sikter i denne forbindelse til hvilke ulver som til enhver tid lever i norske dyreparker, og om salg, kjøp og avlivning av disse dyreparkindividene.

Med vennlig hilsen

Berit Lind (sign.)
leder

Viggo Ree
medietalsmann

Kopi: Miljøverndepartementet
Økokrim
Universitetet i Oslo - Zoologisk Museum
Stortingets ombudsmann for forvaltningen

UNIVERSITETET I OSLO

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2
7005 Trondheim

16. november 1999

Zoologisk museum
Sars gate 1
N-0562 Oslo

Telefon: + 47 22 85 16 00
+ 47 22 85 50 50
Telefax: + 47 22 85 18 37

DET MATEMATISK-
NATURVITENSKAPELIGE
FAKULTET

REFORVALTING
L 99/2735
(JTB)
19.11.1999 1999/8796 1
147.66/3 BEH
108

SIKRING AV VITENSKAPELIG MATERIALE AV STORE ROVDYR

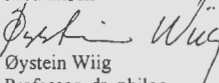
Jeg viser til vårt brev av 10.03.99 og deres svar av 16.06.99 om ovenfor nevnte sak.

Det fremgår av deres svar at døde store rovdyr inkludert de som blir felt under skadefelling, blir sendt inn til NINA for bl.a. ivaretagelse av vitenskapelig materiale. Skjelettene blir videresendt fra NINA til Zoologisk museum, Universitetet i Bergen, for oppbevaring. DN mener at materialet derfor blir godt nok sikret

Ved henvendelse til Zoologisk museum i Bergen har vi fått opplyst at i perioden 1994-1999 fikk de fra NINA 4 bjørn, 25 jerv og ingen ulv. Så langt vi kjenner til er det avlivet mange flere individer av disse artene i denne perioden. Det synes derfor som om viktig vitenskapelig materiale kan være tapt til tross for gjeldene ordning. Zoologisk museum, Universitetet i Oslo, ser det som vår plikt å etterspørre en redegjørelse over hvordan det resterende materialet av de store rovdyr som er avlivet i denne perioden er ivarettatt.

Universitetsmuseene i Norge har et nasjonalt og regionalt ansvar for dokumentasjon av Norges biodiversitet gjennom våre vitenskapelige samlinger. Zoologisk museum, Universitetet i Oslo, er meget interessert i å samarbeide med DN for å sikre at viktig vitenskapelig materiale fra de store rovdyr blir sikret i fremtiden. I den forbindelse søker vi spesielt om at skjelettene av ulv, bjørn, jerv og gaupe som er/blir avlivet/funnet døde i østlandsregionen i 1999 og i fremtiden blir deponert ved vårt museum.

Med hilsen

Øystein Wiig
Professor, dr. philos

Zoological Museum
University of Oslo

Årnes, 17.11.1999

Norsk institutt for naturforskning (NINA)
Tungasletta 2
7485 TRONDHEIM

FORESPØRSEL VEDRØRENDE IVARETAKELSEN AV VITENSKAPELIG MATERIALE FRA NORSKE ULVER

Foreningen Våre Rovdyr (FVR) henvendte seg i fjor sommer til Direktoratet for naturforvaltning (DN) der vi i brev av 27.8.1998 stilte flere spørsmål vedrørende ivaretakelsen av vitenskapelig materiale fra norske ulver. Purringer ble sendt i brev av 2.1.1999 og 2.9.1999 - sistnevnte brev til Stortingets ombudsmann for forvaltningen. Svarbrevet fra DN kom omsider nå i høst, og er datert 22.10.1999. Ønskete kopier kan fås i DN.

I sitt svarbrev av 22.10.1999 skriver DN bl.a.: "NINA har i dag ansvar for ivaretaging av prøver fra ulv og andre rovdyr etter instruksjon og kontrakt med direktoratet. Rutinene har endret seg over tid og det har variert hva som har blitt tatt vare på". Deretter gir DN enkelte generelle opplysninger om hva slags prøver som blir sikret for ettertiden, og hvordan dette blir oppbevart.

Høsten 1993 ble norske myndigheter **invitert til et samarbeid** i tilknytning til DNA-analyser av skandinaviske ulver. Invitasjonen kom i form av et brev fra **svenske myndigheter** til DN av 9.11.1993. Vårt naboland hadde på forhånd ordnet med fagekspertise og økonomi for å få gjennomført prosjektet, slik at det for Norges del **kun var å sende over prøver av døde ulver** fra vårt land. Begrunnelsen for å få gjennomført en slik DNA-studie var bl.a. ønsket om å finne ut hvor de ville skandinaviske ulvene stammet fra og hvilke relasjoner det kunne være mellom individene. I tillegg ville resultatene fra et slikt prosjekt kunne tilbakevise påstandene gjennom flere tiår om at myndighetene sto bak utsetting av fangenskapsulver i skandinavisk natur. **DN responderte ikke på invitasjonen og henvendelsen fra vårt naboland før over ett år senere.** Da gikk det den 5.12.1994 ut et brev til de **fire norske institusjoner/etater** som på dette tidspunkt var innehavere av en eller flere ulver eller deler av ulv(er), der det **ble gitt detaljerte instruksjoner om innsending av ulike prøver** til Statens Kriminaltekniska

Laboratorium i Linköping. **En av disse fire norske institusjonene/etatene var NINA.** Det viste seg senere at **kun** prøver av **én av de 10** kjente norske ulvene etter fredningen kom med i det undersøkte materialet til det skandinaviske DNA-forskningsprosjektet i Sverige. **Denne prøven ble ikke sendt fra NINA.** Resultatene av dette arbeidet ble som kjent offentliggjort i et britisk fagtidsskrift i 1996, og inkluderte gjennomgått DNA-materiale av 14 døde ulver fra Sverige i tillegg til det ene norske individet.

I forbindelse med Norges nesten manglende respons på den svenske invitasjonen til et skandinavisk DNA-samarbeid på ulv i 1993 har FVR følgende spørsmål i tilknytning til DNs instruks til NINA i brev av 5.12.1994:

1. I DNs brev av 22.10.1999 opplyses det at NINA er blitt overlatt ansvaret for å ivareta vitenskapelig materiale fra Pasvikulven 1980 (knokler/kranium), Pasvikulven 1982 (knokler/kranium), Vegårsheiulven 1984 (kranium), Grueulven 1990 (vev/kjøtt/muskler samt indre organer), Elverumsulven 1992 (vev/kjøtt/muskler samt indre organer) og Birkenesulven 1992 (vev/kjøtt/muskler samt indre organer). **Siden NINA ikke sendte en eneste prøve av dette vitenskapelige materialet til Sverige for noen få år siden, vil FVR spørre om det er korrekt at dette materialet virkelig oppbevares hos NINA?**

2. **Hva er grunnen eller grunnene til at NINA ikke fulgte opp DNs skriftlige instruks (jfr. brevet av 5.12.1994) om å sende vitenskapelig materiale fra disse seks norske ulvene til Statens Kriminaltekniska Laboratorium i Linköping i Sverige?**

3. DN opplyser i sitt brev av 27.10.1999 at kraniet til Vegårsheiulven fra 1984 befinner seg i NINA. I DNs brev av 5.12.1994 er imidlertid ikke NINA ført opp som ivaretakende institusjon for vitenskapelig materiale fra dette dyret. **Har NINA pr. i dag noe vitenskapelig materiale fra Vegårsheiulven?**

4. I svarbrevet av 22.10.1999 skriver DN bl.a. følgende i tilknytning til hva som oppbevares av ulike prøver: "Det finnes noe blod fra rovdyr, men det tas ikke slike prøver systematisk annet enn ved immobilisering av levende dyr. Slike prøver kan bl.a. nyttes til analyser av sykdomsstatus, DNA-analyser mv" I denne sammenheng fortøner det seg imidlertid ganske underlig at DN i sitt svarbrev skriver at etaten ikke mottok noen prøver av Valdresulven - et viktig forskningsdyr som ble **immobilisert og radiomerket av bl.a. en**

forskningssjef i NINA i 1989. Betyr opplysningene fra DN at forskningssjefen i NINA ikke tok en eneste prøve (f.eks. blodprøve eller hud/hår-prøve) av dette dyret under merkingen? Dersom svaret er ja vil FVR be om NINAs forklaring på hvorfor en så sentral person innen norsk viltforskning ikke sørget for å sikre viktig vitenskapelig materiale av denne ulven for ettertiden. Har NINA noen gang vist interesse for eller gjort forsøk på å oppspore DNA-materiale av Valdresulven etter at den ble skutt?

5. I DN's brev av 22.10.1999 går det fram at bare skinn og skjelett av Møreulven fra 1992 kom inn til NINA. Informasjonen i brevet viser at det ikke eksisterer prøver av denne ulven hos NINA i dag, men at skinn/hud/hår av dette dyret befinner seg i Trollheimen naturhistoriske samlinger - og at eventuelle andre prøver finnes hos Veterinærinstituttet. I DN's brev av 5.12.1994 ble det imidlertid opplyst at NINA hadde prøver av Møreulven fra 1992. Har NINA pr. i dag vitenskapelig materiale av Møreulven fra 1992?

Med vennlig hilsen

Berit Lind (sign.)
leder

Viggo Ree
medietalsmann

Kopi: Miljøverndepartementet
Direktoratet for naturforvaltning
Økokrim
Universitetet i Oslo - Zoologisk Museum
Stortingets ombudsmann for forvaltningen

Historisk materiale i søpla

Universitetsmuseene har lenge etterlyst viktige rester og vitenskapelig materiale av store rovdyr avlivet siden 1994. Nå sier Norsk institutt for naturforskning (NINA) at det meste har gått rett i søpla.

● *Kristin Hoffmann*

Manglende finansiering, er NINAs forklaring på hvorfor rester av store rovdyr har gått rett i søpla i stedet for til universitetsmuseene. Det er Direktoratet for naturforvaltning (DN) som har ansvaret for, og har inngått avtalen med NINA om å analysere og deretter gi videre materialet, men har i løpet av de to siste årene ikke bevilget penger til arbeidet.

Stort tap

Zoologisk museum ved Universitetet i Oslo betrakter på sin side de kasserte rovdyrestene som et stort tap i vitenskapelig og historisk sammenheng, og mener rutinene for behandling av slike verdier har sviktet grovt.

Ifølge professor dr. philos Øystein Wiig ved Zoologisk museum i Oslo, er det museene som har det nasjonale ansvaret for å dokumentere nåværende og tidligere natur og biologisk mangfold, samt sørge for at vitenskapelig materiale fra de store rovdyrene blir sikret for framtiden.

– Dette er en katastrofe, slik jeg ser det, og direkte unnfalpenhet at manglende finansiering er årsaken, sier Wiig. Han mener DN nå må ta stilling til om historisk dokumentasjon av materiale har betydning, og sørge for at departementet får klarhet i om manglende ressurser er grunnen til at så ikke har skjedd.

– Klarer ikke DN å finansiere

oppgaven, må andre ansvarlige ta stilling til hvordan det skal prioriteres, understreker professoren.

Vanskelig jakt

Seksjonssjef Terje Bø ved viltseksjonen i DN, bekrefter at direktoratet har avtale med universitetsmuseet i Bergen om levering av materiale, og ser ikke bort i fra at det er behov for å rydde opp i rutinene for videreformidling fra NINA.

– Det er riktig at vi siden i fjor ikke har hatt råd til å la NINA analysere materiale. I stedet er dette lagret i fryser. Vi vil imidlertid forsøke å spore opp dyreskrotter som mangler-utover dette, hvis museene kan etterlyse hvert enkelt tilfelle, sier han til Nationen.

Ifølge forklaringen til laboratorieleder Frode Holmstrøm ved terrestrisk seksjon i NINA, vil DN's jakt på allerede døde rovdyr bli heller vanskelig.

– De siste årene har direktoratet verken finansiert rutiner for viderebeholdelse av materiale, eller arbeid med få å analysere materiale ved NINA. Skrotter fra 1998 ligger fortsatt i fryseboksen. Rester av materiale som er ferdig undersøkt har gått rett i søpla, sier han til Nationen.

Holmstrøm er enig med universitetsmuseene i at materialet er viktig i historisk sammenheng, men framholder at NINA ikke kan opprettholde rutiner som ingen finansierer.

kristin.hoffmann@nationen.no

11 I søpla

Universitetsmuseene har i lengre tid etterlyst verdifullt historisk materiale fra restene

av store rovdyr som er avlivet etter 1994. Nå sier Norsk institutt for naturforskning (NINA) at det meste har gått rett i søpla – på grunn av manglende finansiering fra Direktoratet for naturforvaltning. – Utrolig. En katastrofe, slik jeg ser det, sier professor dr. philos Øystein Wiig (bildet) ved Zoologisk museum i Oslo.

UTROLIG: Professor Øystein Wiig ved Zoologisk museum, Universitetet i Oslo, mener det er utrolig og uforståelig at vitenskapelig materiale for universitetsmuseene har gått rett i søpla på grunn av manglende rutiner og ressurser. (Foto: Mariann Tvette)

Norske forskere spiste ulv

Norge har forsømt å forske i og oppbevare verdifullt materiale om ulv, mener rovviltorganisasjon. I ett tilfelle spiste viltforskerne ulvelv.

AGNAR KAARBØ

Veksten i den sør-skandinaviske ulvestammen har fått norske og svenske myndigheter til å trappe opp forskningen på det genetiske materialet på ulv. Dette er gjort blant annet for å klarlegge om det er innavl i en stamme som teller under 100 dyr i de sørlige delene av Norge og Sverige og ikke minst om det er hybrider - blandinger av ulv og hund - i flokkene.

Men satsingen startet først for vel et år siden. - Vi kunne allerede hatt viktig kunnskap på feltet hvis norske myndigheter hadde tatt bedre vare på ulvene som er drept etter fredningen i 1973, mener Viggo Ree i Foreningen Våre Rovdyr.

Bedt om oversikt

Foreningen har i flere brev til Direktoratet for naturforvaltning (DN) bedt om oversikt over hvor ulvene befinner seg. Foreningen har også etterlyst svar på hvorfor ikke Norge i 1993 fulgte opp en invitasjon fra Sverige om å foreta omfattende DNA-studier av ulvene. Norge bidro med én prøve til prosjektet.

I et svarbrev til foreningen i oktober i år redegjør DN for en del av de ulvene som er tatt vare på de siste årene. Her bekreftes det at daværende ansatte ved Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk på begynnelsen av 80-tallet tilberedte et ulvelv som menneskeføde. Låret skulle, sammen med det øvrige restmaterialet fra en ulv som stammet fra Pasvik i Finnmark, kastes. Det fremgår ikke av brevet hvordan ulven smakte.

Ree mener opplysningen bekrefter inntrykket av rot og tvilsom håndtering av viktig historisk materiale.

Redusert virksomhet

I dag er det Norsk institutt for naturforskning (Nina) som har ansvar for å ta prøver av ulv og andre rovdyr på oppdrag fra DN. Men manglende bevilgninger de siste to årene har redusert virksomheten til ren oppbevaring av prøver.

Nå mener Foreningen Våre Rovdyr at ansvaret må overtas av andre hvis DN ikke har penger. Synet får støtte av professor Øystein Wiig ved Det zoologiske museum ved Universitetet i Oslo.

Avdelingsdirektør Terje Bø i DN vil på stående fot ikke gi noe svar på hvorfor Norge ikke fulgte opp invitasjonen fra Sverige i 1993. Men han bekrefter at trang økonomi har gjort det vanskelig å følge opp analysearbeidet i det omfanget som hadde vært ønskelig. Bø avviser imidlertid at DN ikke har oversikt over hvor rovdyrmaterialet befinner seg.

Mangler rovdyr og rutiner

Historisk materiale i søpla

FAKSIMILE:
Nationen 25.11.99.

Norsk institutt for naturforskning (NINA) har iverksatt en omfattende gjennomgang av materiale og rutiner, etter at Nationen i forrige uke fortalte at prøver av store rovdyr har gått rett i søpla.

● Kristin Hoffmann

NINA vil i morgen offentliggjøre hvilke store rovdyr instituttet har oppbevart prøver og forskningsmateriale av, og hvorfor så ikke er tilfelle for bestemte eksemplarer av ulv blant andre Foreningen Våre Rovdyr i lengre tid har etterlyst.

Uklare rutiner

– I det siste har vi opplevd ulike spekulasjoner om hva som skal være ivaretatt ved NINA, og hva som ikke er ivaretatt og hvorfor. På bakgrunn av medieoppslag har vi sett behovet for å gjennomgå både materiale så vel som rutiner og mangel på sådanne, sier forskningssjef Kjetil Bevang er ved avdeling for terrestrisk økologi ved NINA til Nationen.

Foreningen Våre Rovdyr har i form av en rekke brev til Direktoratet for naturforvaltning (DN) søkt svar på flere spørsmål i forbindelse prøver og oppbevaring av rester fra ulv, og ser fram til at NINA nå vil redegjøre for den faktiske situasjonen.

I artikkelen torsdag 25. november i Nationen kom det fram at NINA, på grunn av manglende overføringer fra DN, har kastet materiale universitetsmuseene i lengre tid hadde etterlyst. Videre at den avtalen DN hadde med NINA om videresendelse til museene, ikke var overholdt på grunn av manglende finansiering.

Hadde ansvar

– Vi ser fram til, en forklaring, men meher på generelt grunnlag at en forskningsinstitusjon med høy ekspertise av både faglige så vel som nasjonale hensyn burde tatt ansvar, uavhengig av pengeoverføringer. Det er snakk om å

oppbevare mikroskopiske prøver av for eksempel blod og kjøtt, og jeg kan ikke forstå at en slik oppgave skal være så kostnads-krevende, kommenterer Viggo Ree i Foreningen Våre Rovdyr overfor Nationen.

Foreningen søker svar på hva som har skjedd med materiale fra Kautokeinoulven fra 1974 til Møreulven i 1992, og ønsker også å komme til bunns i hvorfor det aldri ble tatt prøver av den radiomerkede Valdresulven fra 1989.

– Vi håper også NINAS redegjørelse vil gi svar på hvorfor institusjonen ikke responderte på DN's oppfordring, og sendte prøver av ulv til svenske myndigheter da disse i 1993 og 94 foretok det skandinaviske DNA-samarbeid på ulv, legger Ree til.

Manglet rutiner

Bevang vil ikke svare på konkrete spørsmål før NINA offentliggjør forskningsinstitusjonens redegjørelse fredag.

– Det er imidlertid ikke feil at materiale er blitt kastet, og at sviktende rutiner er noe av forklaringen. Det er dessuten ikke vi, men myndighetene som lager rutinene. NINA arbeider på oppdrag fra myndighetene. Vi mener redegjørelsen vil sette lys på de svakhetene som finnes i systemet, slutter forskningssjefen.

kristin.hoffmann@nationen.no

NINA • NIKU
STIFTELSEN FOR NATURFORSKNING
OG KULTURMINNEFORSKNING

Adresseliste

DERES REF:
VÅR REF: 1176/99 -642.34
STED: Trondheim/Moen
DATO: 21.09.99

Informasjon fra Jervprosjektet i NINA -03.99

Her kommer et nytt infobrev med de viktigste nyheter fra jervprosjektet gjennom sommeren og høsten 1999.

Generelt om info fra jervprosjektet Infobrev fra prosjektet sendes ut etter adresseliste og omfatter ca 120 personer og/eller institusjoner. Hensikten er at flest mulig interesserte skal få informasjon fra prosjektet. Infobrevene er gratis. Dersom det er personer som mottar dette infobrevet og som ikke ønsker det tilsendt i det etterfølgende, vennligst gi beskjed om dette. Gi også beskjed om personer eller institusjoner som ønsker å motta informasjonen, men som ikke gjør det p.r. i dag. Informasjonsavdelingen ved NINA vil sende ut dette infobrevet til media etter at dere har mottatt det.

Jervforskning i Troms De radiomerkede jervene er også denne sommeren blitt fulgt med peilinger fra fly og fra bakken. Gjennom den siste delen av sommeren har mye dårlig vær i prosjektområdet gitt problemer med å gjennomføre planlagte flypeilinger. I månedsskiftet august/september fikk vi imidlertid opp et fly og fikk sjekket de fleste dyrene. Alle de fem valpene som ble merket i vår lever fortsatt. De begynner på denne tiden å bli selvstendige og flere av dem oppholdt seg langt fra tisper. At valpene opptrer selvstendige ble registrert allerede før midten av juli i år. To av de syv voksne radiomerkede jervene ble ikke funnet ved siste flypeiling, men vi venter å finne de igjen ved kommende flypeilinger. En av disse er ei voksen tisper uten valper i år, mens den andre er ei tisper som ble født og merket våren 96. Oppfølgingen av de radiomerkede jervene gjennom sommeren ellers, viste aktivitet og områdebruk i samsvar

NINA Norsk institutt for naturforskning

NINA hovedkontor
Tungasletta 2
7005 TRONDHEIM
Telefon: 73 80 14 00
Telefax: 73 80 14 01

NINA
Dronningens gt. 13
Boks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 22 94 03 00
Telefax: 22 94 03 02

NINA forskningsstasjon
Ims
4300 SANDNES
Telefon: 51 67 24 70
Telefax: 51 67 24 71

NINA
Storgata 25
9005 TROMSØ
Telefon: 77 60 68 80
Telefax: 77 60 68 82

NINA•NIKU Hovedadm
Tungasletta 2
7005 TRONDHEIM
Telefon: 73 80 14 00
Telefax: 73 80 14 01

med tidligere års erfaringer. Dødelighet blant de voksne jervene er heller ikke registrert i denne perioden.

Det er i løpet av sommeren utført barmarksundersøkelser på de tre hilokalitene som ble funnet innenfor prosjektområdet i vår. Hensikten med kontrollen er også i år å samle ekskrementer, registrere rester etter byttedyr og lete etter rester etter eventuelle valper som har dødd i hipperioden. Først og fremst er det beinrester etter rein som er funnet, men også noe etter elg. Det ble ikke gjort noen sikre funn av rester av valper som har dødd i hiet i år. Innsamlede ekskrementer fra hiene er for tiden under bearbeiding og analyse. Arbeidet utføres som en hovedfagsoppgave ved Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet, Trondheim.

Jervforskning i Sverige Det svenske og norske jervprosjektet koordinerer metoder for økologiske undersøkelser og samarbeider aktivt om utveksling av personell og data. Vi samarbeider også om internasjonal publisering av felles økologiske problemstillinger.

I Sarek har de for tiden kontakt med hele 40 radiomerkede jerver. Bare én av 12 merkede valper har dødd i sommer. Siden de bare fant radiosenderen er dødsårsaken ukjent. I slutten av august fant de restene etter en voksen tisper som døde ved årsskiftet. Restene er sendt til Sveriges Veterinärmedicinska Anstalt for å om mulig finne dødsårsaken. Gjennom sommeren har de utført regelmessige peilinger. Via disse peilingene har de blant annet registrert at en ung hann (1½ år gammel), vandret ca 100 km ut av sitt opprinnelige område i løpet av juli, men kom tilbake i løpet av august. De har også undersøkt smågnagerforekomster og kartlagt hilokaliteter.

Tamrein En av de tre hovedfagsoppgavene på tamrein er nå ferdig. Den omhandlet tap av reinkalver til rovdyr gjennom sommeren 1998. Ved hjelp av dødsvarselsendere ble det bare funnet 16 døde kalver. Materialet er begrenset, men fordelingen var at 12 av disse (75%) ble drept av rovdyr, 1 (6%) døde som følge av ulykke og de resterende 3 (19%) har ukjent

dødsårsak. Siden materialet er såpass begrenset er det vanskelig å konkludere om fordelingen er representativ for alle tapene. Det ble imidlertid funnet at rovdyr tar målbart flere hannkalver enn hunnkalver. Av rovdyrdrepte kalver var fordelingen 17% på jerv, 33% på gaupe og 50% på ukjent rovvilt. Resultatene etter bruk av dødlighetssenderne vinteren 1998/99 er ikke behandlet ennå, men tapsprosenten av kalv fra slaktning i slutten av november til kalvingen i månedsskiftet april/mai, ser ut til å ligge omkring 10%. Størstedelen av kalvene er dokumentert/antatt drept av gaupe, men også én kalv er dokumentert drept av ørn.

Sau Fra utslipp og frem til sankingen har 206 sauer merket med dødsvarselsendere og den radiomerkede jervtispa i Habafjellet blitt fulgt intensivt gjennom beitesesongen. Sauene ble tatt ned fra fjellet allerede 21-25 august da saueeieren fikk midler til tidlig sanking. Gjennom sommeren hadde vi problemer med dødsvarselsenderne fordi noen radiosendere sendte signaler hele tiden i stedet for kun å sende signal etter at sauene var døde. Dette skapte en hel del ekstraarbeid, og medførte at noen av kadavrene ble funnet for sent til at dødsårsaken kunne dokumenteres.

I alt er 21 av totalt 238 sauer sluppet på beite, savnet etter sommeren. Av de døde/savnete sauene er 13 lam og 8 søyer. Dette gir en tapsprosent på 8,8% i saueflokken. Det ble funnet 17 kadaver (16 ved hjelp av dødsvarselsenderne og ett uten sender). De siste 4 sauene er ennå savnet og er sannsynligvis tapt. Av de 17 kadavrene som ble funnet, ble seks dokumentert drept av bjørn og to ble dokumentert drept av jerv. Ytterligere to antas å være drept av jerv og ett antas drept av fredet rovvilt, mens seks har usikker eller ukjent dødsårsak.

Den radiomerkede jervtispa som oppholdt seg i området hadde ikke valper i år. På tross av intensiv oppfølging via peillinger har vi ikke kunnet dokumentere at hun har tatt sau. Det er like sannsynlig at en umerka jerv kan ha skyld i det tapet som skyldes jerv. Det er rimelig å anta at den tidlige sankingen har redusert tapene som skyldes jerv betydelig fordi de største tapene til

jerv skjer erfaringsmessig i slutten av beitesesongen. I tillegg til jerven i området ble det observert en binne med to fjorårs unger som også har forårsaket betydelig tap.

Videre arbeid Som vi skrev i siste informasjonsskriv skal prosjektet i henhold til prosjektbeskrivelsen fra 1995 avslutte feltarbeidet i løpet av høsten. Det er for tidlig å si om fortsatt finansiering kommer i orden slik at jervforskningen i Troms kan fortsette i et "nytt" prosjekt. Feltarbeidet i dette prosjektet vil bli avsluttet om en måneds tid som planlagt. Utover høsten og neste år vil vi bearbeide innsamlede data og utføre rapportering. Informasjonsskrivet fra prosjektet og eventuelt "nytt prosjekt" vil fortsatt bli sendt ut på samme måte som vi har gjort de siste årene. De radiomerkede jervene vil sannsynligvis bli peilet utover høsten og vinteren.

Vi minner også om internett-adressen med mye stoff om jerv med bl.a. engelsk abstrakt over prosjektet (<http://www.wolverinefoundation.org/index.htm>).

Med vennlig hilsen 😊

Arild Landa
Prosjektleder

Ingmund Halgunset
Ingmund Halgunset
Prosjektmedarbeider

Lokalkontakter:

Øst-Finnmark

Hans Dransfeld
9930 Neiden
p 78 99 63 07

Vest-Finnmark

Tom Eirik Ness
Miljøvernkontoret
9520 Kautokeino
a 78 48 58 00
p 78 48 50 37

Nord-/Midt-Troms

Hans Prestbakmo
Trollbakken 6
9220 Moen
p/a 77 83 13 24

Sør-Troms

Ole Halvorsen
Straumen
9410 Borkenes
p 77 09 24 92

Hordaland

Rune Olav Vetås
Kolstibotn 54
5098 Bergen
p 55 27 04 93

Rogaland

Svein Efteland
Toreskogvn. 35
4060 Kleppe
p 51 42 62 47
a 51 42 11 07

Vest-Agder

Eivind Mauland
4653 Hægeland
a 38 02 22 65

Aust-Agder

Arne Flor
Bergstien 18
4800 Arendal
p 37 03 16 95
mobil 94 29 86 26

Vestfold

Helge Schjerve
Evjuveien 3
3647 Hvittingfoss
p 32 76 82 74

Buskerud

Viggo Ree
Pamperudbakken
3530 Røyse
p 32 15 77 15
mobil 94 41 22 30
faks 32 15 78 22

Valdres

Svein Sørli
Vestringsbygda
2910 Aurdal
p 61 36 46 94

Land

Geir Høitomt
Rute 527
2870 Dokka
p 61 11 13 20

Ottadalen

Per Bådshaug
Boks 155
2686 Lom
p 61 21 14 18

Dovre/Rondane

Terje Hareide
Boks 184
2660 Dombås
p 61 24 00 55
mobil 94 83 24 70

Røros

Tom Johansen
Skjevdalen
7460 Røros
p 72 41 38 35

Nord-Østerdal

Hans J. Engan
2500 Tynset
p 62 48 04 40

Sør-Hedmark

Ole-J. Myhrvold
Hyttbakkestien 9
2200 Kongsvinger
p 62 81 52 22

Aurskog/Høland

Svein Evensen
Lille Husebyvei 9
0379 Oslo
p/a 22 52 05 68

Haldensområdet

Johnny Eriksen
Froyasvei 37
1782 Halden
p 69187110
mobil 94 31 65 99
a 69303200

Innhold:

Leder: Det hjelper å bry seg, <i>Berit Lind</i>	side 188
Ulvetreff	side 189
Årsmøte i Foreningen Våre Rovdyr, <i>Yngve Kvebæk</i>	side 190
Nytt tidsskrift - Ny redaktør	side 193
Økningen av saueholdet og utvidelse av beite..., <i>Johan Storm Nielsen</i>	side 194
Ulv i Skandinavia: Statusrapport for vinteren 1998-99, <i>P Wabakken m. fl.</i>	side 195
Stortingsrepresentant beskylder FVR og <i>Viggo Ree</i> for å ha satt ut 30 tamme ulver i norsk natur, <i>Viggo Ree</i>	side 210
Informasjon fra jerveprosjektet, <i>Arild Landa</i>	side 259

Returadresse: Foreningen Våre Rovdyr
Postboks 195
2151 Årnes